
**HEINOLAN SEURAKUNNAN
YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄ**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Maisemasuunnittelun koulutusohjelma

Lepaa 14.4.2010

Eija Leskinen

Maisemasuunnittelun koulutusohjelma
Lepaantie 129
14610 Lepaa

Työn nimi Heinolan seurakunnan ympäristöjärjestelmä

Tekijä Eija Leskinen

Ohjaava opettaja Matti Erkamo

Hyväksytty _____ . _____ .20_____

Hyväksyjä

LEPAA

Maisemasuunnittelun koulutusohjelma

Tekijä Eija Leskinen **Vuosi** 2010**Työn nimi** Heinolan seurakunnan ympäristöjärjestelmä**Työn säilytyspaikka** HAMK, Lepaa

TIIVISTELMÄ

Heinolan seurakunta päätti kirkon ympäristödiplomin hakemisesta vuonna 2008. Ympäristödiplomi on kirkkohallituksen laatima työkalu seurakuntien ympäristöasioiden hallitsemiseksi. Asiaa valmistelemaan ja toteuttamaan Heinolan seurakunnan kirkkoneuvosto nimesi DI Eija Leskisen. Hakuprosessiin kuului seurakunnan ympäristökatselmuksen teko ja siihen pohjautuva ympäristöohjelma vuosille 2010 – 2013.

Työ perustui seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmiin, energiankulutusraportteihin, metsänkäyttösuunnitelmiin, luontokartoituksiin, hankintaohjeisiin ja kirkon ilmasto-ohjelmaan. Myös muu käytössä oleva, uusin ympäristötieto hyödynnettiin. Työntekijöiden asenteita selvitettiin haastatteluilla ja ympäristöasennekyselyllä. Työmenetelmiä tarkasteltiin ympäristövaikutusten arvioimiseksi. Seurakuntalaisten ja henkilökunnan ympäristöasenteita parannettiin projektin alusta lähtien laatimalla seurakunnalle ympäristökasvatussuunnitelma, järjestämällä ympäristökoulutusta ja yleisöluentoja sekä tiedottamalla ympäristötapahtumista. Tässä hyödynnettiin laajasti lähinnä paikallista, mutta myös valtakunnallista mediaa.

Lokakuussa 2009 tuomiokapitulin auditoijan tekemässä katselmuksessa todettiin seurakunnan ympäristöasioiden tila vaatimukset täyttäväksi ja helmikuussa 2010 kirkkohallitus myönsi Heinolan seurakunnalle kirkon ympäristödiplomin. Ympäristötyö seurakunnassa jatkuu, sillä ympäristöohjelman soveltamisessa käytäntöön pitäydytään tiukasti jatkuvan parantamisen periaatteessa. Se merkitsee työmenetelmien, asenteiden ja ohjeistuksen jatkuvaa kehittämistä ympäristöasioissa. Ympäristödiplomiprojekti on palvellut useita päämääriä, edistänyt ympäristömyönteistä ajattelua ja lisännyt yhteistyötä erittäin laajasti. Seurakunnan ympäristödiplomiprojekti ansaitsi Heinolan kestävän kehityksen kansalaisfoorumien myöntämän ympäristöpalkinnon vuonna 2009.

Avainsanat Ympäristöjärjestelmä, ympäristöohjelma, ympäristökatselmus, kirkon ympäristödiplomi**Sivut** 39 s. + liitteet 54 s.

LEPAA

Degree programme in Landscape designing

Author

Eija Leskinen

Year 2010**Subject of Bachelor's thesis**Environmental Management System
of the Congregation of Heinola**Archives**

HAMK University of Applied Sciences, Lepaa

ABSTRACT

Heinola congregation decided to apply for the environmental diploma of the Evangelical Lutheran Church of Finland. The diploma is a tool for managing environmental issues in Finnish congregations. Eija Leskinen was appointed by the congregational board to prepare the applying process, which included an environmental review followed by the environmental programme for the years 2010 - 2013.

The work was based on congregational action and financial plans, energy consumption reports, forest plans, the study of nature reserves and procurement instructions, as well as the climate policy of the Church and all the latest knowledge about environmental issues. The attitude of the labour force and their working methods were surveyed by interviews and questionnaires. Working methods were studied by observing the working processes from an environmental viewpoint. In order to generate a more positive attitude during the process among congregational members and workers, an environmental education plan was made, seminars were arranged and information was delivered about environmental events. The local press and even the national media were used for this purpose.

In November 2009 when the audition was carried out it was confirmed that the quality was sufficient and scores high enough and the Church Council granted Heinola congregation the diploma in February 2010. The work will continue, because its basic principle is continuous quality improvement in environmental issues. This means the improvement of working methods and personal attitudes, the improvement of instructions and the control of energy consumption. The project has served many goals, raised environmental awareness and supported cooperation widely.

Keywords

Environmental Management System, Environmental Programme, Environmental Review, Environmental Diploma of the Evangelical Lutheran Church of Finland

Pages

39 p. + appendices 54 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄ	2
2.1	Kirkon ympäristödiplomi	3
2.2	Jatkuvan parantamisen idea	3
2.3	Auditointi	3
2.4	Henkilöstön sitoutuminen	4
2.5	Muutosvastarinta	4
2.6	Ympäristöasennekysely	5
3	YMPÄRISTÖKATSELMUS	5
3.1	Ympäristödiplomin laadintaprosessi	6
3.1.1	Ympäristödiplomin laadintaprosessin minimikriteerit	6
3.1.1.1	Ympäristötyöryhmä	6
3.1.1.2	Ympäristökatselmus	7
3.1.1.3	Ympäristöohjelma	7
3.1.1.4	Johdon sitoutuminen ja ympäristövastaava	7
3.1.1.5	Henkilöstön ympäristökoulutus	8
3.1.1.6	Auditointi	8
3.1.2	Ympäristödiplomin laadintaprosessin pisteet	8
3.2	Toiminta ja talous	10
3.2.1	Toiminnan ja talouden minimikriteerit	10
3.2.1.1	Toiminta- ja taloussuunnitelma	10
3.2.1.2	Rakentaminen ja maankäyttö	10
3.2.1.3	Hankinnat	10
3.2.2	Toiminnan ja talouden pisteet	11
3.3	Ympäristökasvatus	12
3.3.1	Ympäristökasvatuksen minimikriteerit	12
3.3.1.1	Ympäristökasvatussuunnitelma	12
3.3.1.2	Luomakunnan sunnuntai ja muu jumalanpalveluselämä	12
3.3.1.3	Ympäristökasvatus eri tehtäväalueilla	12
3.3.2	Ympäristökasvatuksen pisteet	13
3.4	Jätehuolto	15
3.4.1	Jätehuollon minimikriteerit	15
3.4.1.1	Jätehuoltoselvitys	15
3.4.1.2	Jätehuoltosuunnitelma	16
3.4.1.3	Ongelmajätteiden käsittely	17
3.4.1.4	Biojätteen käsittely	17
3.4.1.5	Hyötyjätteen keräys	17
3.4.1.6	Hautakynntiläjäte	18
3.4.2	Jätehuollon pisteet	18
3.5	Siivous	18
3.5.1	Siivouksen minimikriteerit	18
3.5.1.1	Siivouksen ympäristöselvitys	18
3.5.1.2	Ympäristömerkityt tuotteet siivouksessa	19
3.5.1.3	Hankintojen ympäristökriteerit	19

3.5.1.4	Siivouksen jätehuolto sekä siivousaineiden varastointi	19
3.5.2	Siivoustoimen pisteet	19
3.6	Kiinteistöhoito	20
3.6.1	Kiinteistöhoitojen minimikriteerit	20
3.6.1.1	Energian ja vedenkulutuksen seuranta	20
3.6.1.2	Energiakatselmus	20
3.6.1.3	Energiavastuuhenkilö	20
3.6.2	Kiinteistöhoitojen pisteet	20
3.7	Keittiöt ja ruokalot	21
3.7.1	Keittiöiden ja ruokaloiden minimikriteerit	21
3.7.1.1	Keittiöiden ja ruokaloiden jäteselvitys	21
3.7.1.2	Keittiöiden ja ruokaloiden energiaselvitys	21
3.7.1.3	Ympäristömerkityt tuotteet	22
3.7.1.4	Reilun kaupan kahvi ja tee	22
3.7.1.5	Ravitsemussuositukset	22
3.7.2	Keittiöiden ja ruokaloiden pisteet	22
3.8	Toimistotyö	23
3.8.1	Toimistotyön minimikriteerit	23
3.8.1.1	Toimistotyön jätehuoltoselvitys	23
3.8.1.2	Toimistojen energiansäästö	23
3.8.1.3	Toimistojen ympäristömerkityt tuotteet	23
3.8.1.4	Toimistojen hankinnat	23
3.8.2	Toimistotyön pisteet	23
3.9	Hautausmaat ja viheralueet	24
3.9.1	Hautausmaiden minimikriteerit	24
3.9.1.1	Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristöselvitys	24
3.9.1.2	Hautausmaan hoito-ohjeet	24
3.9.1.3	Hautausmaiden jätehuolto	25
3.9.2	Hautausmaiden ja viheralueiden pisteet	25
3.10	Leirikeskukset	27
3.10.1	Leirikeskusten minimikriteerit	27
3.10.1.1	Leirikeskusten ympäristöselvitys	27
3.10.1.2	Leirikeskusten ympäristöohjelma	28
3.10.1.3	Leirikeskusten jätehuolto	28
3.10.1.4	Jätevesien käsittely	28
3.10.1.5	Luontoarvot	29
3.10.2	Leirikeskusten pisteet	29
3.11	Metsänhoito	29
3.11.1	Metsänhoidon minimikriteerit	29
3.11.1.1	Metsälaki	29
3.11.1.2	Luonnonsuojelulain noudattaminen	30
3.11.1.3	Metsien sertifiointi	30
3.11.1.4	Isojen petolintujen ja liito-oravien pesien säästäminen	31
3.11.2	Metsänhoidon pisteet	31
3.12	Liikenne	31
3.12.1	Liikenteen minimikriteerit	31
3.12.1.1	Liikenneselvitys	31
3.12.1.2	Ajoneuvojen energiakulutus ja huolto	32
3.12.1.3	Ympäristöominaisuudet hankinnoissa	32
3.12.1.4	Polttoaineen valinta	32
3.12.2	Liikenteen pisteet	32

4	YMPÄRISTÖOHJELMA	32
5	POHDINTA.....	33
6	KIITOKSET	35

LÄHTEET

LIITTEET:

LIITE 1	Heinolan seurakunnan ympäristökatselmuksen pistetaulukko
LIITE 2	Työntekijöiden ympäristöasennekyselyn tulokset
LIITE 3	Heinolan seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma
LIITE 4	Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2010 - 2013
LIITE 5	Ympäristöpalkinto 2009
LIITE 6	Tuomiokapitulin puolto ympäristödiplomin myöntämiseksi
LIITE 7	Kirkkohallituksen päätös ympäristödiplomin myöntämisestä

1 JOHDANTO

Keskustelu ympäristönäkökulmista on kiihtynyt ja se osoittaa, että koko maailma on kiinnostunut ympäristöasioista ja myöntää niiden tärkeyden. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että jokaisen valtion, yrityksen, yhteisön ja yksilön on annettava panoksensa tähän ja ryhdyttävä toimenpiteisiin ympäristön säilyttämiseksi ja parantamiseksi.

Seurakunnassa heräsi ajatus vuonna 2005 kirkon ympäristödiplomin hakemisesta. Siinä vaiheessa ei tarkkaan tiedetty, mitä se tulee kaiken kaikkiaan merkitsemään seurakuntatyölle ja seurakunnan työntekijöille. Prosessiin lähdettiin kuitenkin ennakkoluulottomasti ja siihen oltiin valmiita panostamaan kaikilla tasoilla.

Koska Heinola on pikkukaupunki, kirkon ympäristö pappiloinen muodostaa oleellisen osan Heinolan kaupunkikuvaa ja on tämän lisäksi osa Heinolan kansallista kaupunkipuistoa, jolloin ympäristön kehittyminen palvelee myös tätä päämäärää.

Heinolan seurakunnan kirkkoneuvosto nimesi DI Eija Leskisen valmistelemaan ympäristödiplomin hakemista keväällä 2008. Valmisteluprosessi piti sisällään ympäristökatselmuksen teon seurakunnassa sekä asiaan liittyvän valmistelun ja hakuprosessin. Helmikuussa 2010 kirkkohallitus myönsi ympäristödiplomin Heinolan seurakunnalle (LIITE 7).

Vaikka diplomi on nyt saatu, työ ei pääty tähän, sillä sen soveltamisessa käytäntöön pitäydytään tiukasti jatkuvan parantamisen ideologiassa ja se merkitsee, että tämä ympäristötyö jatkuu edelleen.

Nyt käyttöön otettuja menetelmiä ja käytäntöjä noudatetaan parin vuoden ajan, jonka jälkeen niitä muokataan saadun kokemuksen ja palautteen mukaan. Samalla päivitetään ympäristöohjelma ja valmistellaan ympäristödiplomin uusimista vuosiksi 2014 - 2017. Näin menetellen myös kaikki mukana olevat toimijat sitoutuvat ympäristötyöhön.

Heinolan seurakunnan tekemä ympäristötyö ja sen mukanaan tuoma ympäristödiplomi on herättänyt laajaa positiivista huomiota. Diplomia on käytetty esimerkkinä Heinolan kaupungin järjestämässä kaupunkikuvaseminaarissa, sitä on pyydetty esittelemään yhdistysten kokouksissa ja se on poikanut luentopyyntöjä eri tahoille. Myös media on ollut erittäin kiinnostunut seurakunnan tekemästä ympäristötyöstä.

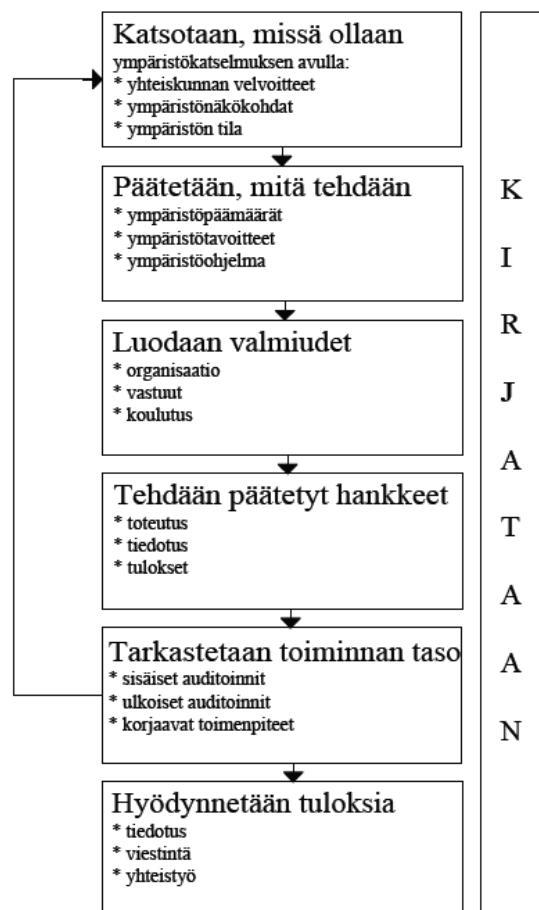
Ympäristödiplomi on siis palvellut useita päämääriä ja edistänyt ympäristömyönteistä ajattelua, kestäväää maisemasuunnittelua ja ympäristöyhteistyötä erittäin laaja-alaisesti.

2 YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄ

Heinolan seurakunnan ympäristöjärjestelmä käsittää sisäisen ympäristökatselmuksen, siihen liittyvän pisteytysjärjestelmän, katselmuksen pohjalta laaditun ympäristöohjelman sekä ulkoisen auditoinnin, jonka pohjalta ympäristödiplomia haetaan.

Yleisesti ympäristöasioiden laadintajärjestelmällä (Environmental Management System, EMS) tarkoitetaan ympäristöasioiden hallinnan tason jatkuvaan parantamiseen tähtäävää kokonaisvaltaista järjestelmää. Järjestelmä tarjoaa mahdollisuuden haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseen tähtäävälle toiminnalle. Sen avulla voidaan henkilöstön ympäristötietoisuutta lisätä, tavoitteellinen ympäristöohjelma laatia ja sen toteutumista seurata. Ympäristöjärjestelmän avulla voidaan myös vähentää kustannuksia ja lisätä toiminnan tehokkuutta. (Pawar & Risetto 2001.)

Erittäin tärkeän osan ympäristöjärjestelmää (KUVA 1) muodostaa henkilöstön sitoutuminen, koska ilman sitä järjestelmä ei toimi.

KUVA 1 Ympäristöjärjestelmän toimintamalli

Ympäristöasiat ovat tätä päivää, nyt aika on niille kypsä. Monilla liiketoiminnan alueilla yritysten elinehtona on, että ympäristöön liittyvät asiat ovat kunnossa, laatujärjestelmät käytössä ja energiatehokkuus huipussaan.

2.1 Kirkon ympäristödiplomi

Heinolan seurakunnan ympäristöjärjestelmä perustuu Suomen evankelisluterilaisen kirkon omaan ympäristöjärjestelmään, kirkon ympäristödiplomiin, joka perustuu kansainvälisten ympäristöjärjestelmien (ISO 14001 ja EMAS) rakenteeseen, mutta on sovellettu seurakuntiemme olosuhteisiin.

Suomen evankelisluterilaisen kirkon ympäristöjärjestelmä on ollut käytössä keväästä 2001 alkaen, jolloin kirkkohallitus perusti kirkon ympäristödiplomin. Diplomi on kirkon oma ympäristöasioiden hallintaa varten laadittu työkalu, jonka käyttöönotto on kuitenkin seurakunnille vapaaehtoista. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Ympäristöarvoilla on tärkeä asema kirkon työssä. Onhan luomakunta yhteinen ja siitä huolehtiminenkin on yhteinen tehtävä. Erilaisten ympäristöuhkien edessä on kirkossa todettu, että kristillisten yhteisöjen tulee uudistuessaan toteuttaa myös omissa arjen ratkaisuisaan ekologista vastuuta. (Kristinuskon sanomaan kuuluu ihmisen vastuu luomakunnasta 2009.)

2.2 Jatkuvan parantamisen idea

Ympäristöjärjestelmän kantavia periaatteita ovat ympäristöasioiden huomioiminen organisaation kaikessa toiminnassa sekä jatkuva parantaminen. Sillä tarkoitetaan, että ympäristötavoitteiden asettamisella ja niiden toteutumisen seuraamisella pyritään haitallisten ympäristövaikutusten jatkuvan vähentämiseen ja toiminnan kehittämiseen entistä ympäristöystävällisemmäksi. (Kantola 1994.)

2.3 Auditointi

Kun seurakunnan ympäristöohjelma on valmis ja seurakunnan johtoelimet ovat sen hyväksyneet, suoritetaan ulkoinen ympäristökatselmus, auditointi. Auditointi on määrämuotoinen ja objektiivinen arviointi sen havaitsemiseksi onko auditoinnin kohteelle asetetut vaatimukset täytetty. Sen tekee puolueeton henkilö, jonka tuomiokapituli on nimennyt. Näin eri seurakuntien ympäristöjärjestelmät ovat keskenään vertailukelpoisia. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Ympäristöauditointi on yleiskäsite erilaisille tarkastuksille ja arvioinneille, joita suoritetaan tarkastusmenetelmiä hyväksi käyttäen tietyn organisaation tai hankkeen ympäristötilan selvittämiseksi. Tarkastusten perimmäinen tavoite on organisaation ympäristötyön tehostaminen ja siten myös ympäristönsuojelutason nostaminen organisaatiossa.

Suunnitelmallisen ympäristötoiminnan tärkeä osa asioiden hallinnassa ja parantamisessa on omien toimintojen säännöllinen tarkastelu ja arviointi. Ympäristöjärjestelmässä puhutaan oman toiminnan arvioinnissa sisäisestä auditoinnista. Sisäisellä auditoinnilla voidaan todeta, ollaanko menossa

haluttuun suuntaan ja saavutetaanko omalle toiminnalle asetetut tavoitteet. (Pesonen ym. 2001.)

2.4 Henkilöstön sitoutuminen

Kun ympäristöjärjestelmä otetaan käyttöön organisaatiossa, tavoitteena on saada koko henkilöstölle ympäristöasiat osaksi arkipäivää ja rutiineja. Tämä tapahtuu useimmiten kouluttamalla ja tietoa jakamalla. Se ei kuitenkaan ole aina helppoa ja muuttunut tilanne aiheuttaa helposti vastarintaa. Ympäristöasioiden arkipäiväistämisessä ja ympäristöjärjestelmän omaksumisessa on siis henkilöstön motivoinnilla ja sitoutumisella erittäin suuri merkitys. Henkilöstön sitoutumiseen ja motivoimiseen työkalut löytyvät erityisesti organisaation johdolta, jos niitä vain halutaan ja osataan käyttää.

Työntekijän sitoutumista ympäristöjärjestelmään tuskin nykyään vaikeuttaa tiedon puute ympäristöasioissa. Ympäristöasioihin liittyviä uutisia tulvii eri medioista jopa kyllästymiseen asti. Tämä uutisointi on kuitenkin pääosin keskittynyt katastrofeihin ja niiden uhkiin. Uutiset menevät yli oman ymmärryksen ja omien voimavarojen. Työntekijät saattavat tuntea itsensä kykenemättömiksi eivätkä ymmärrä omia vaikutusmahdollisuuksiaan ympäristöasioissa. (Välimäki 2000.)

Henkilöstön olisi sisäistettävä, että ympäristöjärjestelmä ei ole erillinen tutkimus ja sen pohjalta laadittu monimutkainen järjestelmä vaan se on helposti sovellettavissa käytäntöön. Ympäristön hyväksi ei tarvitse tehdä ainoastaan suuria tekoja. Työntekijöille tulisi korostaa, että pienillä, jokapäiväisillä valinnoilla ja teoilla ympäristön tilaan pystyy omalta osaltaan vaikuttamaan.

2.5 Muutosvastarinta

Muutosvastarinnalla tarkoitetaan ilmiötä, joka esiintyy aina, kun organisaatiossa tapahtuu muutoksia perinteisissä toimintatavoissa. Muutosvastarintaan vaikuttaa muutoksen poikkeavuus vanhasta toimintatavasta ja muutoksen nopeus.

Muutosvastarinta voi olla avointa tai näkymätöntä. Muutoksen kannalta hankalinta on näkymätön vastarinta. Tällöin muutos hyväksytään päällisin puolin, mutta pinnan alla kytevä vastarinnan vuoksi muutosten toteuttaminen ei onnistu halutulla tavalla. (Ala-Lipasti 2004.)

Muutosvastarintaa voi pienentää huolehtimalla hyvästä, motivoivasta ja oikein ajoitetusta viestinnästä, koulutuksesta sekä kannusteista ja palkinnoista. Muutosvastarintaa vastaan eräs tehokkaimmista keinoista on oikean ja ajantasaisen tiedon levittäminen avoimesti mahdollisimman laajalle organisaatiossa. On osoitettava, että muutos on yksilölle ja yhteisölle hyödyksi ja että jokaisella on mahdollisuus saada aikaan jotain myönteistä. (Strömmer 1999.)

Muutosvastarinta on luonnollinen osa oppimista, eikä sitä pidä tukahduttaa täysin. Muutosvastarinnassa on kyse vallitsevan olotilan puolustamisesta ja siihen täytyy suhtautua oikein. Työntekijöiden valmiuksia on pohjustettava hyvissä ajoin, heidät on saatava ymmärtämään muutoksen välttämättömyys. Vastarintaa on syytä oppia ohjaamaan, jotta se ei tee tyhjäksi haluttua muutosta. Vastarinnan voi murtaa, jos ihmiset otetaan mukaan muutokseen, heitä koulutetaan, selitetään muutoksen syyt. Myönteiset perustellut motivoivat muutokseen.

2.6 Ympäristöasennekysely

Heinolan seurakunnan työntekijöiden ympäristöasenteita kartoitettiin ympäristöasennekyselyllä (LIITE 2). Vastauksista ilmeni, että seurakunnan työntekijät asennoituvat hyvin myönteisesti ympäristöasioihin. Ympäristöasiat koettiin tärkeinä ja seurakuntatyöhön kuuluvina.

Ympäristöasennekysely poiki myös runsaasti kehitysehdotuksia seurakunnan toimintaan haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi.

3 YMPÄRISTÖKATSELMUS

Ympäristökatselmus tarkoittaa seurakunnan kaikkien toimintojen ympäristövaikutusten kartoittamista. Jokaisen työmuodon ympäristötyö kartoitetaan läpäisyperiaatteella (KUVA 2). Ympäristökatselmuksessa todetaan yksityiskohtaisesti miten ympäristödiplomin kriteerit täytetään ja niistä saatavat pisteet ratkaisevat ympäristökelpoisuuden.

Ympäristödiplomin saadakseen seurakunnan on täytettävä kaikki kirkon ympäristödiplomin käsikirjan mukaiset minimikriteerit. Kun ne on täytetty, on seurakunnan vielä hankittava vähintään 100 vapaavalintaista pistettä. Auditoinnissa tuomiokapitulin nimeämä auditoija käy pisteet läpi ja antaa oman pisteytyksensä, minkä pohjalta diplomi myönnetään. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Heinolan seurakunnassa on tehty tämä ympäristökatselmus, jonka liitteenä on ympäristökatselmuksen pistelaskutaulukko (LIITE 1), työntekijöiden ympäristöasennekysely (LIITE 2) ja ympäristökasvatussuunnitelma (LIITE 3). Katselmuksen pohjalta on laadittu Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2010 – 2013 (LIITE 4).

Ympäristökatselmuksessa eriteltyt asiat on pisteytetty kirkon ympäristödiplomin käsikirjan ohjeiden mukaisesti, siksi liitteenä oleva pistetaulukon numerointi alkaa kohdasta 3.

KUVA 2 Sisäinen ympäristökatselmuksen läpäisyperiaate

3.1 Ympäristödiplomin laadintaprosessi

3.1.1 Ympäristödiplomin laadintaprosessin minimikriteerit

3.1.1.1 Ympäristötyöryhmä

Heinolan seurakunnan kirkkoneuvosto päätti valmistella ympäristödiplomin hakemista kokouksessaan toukokuussa 2008. Kirkkoneuvosto asetti ympäristödiplomin valmistelijaksi maisemasuunnittelun hortonomiopiskelija Eija Leskisen syyskuussa 2008. Seuraavassa kokouksessaan kirkkoneuvosto asetti ympäristödiplomin laadintaprosessin ajaksi ympäristötyöryhmän, jonka jäseniksi valittiin kirkkovaltuuston jäsen Kaija Heiskanen,

yrittäjä Pekka Rusila ja pastori Tauno Kuusinen, talouspäällikkö Matti Halme, seurakuntapuutarhuri Kati Metso, nuorisotyönohjaaja Sofia Joenpeltö ja lapsityönohjaaja Riitta Konttinen. Sofia Joenpellon tilalle työntekijäkokous valitsi maaliskuussa 2009 nuorisotyönohjaaja Sirkku Kovalaisen. Työryhmän puheenjohtajana toimi Kaija Heiskanen ja sihteerinä opinnäytetyöntekijä Eija Leskinen. Työryhmässä oli kattavasti edustettuna seurakunnan eri työmuotoja, kuten lapsityö, nuorisotyö, hautustoimi, taloushallinto ja kiinteistöhoito, jumalanpalveluselämä, sidosryhmät ja luottamuselimet. Asiantuntemuksen ja tuloksellisuuden kannalta on edullista, että työryhmän jäsenillä on luontaista kiinnostusta ympäristöasioihin.

3.1.1.2 Ympäristökatselmus

Ympäristökatselmuksessa kartoitettiin kaikkien Heinolan seurakunnan toimintojen ympäristövaikutukset. Ympäristötyöryhmä kokoontui ensimmäisen kerran joulukuussa 2008 ja aloitti katselmuksen teon tammikuussa 2009. Eija Leskinen haastatteli eri työmuotojen vastaavia ympäristöasioita. Ympäristökatselmus valmistui toukokuussa 2009.

3.1.1.3 Ympäristöohjelma

Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2010 – 2013 on laadittu ympäristökatselmuksen pohjalta ja se sisältää seurakunnan ympäristötavoitteet.

Ympäristöohjelman tavoitteet ovat konkreettisia toimenpiteitä katselmuksessa ilmenneiden epäkohtien ratkaisemiseksi. Tarkoitus on edetä askel kerrallaan, jatkuvan parantamisen idealla.

3.1.1.4 Johdon sitoutuminen ja ympäristövastaava

Ympäristöjärjestelmän peruseriaatteisiin kuuluu, että niin yhteisön johto kuin työntekijätkin sitoutuvat ympäristötavoitteisiin. Kirkkoneuvosto sitoutuu ympäristötavoitteisiin hyväksyessään ympäristöohjelman. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Hyväksyessään ympäristöohjelman kirkkoneuvoston tulee nimetä seurakunnalle ympäristövastaava, jonka tehtäviin kuuluu ympäristöohjelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, henkilökunnan koulutus ja muut työnjaossa sovituttavat tehtävät. Seurakunnan ympäristövastaavaksi nimettiin seurakuntapuutarhuri Kati Metso ja työmuotojen ympäristövastaaviksi seuraavat henkilöt:

- lapsityö Heli Heikkilä
- nuorisotyö Sirkku Kovalainen
- diakonia Marja-Leena Hakkarainen
- aikuistyö ja lähetystyö Tuulikki Ihalainen
- musiikkityö Jukka Tabell
- kiinteistötoimi Tarja Tanskanen

- taloustoimisto ja kirkkoherranvirasto Liisa Hilanko
- hautaus toimi Kati Metso.

Työmuotojen ympäristövastaavat muodostavat seurakunnan ympäristötiimin, joka kokoontuu muutaman kerran vuodessa, aluksi yhdessä diploma valmistelleen ympäristötyöryhmän kanssa.

3.1.1.5 Henkilöstön ympäristökoulutus

Ympäristödiplomissa edellytetään, että työntekijät tuntevat oman toimintansa ympäristövaikutukset ja pyrkivät minimoimaan ympäristöhaitat (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005).

Työntekijäkokouksissa on säännöllisesti tiedotettu ympäristöjärjestelmän edistymisen vaiheista ja sen vaikutuksista työtehtäviin.

Ympäristötyöryhmä järjesti seurakunnan ympäristöillan 18.3.2009. Vieraillevina luennoitsijoina oli Helsingin yliopiston tutkija Eira Rosberg aiheenaan ilmastonmuutos ja Päijät-Hämeen Jätehuollon edustaja Matti Saarinen asianaan jätehuolto ja kierrätys. Seurakunnan jätelajittelusta kertoi seurakuntapuutarhuri Kati Metso ja ympäristödiplomiprojektista Eija Leskinen. Edustettuina olivat myös Heinolan kestävän kehityksen kansalaisfoorumi ja Heinolan ympäristötoimisto. Ympäristöillassa oli kattava näyttely, jossa esillä oli tuhkahautaus, maatuivat tuhkaurnat, ekologiset kukkalaitteet, soijakynttilä, Reilun kaupan tuotteet, lähiruoka, Heinolan kaupungin ympäristönsuojelumääräykset, vesihuoltoasiaa ja ympäristömerkki-infoa.

Tilaisuuden suosio ylitti odotukset; paikalla oli yli sata kuulijaa. Palaute oli erittäin positiivista ja tilaisuudelle toivottiin jatkoa.

3.1.1.6 Auditointi

Seurakunnan ympäristöjärjestelmä auditointiin lokakuussa 2009 Mikkelin tuomiokapitulin nimeämän auditoijan, hiippakuntadekaani Ouri Mattilan, toimesta. Auditoija oli erittäin tyytyväinen Heinolan seurakunnan ympäristöasioiden tilaan ja esitti tuomiokapitulille, että se puoltaisi Heinolan seurakunnan ympäristödiplomihakemusta kirkkohallitukselle (LIITE 6).

3.1.2 Ympäristödiplomin laadintaprosessin pisteet

Työntekijät ovat saaneet syventävää ympäristökoulutusta. Hautaus toimi tutustui Lahden seurakuntayhtymän tuhkauskäytäntöihin suunnitellessaan Heinolan siunauskappelin kunnostusta.

Heinolan kaupungin ympäristösihteeri Sinikka Koikkalainen vieraili ympäristötyöryhmän kokouksessa 24.3.2009 kertomassa kaupungin ympäristöasioista. Tavoitteena on tehdä yhteistyötä ympäristökoulutuksen tiimoilta kaupungin kanssa.

Henkilöstölle on tiedotettu ajankohtaisista ympäristöasioista, kuten Earth Hour 24.3.2009 ja Nuukuusviikko 22.4.2009.

Earth Hour oli WWF:n organisoima maailmanlaajuinen tapahtuma, jonka aikana ihmiset ja yhteisöt ympäri maailmaa sammuttivat valonsa tunnin ajaksi samana päivänä samaan kellonaikaan. Tapahtuma järjestettiin lauantaina 28.3.2009 klo 20.30 - 21.30. Suomessa tapahtuman suojelijana toimi tasavallan presidentti Tarja Halonen. (Earth Hour 2009.) Osallistumalla Earth Houriin seurakunta viestitti huolensa ilmastonmuutoksesta sekä toiveensa siitä, että ilmastonmuutoksen torjunta otetaan vakavasti kaikilla tasoilla.

Nuukuusviikko on jokavuotinenärkevän kulutuksen teemaviikko, jota vietetään huhtikuussa. Viikolle valitaan vaihtuva teema, jonka puitteissa edistetään luonnonvarojen säästäväistä käyttöä ja jätteen synnyn ehkäisyä. Nuukuusviikon järjestää kahdestakymmenestä eri kansalaisjärjestöstä koostuva Kierrätysliike.

Nuukuusviikolla 2009 nostettiin esiin kulutuselektronikan ympäristövaikutuksia. Viikon tarkoituksena oli herättää keskustelua kulutuselektronikan ympäristövaikutuksista ja työoloista tuotantoketjussa, erityisesti kaivoksissa, joista raaka-aineet louhitaan. (Nuukuusviikko 2009.)

Ympäristöjärjestelmästä ja seurakunnan ympäristöasioista on tiedotettu mediassa runsaasti:

- Kirkonseutu 6.8.2008: Ympäristödiplomi vireille Heinolassa
- Itä-Häme 6.11.2008: Heinolan seurakunnalle ympäristöohjelma
- Kirkonseutu 18.3.2009: Heinolan ympäristöillassa tietoa ja luomua
- Itä-Häme 18.3.2009: Hautauskulttuurin uudistaminen vaatii helposti yhden sukupolven
- Kirkonseutu 15.4.2009: Ilmastonmuutosta voi hillitä
- Itä-Häme 25.4.2009: Haravointitalkoot
- Kirkonseutu 27.5.2009: Ekoseurakunnan hautojenhoitopäivä.

Seurakunnan työntekijöille laadittiin ympäristöasennekysely. Kyselyyn vastasi noin 60 % työntekijöistä. Kyselyn perusteella työntekijät olivat sitä mieltä, että ympäristöasiat kuuluvat olennaisena osana seurakunnan työmuotoihin. Ympäristödiplomin valmistelu nähtiin hyvänä asiana ja ilmaistiin halukkuus olla mukana seurakunnan ympäristötyössä. Työntekijät antoivat runsaasti ideoita ympäristöasioiden kehittämiseen. Myös omia kulutustottumuksia oltiin valmiita tarkistamaan. Työntekijät kaipaivat enemmän tietoa ja koulutusta ympäristöasioissa. Tämä on otettu huomioon ympäristöohjelmaa laadittaessa. Kaiken kaikkiaan ympäristötyöryhmä sai erittäin positiivista palautetta työstään. (Ympäristöasennekysely 2009.)

Poikkeuksen tekivät muutamat vastaukset, joissa todettiin, että ympäristöasiat eivät kuulu ollenkaan rippikoulutyöhön (1 vastaus), lähetystyöhön (2 vastausta), hautaus-toimeen (2 vastausta) eikä jumalanpalveluselämään

(7 vastausta). Ympäristöasioita saatetaan pitää erillisinä asioina, eikä niitä mielletä kuuluvaksi kaikkeen toimintaan. Ympäristöasioiden sisäistäminen vaatii runsaasti tiedotusta ja ympäristökoulutusta.

3.2 Toiminta ja talous

3.2.1 Toiminnan ja talouden minimikriteerit

3.2.1.1 Toiminta- ja taloussuunnitelma

Ympäristöjärjestelmän tavoite on niveltää ympäristöasioiden suunnittelu, toiminta ja seuranta osaksi normaalia toimintaa. Näin päästään ennaltaehkäisevään toimintatapaan, jossa minimoidaan ympäristöriskit ja ennaltaehkäistään ympäristöhaittojen syntymistä. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Heinolan seurakunnassa hautaus-toimen toimintasuunnitelmassa vuonna 2009 mainitaan ympäristödiplomin valmistelu. Toimintakertomuksessa vuodelta 2008 on todettu, että ympäristödiplomihanke on käynnistetty. Ympäristöasiat lisätään seuraavaan toimintasuunnitelmaan omaksi painopistealueeksi.

3.2.1.2 Rakentaminen ja maankäyttö

Maankäyttö- ja rakennuslaki korostaa monin tavoin kestävän kehityksen periaatetta. Lain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999.)

3.2.1.3 Hankinnat

Valtion ja kuntien sekä muiden hankintayksiköiden on kilpailutettava hankintansa hankintalain mukaan. Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia tarjota tavaroita, palveluita ja rakennusurakointia julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa. (Hankintalaki 2007.)

Heinolan seurakunta on osana Lahden seudun hankintatoimea, jonka toimintaperiaatteissa määritellään: 'Hankintaosaston eräänä tehtävänä on

edistää käytössään olevilla ohjauskeinoilla hankintojen ekotehokkuutta.’
(Lahden seudun hankintatoimi 2009.)

3.2.2 Toiminnan ja talouden pisteet

Eettinen sijoittaminen on maailmalla yleistynyt tapa kontrolloida sitä, minkälaisiin yrityksiin pankit ja rahoituslaitokset sijoittajien varoja laittavat. Eettiset ohjeet voidaan jakaa kahteen tyyppiin. Negatiivisilla ohjeilla rajataan tietyt yritykset pois sijoituskohteiden joukosta. Näitä ovat esimerkiksi ase- ja tupakkateollisuuden sekä alkoholi- ja pornoteollisuuden yritykset. Positiivisilla ohjeilla suositaan tiettyjen tuotannonalojen yrityksiä, esimerkiksi ympäristöteknologiaan, kierrätykseen tai uusiutuviin energia-varoihin panostavia yrityksiä. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Kirkkohallitus on hyväksynyt 24.4.2007 vastuullisen sijoittamisen ohjeet, jonka mukaan kirkon sijoitustoiminnan on lähdettävä niistä eettisistä periaatteista, joita kirkko muutenkin pitää tärkeänä ja joita se itse opettaa. (Kirkon sijoitustoiminnan eettiset periaatteet 1999.)

Heinolan seurakunta noudattaa sijoitustoiminnassaan näitä kirkkohallituksen hyväksymiä ohjeita.

Köyhyyden poistaminen ja ympäristökysymykset liittyvät monin tavoin yhteen. Monissa kehitysmaissa eletään noidankehässä, jossa köyhyys ylläpitää väestökasvua, joka johtaa luonnonvarojen ylikulutukseen, joka puolestaan murentaa edellytyksiä köyhyyden voittamiseen. Kansainvälisen diakonian ja lähetystyön avulla kirkko pyrkii tämän noidankehän katkaisemiseen. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Heinolan seurakunnan budjettivaroja ohjataan kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön noin 2 % verotuloista (1.99 % vuonna 2008).

Seurakunta on toteuttanut ekologisia rakennushankkeita. Vuonna 2008 valmistui oma kompostikenttä. Ympäristökatselmusta tehtäessä olivat käynnissä neuvottelut kaukolämpöliitännän ottamiseksi Heinolan seurakunnan Pitäjän kirkon alueelle.

Kaukolämmön etuna on, että sähkön ja lämmön yhteistuotannossa säästetään energiaa. Polttoainetta säästyy kolmannes verrattuna erillisinä tuotettuun sähköön ja lämpöön. Säästö näkyy sekä taloudellisesti, että puhtaampana ja terveellisempänä ympäristönä. Yhteistuotanto on myös yleisesti tunnustettu keino ilmastonmuutoksen torjunnassa. (Kaukolämpö 2009.)

Heinolan seurakunta laajentaa yhtä hautausmaistaan. Hautausmaan laajenusosan suunnittelussa ja rakentamisessa on tarkoitus ottaa ympäristöasiat erityisen tarkkailun alle. Samoin keskustan siunauskappeli on perusteellisen remontin edessä. Ekologisia korjausvaihtoehtoja tutkitaan.

3.3 Ympäristökasvatus

3.3.1 Ympäristökasvatuksen minimikriteerit

3.3.1.1 Ympäristökasvatussuunnitelma

Seurakunnan ympäristökasvatus perustuu kristilliseen luomisuskoon. Jumala asetti ihmisen viljelemään ja varjelemaan luomakuntaansa. Seurakunnan toteuttama ympäristökasvatus on ihmisen luontosuhteen pohdintaa käskyjen valossa, elintapojemme punnintaa Raamatun opetusten valossa, oikeudenmukaisuuden ja jakamisen opettelua ja henkisen hyvinvoinnin etsimistä luonnon kauneuden ja pyhyiden kokemuksesta. Se on myös konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta. Hyvässä ympäristökasvatuksessa yhdistyvät tieto, tunne ja toiminta. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Heinolan seurakunta laati ympäristökasvatussuunnitelman kesällä 2009 (LIITE 3). Opinnäytetyöntekijä Eija Leskinen kokosi sen ja liitti mukaan vinkkejä ympäristökasvatuksen toteuttamiseksi eri ikäryhmillä.

3.3.1.2 Luomakunnan sunnuntai ja muu jumalanpalveluselämä

Jumalanpalvelusten kirja edellyttää, että seurakunta viettää luomakunnan sunnuntaita yhtenä sunnuntaina toukokuun ja elokuun välillä. (Evankeiumikirja 2009.) Heinolassa vietetään luomakunnan sunnuntaita vuosittain. Lisäksi ympäristöasiat ovat esillä puheissa ja kirkkovuoden muissa liturgioissa.

3.3.1.3 Ympäristökasvatus eri tehtäväalueilla

Ympäristökasvatuksessa esimerkin voima on ratkaiseva. Hedelmällisintä on istuttaa ympäristöajattelun siemen lapsiin ja nuoriin, sisällyttäen ympäristökasvatus osaksi seurakunnan perustyötä, ei päälle liimaten vaan kokonaisvaltaisesti motivoiden.

Rippikoulutyössä oppitunteja pidetään luonnosta ja luomakunnasta, järjestetään metsäkirkkoja ja opetellaan lajittelemaan jätteet. Rippikoulun eettisen opetuksen tarkoituksena on nuorten harjaannuttaminen arvioimaan elämäntilanteisiin sisältyviä moraalisia kysymyksiä, jolloin ympäristökysymykset ja ihmisen luontosuhde ovat yksi tärkeä teema. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Varhaisnuorisotyössä toteutetaan ympäristökasvatusta sekä leireillä että kerhoissa. Leireillä keittiöhenkilökunta huolehtii ekologisuudesta (ei kertakäyttöastioita, tarjottavien ekologisuus, jätteiden lajittelu ym.). Kuljetuksissa huolehditaan ekologisuudesta järjestämällä linja-autokyydit järkeväs-

ti; linja-auto vie uudet leiriläiset paikalle ja tuo edelliset leiriläiset samalla kyydillä pois. Lapsia opetetaan roskien lajitteluun ja materiaalien kierrätykseen askarteluissa ja papereiden uusiokäytössä. Luonnonmateriaaleja hyödynnetään ja pelivälineistä huolehditaan. Turhat valot ja virtalaitteet sammutetaan.

Kerhoilloissa toteutetaan kierrätystä eri tavoin; uusia kynttilöitä pätkistä, askartelua kierrätysmateriaaleista. Vaaralliset aineet, kuten pienoismallikerhon liimat, säilytetään lukollisissa ja ilmastoiduissa tiloissa. Kokkikerho perehtyy biojätteiden käsittelyyn, kerho-ohjelmissa on luontoretkiä ja siivoustalkoita, hartauksissa toteutetaan luontoteemaa ja käsitellään luonnon hoitamiseen liittyviä asioita. (Kovalainen 2009.)

Nuorisotyön tavoitteena on, että nuori löytää luonnon itsestään ja kokee olevansa osa luontoa. Käytännössä retkeillään, viedään kerhotunteja luontoon, keskustellaan luontoarvoista, kierrätyksestä, ympäristömerkeistä ja energiakulutuksesta. Nuorisotyössä pyritään aktiiviseen kansalaisuuteen kasvamiseen ja otetaan käytännön ympäristöeettiset teot osaksi arkirutiineja. (Joenpelto 2009.)

3.3.2 Ympäristökasvatuksen pisteet

Heinolan seurakunnassa järjestetään runsaasti ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia ja hartaushetkiä. Näitä ovat:

- Kylvösunnuntai (2. sunnuntai ennen paastonaikaa)
- Leipäsunnuntai (4. paastonajan sunnuntai)
- Kylvösiunaus (toukokuussa Lusin koululla)
- Eläinten joulurauhan julistus (Oinassillan metsässä Vierumäellä)
- Ketturiutan hartaus (heinäkuun 1. sunnuntai)
- Metsäkirkot rippileireillä ja partiroleireillä.

Kaikilla seurakunnan tehtäväalueilla voidaan toteuttaa ympäristökasvatusta. Diakoniatyössä se ilmenee hyväntekeväisyytenä, jonka nimissä järjestetään kirpputoreja ja kierrätetään petivaatteita niitä tarvitseville. Kierrätysmateriaaleista valmistettuja tuotteita myydään Heinolan seurakunnan Lähetyssopissa. Perhetyössä järjestetään niin ikään vaatteiden kierrätystä ja kirpputoreja esimerkiksi lasten talvitapahtuman yhteydessä.

Lapsityön yksi painopiste on ympäristökasvatus. Luonto ja ympäristö ovat läsnä kaikessa toiminnassa; tutustutaan lähiympäristön luontoon ja eläinten elämään kaikkina vuodenaikoina. Kerhon pihapiirissä on seurattu muurahaispesän elämää jo useita vuosia, on osallistuttu lintujen talviruokintaan, tehty luontoretkiä ja pidetty hartaushetkiä luonnossa.

Lapsia neuvotaan lajittelemaan jätteet ja kierrättämään leluja järjestämällä kirpputoreja muun muassa Yhteisvastuukeräyksen hyväksi.

Kierrätysmateriaaleista askartelu on suosittua; vanhoista parittomista sukista ja käytetyistä napeista tehdään käsinukkeja. Keppihevonen tehdään

sählymailan varresta, parittomasta sukasta, kangastilkuista ja langanpätkistä. Kierrätysmateriaaleista askarteluun kelpaavat kynttilänpätkät, kukkapurkit, leviterasiat, ketsuppullot, wc-paperirullat, tapettikirjat, kangastilkut jne. Askartelussa käytetään myös luonnonmateriaaleja, kuten villaa, kiviä, käpyjä, oksia ja kasveja. (Konttinen 2009.)

Henkilökunnan ympäristökasvatusta on kaikki henkilöstölle annettu ympäristöohjeistus ja järjestetyt ympäristötapahtumat. Myös sosiaalisesta kestävästä kehityksestä huolehtiminen on osa henkilökunnan ympäristökasvatusta (Heinolan kaupungin Eko-opas 2009). Henkilökunnan virkistysmatkat järjestetään keväällä luonnon ollessa kauneimmillaan. Sosiaalista kestävästä kehityksestä edistetään huolehtimalla henkilöstön fyysisestä hyvinvoinnista muun muassa mahdollistamalla osallistuminen Kunnossa Kaiken Ikää - toimintaan. Kunnossa Kaiken Ikää (KKI) – hanke käynnistyi Heinolassa vuonna 1995 ja se sai valtakunnallisen innovaatiopalkinnon vuonna 1997. KKI tuottaa yritysten henkilöstölle liikuntapalveluita, joista yritykset maksavat henkilöstömäärän mukaan. Henkilöstölle osallistuminen on maksutonta. (Heinolassa Jyrää terveystuokuntahanke 2008.)

Hautaustoimen ympäristökasvatusta on omien työntekijöiden ja nuorten kesätyöntekijöiden perehdyttämistä hautaustoimen ympäristövaikutuksiin ja ekologisiin työtapoihin. Omaisille suunnattua ympäristökasvatusta ovat lajitteluohjeet hautausmailla, ympäristötapahtumien järjestäminen, kuten haravointitalkoot ja haudanhoitopäivät keväisin sekä ympäristöasioista tiedottaminen julkisuudessa. Opinnäytetyöntekijä Eija Leskinen laati ekologisen hautojenhoidon kymmenen kultaista ohjetta. Lahden Radio haastatteli Eija Leskistä ekologisesti hautojenhoidosta 17.3.2009.

Heinolan seurakunta tekee yhteistyötä useiden tahojen kanssa ympäristöasioissa. Heinolan kaupungin ympäristötoimiston kanssa on suunnitteilla yhteisen ympäristökoulutuksen järjestäminen työntekijöille. Ympäristötaloksiin on kutsuttu mukaan muun muassa Lions Club Jyränkö kynttiläkeräyksen muodossa sekä partiolippukunnat metsäkirkon kunnostukseen. Heinolan seurakunta on ollut mukana järjestämässä EU:n rakennusperintöpäivää yhteistyössä muiden tahojen kanssa ja Kirkkopuiston suunnittelukilpailua Hämeen ammattikorkeakoulun kanssa.

Julkisuudessa seurakunta on ottanut kantaa ympäristöasioihin useasti. Seurakunta on laatinut lausunnot Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmasta, Heinolan keskustan osayleiskaavasta sekä Laajalahden-Kouvolaan osayleiskaavasta.

3.4 Jätehuolto

3.4.1 Jätehuollon minimikriteerit

3.4.1.1 Jätehuoltoselvitys

Jätelain tavoitteena on tukea kestävästä kehitystä edistämällä luonnonvarojen järkevää käyttöä sekä ehkäisemällä ja torjumalla jätteistä aiheutuvaa vaaraa ja haittaa terveydelle ja ympäristölle (Jätelaki 1993).

Jätteen tuottajalla on velvollisuus tuntea käyttämänsä aineet ja niistä syntyvät jätteet sekä järjestää asianmukainen jätehuolto. Jätteet on myös hyödynnettävä mahdollisuuksien mukaan ensisijaisesti aineena ja toissijaisesti energiana. Lain lisäksi seurakuntia velvoittavat kunnan jätehuoltomääräykset (Heinolan kaupungin yleiset jätehuoltomääräykset 2006).

Seurakuntapuutarhuri Kati Metso laati Heinolan seurakunnan jätehuoltoselvityksen:

Heinolan seurakunnalla on voimassa olevat jätehuoltosopimukset (12 erillistä sopimusta) SITA Finland Oy:n kanssa. SITA Finland Oy tyhjentää säännöllisesti Heinolan seurakunnan kaikkien kiinteistöjen energia-, kaatopaikka-, bio- ja kartonkijätteen sekä tuhottavan paperin astiat. Lassila & Tikanoja Oyj tyhjentää tarvittaessa paperinkeräysastiat. Jätehuolto on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.

Seurakunnan jätehuollon kustannukset ovat olleet:

- vuonna 2008 13 000 €
- vuonna 2007 15 200 €
- vuonna 2006 13 400 €.

Jätehuoltoselvityksen mukaan jätteitä syntyy vuodessa (2008) seuraavasti:

- kaatopaikkajätettä noin 180 m³/vuosi
- energiajätettä noin 280 m³/vuosi
- hautakymtilöitä noin 20 m³/vuosi (sisältyy energiajätteen määrään)
- biojätettä noin 45 m³/vuosi
- maatuvaan haravointi- ja kasvijätettä noin 300 m³/vuosi
- risujätettä
- keräyskartonkia noin 20 m³/vuosi
- keräyspaperia.

Seurakunnan jätevästaavana toimii seurakuntapuutarhuri Kati Metso. (Jätehuoltoselvitys 2009.)

3.4.1.2 Jätehuoltosuunnitelma

Seurakuntapuutarhuri Kati Metso laati Heinolan seurakunnan jätehuoltosuunnitelman:

Tavoitteena on vähentää jätemääriä seuraavin toimenpitein:

- parantamalla lajittelua
- tiedottamalla ja kouluttamalla asiasta henkilökuntaa, vapaaehtoisia, hautausmaakävijöitä, vuokralaisia ja yhteistyökumppaneita kuten pitopalveluyrityksiä
- järjestämällä teemailtoja ja teematyöntekijäkokouksia
- kehittämällä hautausmaiden kukkalaitteita ekologisempaan suuntaan yhteistyössä paikallisten hautausoimistojen ja kukkakauppojen kanssa
- vähentämällä hautausmaiden kynttiläjätettä suosimalla hautalyhtyjä
- vähentämällä muoviruukkujen määrää suosimalla monivuotisia kasveja haudoilla
- huomioimalla ruokatilausten pakkauskoot leirikeskuksessa
- ruokatarviketilauksien suunnitelmallisuudella ruuantähteiden syntymisen ehkäisemiseksi
- huomioimalla hyvien ruuantähteiden käyttöä seuraavan päivän ruuanvalmistuksessa
- seuraamalla biojätemääriä eri kiinteistöillä; jos jätettä kertyy yli 50 kg viikossa, hankitaan biojätteen keräysastia tai talousjätteen kompostori
- kompostoimalla aumassa seurakunnan omalla kompostikentällä hautausmaiden ja kiinteistöjen piha-alueilta kerätty haravointi- ja kasvijäte, tuottaen samalla multaa seurakunnan tarpeisiin
- seuraamalla risujätteen määrää, hakettamalla jäte seurakunnan omaan käyttötarkoitukseen mahdollisuuksien mukaan
- parantamalla kartonkijätteen lajittelua sekä vähentämällä sen määrää
- seuraamalla kartonkijättemääriä eri kiinteistöillä; jos jätettä kertyy yli 50 kg viikossa, hankitaan keräyskartongin keräysastioita
- parantamalla keräyspaperin lajittelua sekä vähentämällä sen määrää
- kierrättämällä poisheitettävää paperia muistilappuina
- toimittamalla tiedonannot sähköisesti ja yhteisille ilmoitustauluille
- seuraamalla paperin kulutusta jokaisessa työpisteessä, jossa on tulostin
- seuraamalla jätepaperimääriä eri kiinteistöillä; jos jätettä syntyy yli 50 kg viikossa, hankitaan keräyspaperin keräysastia.

Jätehuollon kehittämiseksi tehtäviä konkreettisia toimenpiteitä:

- lisätään lajitteluohjeita eri työ- ja toimipisteisiin
- hyötykäyttötavoitteissa keskitytään niihin jäte-eriin, joita syntyy eniten
- muita pienjäte-eriä välivarastoidaan asianmukaisesti, opastein varustettuihin astioihin, ennen kuljetusta pienjäteasemalle
- keskitetään ongelmajätteen, metalli- ja puujätteen keräys välivarastoon
- Kurenniemen leirikeskuksen jätteet lajitellaan paikan päällä asianmukaisesti astioihin, josta ne kuljetetaan seurakunnan toimesta pienjäteasemalle

- myös seurakuntakeskuksen jätepisteen hyödynnettävät pienjäte-erät huomioidaan, jos jätettä kertyy suhteellisen paljon (kuten metalliset säilykepurkit ja kannet metallikeräykseen)
- kirkkojen ja kappeleiden vasaat kynttilät kierrätetään niitä tarvitseville työmuodoille tai muille toimijoille
- vältetään kertakäyttöastioiden käyttöä
- korvataan kertakäyttöpyyhkeet kangaspyyhkeillä tai kangaspyyhkeillä
- lisätään henkilökunnan valppautta kierrättämisessä
- laaditaan ideapankki jätteiden hyötykäytöstä
- laaditaan kierrättämisestä esimerkkejä seurakunnan sisäisille verkkosivuille
- nimetään jätehuollon vastuuhenkilö tai -henkilöt
- ohjataan jätemäärien ja kustannusten seuranta vastuuhenkilölle
- jäteastioiden uusimisen myötä huomioidaan myös jätepisteiden siisteys ympäristön kannalta
- laaditaan päivitetyt, selkeät ja asianmukaiset lajitteluohjeet kaikkiin seurakunnan työpisteisiin (Jätehuoltosuunnitelma 2009).

3.4.1.3 Ongelmajätteiden käsittely

Seurakunnan kiinteistöhuollossa, hautausmailla ja kuljetuksissa käsitellään erilaisia kemikaaleja ja aineita, joiden jäte luokitellaan ongelmajätteeksi. Ongelmajätteellä tarkoitetaan jätettä, joka myrkyllisyytensä tai muun ominaisuutensa takia voi aiheuttaa erityistä vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle. (Heinolan kaupungin yleiset jätehuoltomääräykset 2006.)

Heinolan seurakunnan kiinteistöistä ongelmajäte kuljetetaan kaupungin ongelmajätteiden vastaanottoaikaan.

3.4.1.4 Biojätteen käsittely

Biojätteen käsittely on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaan.

3.4.1.5 Hyötyjätteen keräys

Hyötyjätteellä tarkoitetaan jätettä, joka voidaan käyttää uudelleen sellaisenaan tai jonka sisältämä energia voidaan hyödyntää ja jolle on osoitettu yleinen vastaanottoaika (Heinolan kaupungin yleiset jätehuoltomääräykset 2006).

SITA Finland Oy kerää energiajakeen ja kartonkijätteen sekä osittain biojätteen. Hyötyjätteiden keräys on Heinolan seurakunnassa järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.

3.4.1.6 Hautakynntiläjäte

Hautausmailta kertyvä kynntiläjäte muodostaa seurakunnissa erityisen jätelajin, johon tulee kiinnittää huomiota (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005). Heinolan hautausmailla on parannettu jätelajittelua vuosina 2007 ja 2008. Talvella osoitetaan erilliset keräysastiat kynntiläjätteelle. Lisäksi kynntilöitä kerätään aktiivisesti talkoovoimin talven juhlapyhien jälkeen sekä työntekijöiden voimin keväällä lumien sulettua. Kynntiläjätteen lajittelusta on informoitu seurakuntalaisia ympäristötapahtumissa, ilmoitustauilla ja mediassa.

3.4.2 Jätehuollon pisteet

Talviaikaan kynntiläjätteen lisäksi hautausmailla kerätään metallijätettä. Kiinteistöiltä kerätty metalli-, puu- ja ongelmajäte kuljetetaan pienjäteasemalle. Sähkö- ja elektroniikkajäte (SER) toimitetaan Kuusakosken vastaanottopisteeseen. Kuusakoski Oy vastaa sähkö- ja elektroniikkalaitteiden kierrätyksestä ja hyötykäytöstä osana tuottajavastuujärjestelmää. (SER-romun kierrätys 2009.)

Kertakäyttötuotteita käytetään seurakunnassa erittäin vähän. Useissa toimipisteissä on siirrytty paperisista käsipyyhkeistä kankaisiin pyyherulliin ja hautojenhoitopäivään kehoitetaan tuomaan omat mukit mukaan.

Jätteiden määrää on vähennetty myös lahjoittamalla tyhjä saviruukut päiväkodeille ja järjestämällä kirpputorimyyntiä tarpeettomille tavaroille. Lajitteluohjeet eri toimipisteissä ovat omalta osaltaan vähentäneet kaatopaikkajätteen määrää.

Seurakunnan jätehuollon kustannukset ovat vähentyneet yli 10 % viimeisen vuoden aikana (Jätehuoltoselvitys 2009).

3.5 Siivous

3.5.1 Siivouksen minimikriteerit

3.5.1.1 Siivouksen ympäristöselvitys

Siivoojilla on tärkeä tehtävä siisteyden ja viihtyisyyden ylläpitäjänä. Päivittäinen ylläpitösiivous on myös ympäristöteko; kun lika ei pääse pintymään, selvittää kevyemmällä puhdistusaineilla ja ylläpidetään raikasta ja terveellistä sisäilmaa. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Siivouspalvelun ympäristökuormitukseen vaikuttavat siivouksessa käytettävien materiaalien määrä ja laatu, energiankulutus kuljetuksissa ja veden

lämmityksessä sekä siivouskoneiden energiankulutus, työturvallisuus- ja terveysasiat, jätteiden synty sekä päästöt ilmaan ja veteen. (Ympäristömerkki 2009.)

Palveluemäntä Tarja Tanskanen teki Heinolan seurakunnan siivoustoimesta ympäristöselvityksen. Kerhopisteiden siivouspalveluita on ulkoistettu. Päivittäisissä ylläpitosiivouksissa käytetään neutraaleja ja heikosti emäksisiä puhdistusaineita, joista suurin osa on ympäristömerkittyjä tuotteita.

3.5.1.2 Ympäristömerkityt tuotteet siivouksessa

Valitsemalla siivousaineet pintamateriaalien mukaan ja käyttämällä pinnoille sopivia siivousmenetelmiä voidaan merkittävästi vaikuttaa pintamateriaalien kestävyYTEEN ja käyttöikään. Valitsemalla vähemmän kuormittavia siivousaineita siivoukseen ja välineiden puhdistukseen vähennetään merkittävästi siivouskemikaaleista aiheutuvaa ympäristökuormitusta. (Ympäristömerkki 2009.)

Pohjoismaisella ympäristömerkillä merkityt pesu- ja puhdistusaineet ja muut siivousalan tuotteet täyttävät puolueettomien asiantuntijoiden laatimat kriteerit. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Heinolan seurakunnan siivouksissa käytetään ympäristömerkittyjä tuotteita, kuten Alltop, Sanitop ja Neutratoip aina, kun se on mahdollista.

3.5.1.3 Hankintojen ympäristökriteerit

Heinolan seurakunta on osana Lahden seudun hankintatoimea, jossa tuotteiden ympäristövaikutukset on otettu huomioon (Lahden seudun hankintatoimi 2009). Myös ulkoistettujen siivouspalvelujen ympäristökriteerit on tarkastettu (Lindström vastuuraportti 2008).

3.5.1.4 Siivouksen jätehuolto sekä siivousaineiden varastointi

Siivouksen jätehuolto toimii yhdessä seurakunnan muun jätehuollon kanssa. Siivousaineet on varastoitu asianmukaisesti ja ne säilytetään alkupe- räispakkauksissaan.

3.5.2 Siivoustoimen pisteet

Henkilökuntaa on osallistunut puhdistusalan koulutuksiin.

Haitallisia aineita on vaihdettu turvallisimpiin ja voimakkaiden pesuaineiden käyttöä on vähennetty.

Mikrokuituisella liinalla tai mopilla siivoaminen sujuu pienemmällä vesi- ja kemikaalimäärällä, kuin perinteinen siivous (Ympäristömerkki 2009).

Heinolan seurakunnassa on kaikki siivousliinat vaihdettu mikrokuituliinoiniin.

Ympäristöä säästävien tuotteiden merkitys on siinä, että niiden avulla voidaan vähentää voimakkaiden puhdistusaineiden käyttöä ja sen myötä kemikaalialtistusta (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005). Heinolan seurakunnassa käytetään esimerkiksi ruokasoodaa termoskannuja puhdistettaessa. Myös siivoustasoa on tarkistettu ja turhaa siivousta vähennetty.

3.6 Kiinteistönhoito

3.6.1 Kiinteistönhoidon minimikriteerit

3.6.1.1 Energian ja vedenkulutuksen seuranta

Seurakuntaan ollaan hankkimassa uutta kiinteistönhallinnon tietojärjestelmää, jonka avulla voidaan keskitetysti hallita kiinteistötietoja. Kiinteistöjen perustiedot, kuten huoltokirjat, energianseuranta, mitoitusohjelmat, kustannusohjaus ja muut tärkeät tiedot voidaan saattaa yhteen helpottamaan ylläpitoa ja kulutuksen ohjausta. Lisäksi verkossa toimiva tietojärjestelmä antaa uuden toimintamallin ylläpitää ja kehittää kiinteistöhallintoa. Energianseuranta tehostuu ja antaa kustannusohjaukselle reaaliaikaista tietoa. Kiinteistöjen ylläpitomenot ovat merkittävät ja energiankulutuksen seuranta on välttämätöntä myös talousarvion suunnittelun kannalta.

3.6.1.2 Energiakatselmus

Seurakunnassa on tehty TAC-tuottavuusanalyysi, joka valmistui 30.10.2008. Raportissa tarkastellaan rakennusten toteutuneita energiakulutuksia vertailemalla niitä vertailuryhmän kulutuksiin. Analyysin tuottopotentiaali luokitus kertoo, ettei tarkastelluissa kiinteistöissä ole lisäinvestoinneilla saavutettavissa kustannussäästöhyötyjä.

3.6.1.3 Energiavastuuhenkilö

Energiavastuuhenkilön tehtävänä on seurata energiankulutusta ja raportoida tilanteesta säännöllisesti esimerkiksi vuosiraportoinnin yhteydessä seurakunnan talousjohdolle. Heinolan seurakunnan energiavastaava on talouspäällikkö.

3.6.2 Kiinteistönhoidon pisteet

Henkilökunnalle annetaan ohjeita ja vinkkejä energiansäästötoimenpiteistä tarvittaessa. Maailmanlaajuisen Earth Hour - tapahtuman yhteydessä 28.3.2009 tiedotettiin valojen sammuttamisesta. Ympäristöystävällisem-

mästä tavasta kopioida on myös annettu ohjeita henkilöstölle sähköpostitse.

Seurakunta tulee jatkossa käyttämään uusiutuvaa energiaa kaukolämpöliittännän myötä. Kaukolämpöverkon energia tuotetaan kotimaisella puupolttoaineella.

Seurakunnan kiinteistöhoidossa ymmärretään energian ja veden säästön merkitys. Tätä edistäviä toimenpiteitä ovat:

- seurakunnan kiinteistöjen lamput vaihdetaan energiansäästölampeiksi
- sammutetaan turhat valot työhuoneissa ja saleissa
- rakennusten rakenteita tiivistetään edelleen
- huonelämpötiloja pudotetaan
- lämpölaitteet säädetään ja huolletaan säännöllisesti
- Pitäjän kirkossa talviaikaan kuljetaan vain pääovesta ja näin vältetään korkeaan kirkkotilaan syntymästä ristivetoa
- puretaan tarpeettomia rakennuksia
- tehostetaan tilojen käyttöä ja lisätään yhteistoimintaa tilojen käytön suhteen muun muassa Heinolan kaupungin kanssa
- kestävä rakentaminen otetaan huomioon suunnittelussa, rakentamisprosesseissa, korjauksessa ja huollossa.

Merkittävänä maanomistajana seurakunnan maa-alueita on tarkasteltava yhdyskuntarakenteen kannalta. Yhdyskuntien suunnitteluperiaatteita tulisi kehittää niin, että saman aikaan voidaan ottaa huomioon sekä ilmastomuutoksen hillitseminen että siihen sopeutuminen. Rakennettu ympäristö on pitkäikäinen. Ilmastomuutos on siksi otettava jo nyt huomioon rakennusten ja yhdyskuntarakenteen suunnittelussa.

3.7 Keittiöt ja ruokalot

3.7.1 Keittiöiden ja ruokaloiden minimikriteerit

3.7.1.1 Keittiöiden ja ruokaloiden jäteselvitys

Heinolan seurakunnan leirikeskuksissa jäte lajitellaan kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti. Lajiteltavia jätejakeita ovat sekajäte, energiajäte, biojäte, pahvijäte, ongelmajäte ja keräyspaperi. Lasi- ja metallijäte toimitetaan asianmukaisiin jätepisteisiin.

3.7.1.2 Keittiöiden ja ruokaloiden energiaselvitys

Keittiöiden ja ruokaloiden energiasta suurin osa muodostuu koneiden käytöstä. Seurakuntakeskuksen ja Kirkonkylän seurakuntatalon keittiöiden

laitteet ovat suhteellisen uusia. Uusien koneiden hankinnoissa huomioidaan energialuokat ja muut ympäristökriteerit.

3.7.1.3 Ympäristömerkityt tuotteet

Ympäristömerkillä tarkoitetaan tässä pohjoismaista ympäristömerkkiä, joka on Suomen kattavin ympäristömerkki. Se on yhteispohjoismainen, puolueeton ja vapaaehtoinen merkintäjärjestelmä, jota ylläpitää Suomessa Standardisoimisliitto. Joutsenmerkki kertoo luotettavasti paitsi tuotteen tai palvelun ympäristöystävällisyydestä, myös sen laadusta. (Ympäristömerkki 2009.)

Heinolan seurakunnan keittiöiden ja ruokaloiden ruoka-aine- ja pesu-ainehankinnoissa valitaan ympäristömerkittyjä tuotteita aina, kun se on mahdollista.

3.7.1.4 Reilun kaupan kahvi ja tee

Seurakunnassa käytetään Reilun kaupan kahvia teemapäivinä, kuten ympäristöillalla ja hautojenhoitopäivänä. Tarkoitus on selvittää Reilun kaupan tuotteiden lisäämisen mahdollisuutta seurakunnan toiminnassa.

3.7.1.5 Ravitsemussuosituks

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan laatimat ravitsemussuosituks on tarkoitettu erityisesti joukkoruokailun suunnitteluun. Valtion ravitsemusneuvottelukunta on antanut uusimmat suomalaiset ravitsemussuosituks vuonna 2005. (Ravitsemussuosituks 2005.)

Heinolan seurakunnan joukkoruokailuissa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan ravitsemussuosituksia.

3.7.2 Keittiöiden ja ruokaloiden pisteet

Ympäristölle ja terveydelle ei ole yhdentekevää miten ruoka on tuotettu. Ekologisinta on mahdollisimman lähellä ja luonnonmukaisesti tuotetun ruoan ostaminen. Kuljetusmatkojen aiheuttamat ympäristöhaitat ovat pienemmät, mitä lähempänä toisiaan tuotanto- ja kulutusalue sijaitsevat.

Heinolan seurakunnassa lähiruokaa käytetään teemapäivinä, kuten ympäristöillalla ja hautojenhoitopäivänä. Samoin luomutuotteita on tarjolla satunnaisesti. Tarkoitus on lisätä lähituotteiden käyttöä Lahden seudun hankintarenkaan mahdollistamissa puitteissa. Kasvisruokaa on tarjolla aina sitä etukäteen pyydettyä. Seurakunnan työntekijöiden jouluruokailut on viime vuosina toteutettu ympäristöä ajatellen; vuonna 2007 ruokailu järjestettiin Suomen Urheiluopiston Country Clubilla, joka on Joutsenlippuravintola ja vuonna 2008 jouluruokailu oli Lähiruokatori Heilassa.

Heinolan seurakunnan ruokailuissa ei käytetä kerta-annospakkauksia. Hankinnoissa suositaan suurpakkauksia jätemäärän vähentämisen ja taloudellisuuden vuoksi. Kertakäyttöastoiden käyttöä vältetään.

3.8 Toimistotyö

3.8.1 Toimistotyön minimikriteerit

3.8.1.1 Toimistotyön jätehuoltoselvitys

Toimistoista on tehty jätehuoltoselvitys. Toimistoissa lajitellaan keräyspaperi, pahvi, energiajäte, sekajäte, tietosuojapaperi ja paristot.

3.8.1.2 Toimistojen energiansäästö

Osa seurakunnan kiinteistöjen energiansäästötoimenpiteistä liittyy myös toimistotyöhön (hehkulamppujen vaihto energiansäästölamppuihin, valojen katkaisu, huonelämpötilojen säätö jne.). Tietokoneista sammutetaan virrat pitempien poissaolojen ajaksi, kuten yöksi ja viikonlopuksi ja kopiokone on virransäästötilassa.

Laiteinvestointeja tehtäessä huomioidaan alhainen energiankulutus yhtenä valintakriteerinä.

3.8.1.3 Toimistojen ympäristömerkityt tuotteet

Toimistotyössä käytetään jonkin verran uusiopaperituotteita, kuten kalenterit, muistilehtiöt ja kirjekuoret.

3.8.1.4 Toimistojen hankinnat

Heinolan seurakunta on osa Lahden kaupunkiseudun hankintatoimea, jonka hankintaohjeissa määritellään: 'Hankintaosaston eräänä tehtävänä on edistää käytössään olevilla ohjauskeinoilla hankintojen ekotehokkuutta.'

3.8.2 Toimistotyön pisteet

Toimistotyössä pyritään kaksipuoleiseen mustavalkotulostukseen väritulosteiden sijaan. Työpisteissä käytetään muistilappuina ylimääräisten kopioiden taustapuolia.

Työntekijäkokousten ym. muistiot viedään intranettiin työntekijöiden luettavaksi, jolloin niitä ei tarvitse tulostaa.

3.9 Hautausmaat ja viheralueet

3.9.1 Hautausmaiden minimikriteerit

3.9.1.1 Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristöselvitys

Hautausmaat ovat kaikilla paikkakunnilla kulttuurihistoriallisesti kaikkein arvokkainta ympäristöämme. Istutettuna ja hoidettuna ympäristönä hautausmaalla voi olla vuosisatainen historia. Hautausmaan muistomerkit kertovat paikkakunnan henkilöhistoriasta ja kansakunnan vaiheista. Sankarihautausmaat on aikanaan suunniteltu eheiksi ja taiteellisesti korkeatasoisiksi kokonaisuuksiksi. Monet kohteet on luokiteltu paitsi paikallisesti, myös valtakunnallisesti merkittäviksi.

Heinolan seurakunnan hautausmaille on valmistumassa hoitokortit. Näin viheralueiden hoidon tasoa voidaan tarkistaa ja hoitotoimenpiteet tulee suoritettua suunnitellussa aikataulussa.

”Hautausmaiden ympäristöselvitys” -luonnos on tehty Uuden hautausmaan kaavamuutokseen vuonna 2007. Luonnos sisältää nykyiset viikoittaiset ja kuukausittaiset hautausmaiden hoitotoimet, käytettävien työkohteiden huollot sekä hautausmaiden jätehuollon. (Hautausmaiden ympäristöselvitys 2007.)

Myös pohjavesitutkimuksia hautausmaan laajennusalueelle on tehty lukuisia (Uuden hautausmaan laajennusosan pohjavesitutkimukset 2009).

Luontoarvot on kartoitettu Kirkonkylän alueella Pro Agria - projektin yhteydessä vuonna 2007 (Salomäki 2007).

Muita kiinteistöjen hoidettavia piha-alueita on Heinolan seurakunnalla 11 kpl.

3.9.1.2 Hautausmaan hoito-ohjeet

Hoito-ohjeissa on huomioitu kattavasti ympäristöasiat. Hoito-ohjeita päivitetään parhaillaan.

Hautausmaiden jätteiden lajittelussa maatuva aines kompostoidaan itse, jolloin myös hitaasti maatuvat kanervat voidaan kompostoida. Saviruukuja kerätään kerhopisteiden ja Heinolan kaupungin päiväkotien askartelutarpeisiin, haketettava aines kuljetetaan itse pienjäteasemalle.

Ryhmäkasvien ja nurmen lannoittamiseen käytetään pitkävaikutteisia täsmälannoitteita. Nurmista lannoitetaan vain edustusnurmet, kuten sankari-

maat ja kirkollisten rakennusten lähiympäristöt. Muut nurmialueet lannoittavat itse itsensä; leikattu ruohojäte jätetään nurmelle.

Työkoneet huolletaan säännöllisesti. Uusia työkoneita hankittaessa huomioidaan ympäristönäkökohdat yhtenä valintakriteerinä. Käytettävät polttoaineet ovat dieseliä tai 95 oktaavista bensiiniä. Biopolttoaineiden on todettu voitelevan koneita huonommin, mutta biopolttoaineiden kehittyessä niitä käytetään enenevässä määrin.

Kastelutarpeen vähentämiseksi kuivilla alueilla ja puiden alla olevilla hoitohaudoilla käytetään muovisia kukka-altaita. Kastelu hoidetaan kastelukannuilla täsmäkasteluna. Hautausmailla ei käytetä kastelujärjestelmää paitsi nurmihautojen kylvön yhteydessä.

Pitkäaikaisiin, vanhoihin hoitosopimuksiin on sisällytetty monivuotiset perennaistutukset joko kokonaan tai osittain. Myös uusiin hoitosopimuksiin tullaan tarjoamaan perennaohitoja vuodesta 2010 alkaen.

Kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteet ovat puutteelliset, ne tulee päivittää. Heikkokuntoiset linnunpöntöt tulisi uusida.

3.9.1.3 Hautausmaiden jätehuolto

Heinolan hautausmaiden jätehuolto on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti. Hautausmaiden lajittelupisteet sisältävät seuraavat jätelajit:

- energiajäte: muoviset hautakynntilät, muoviruukut ja -pussit, paperi- ja pahvijäte; SITA Finland Oy tyhjentää
- biojäte: haravointi-, kukka- ja multajäte, erikseen kerättävät kanervat; seurakunta kompostoi
- kaatopaikkajäte: lasi ja keramiikka, maatumattomat kukkalaitteet; SITA Finland Oy tyhjentää
- metalli: kynntilöiden hatut, rikkoutuneiden lyhtyjen metalliosat; seurakunta kerää talvikuukausina ja toimittaa metallinkeräykseen pienjäteasemalle
- havut ja risut: seurakunta kuljettaa haketettavaksi.

Heinolan hautausmaan huoltorakennuksella on lisäksi oma talousjätteen kompostori (550 l). Hautausmaiden huoltorakennuksilla on ongelmajätteen varastointi, josta seurakunta kuljettaa ne pienjäteaseman ongelmajätekeräykseen.

3.9.2 Hautausmaiden ja viheralueiden pisteet

Kaikilla vanhoilla hautausmailla tulisi suorittaa hautausmaan kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi paikkakunnan historiaa kunnioittavaa hautausmaan käyttöä silmällä pitäen. Muistomerkkien inventointi sisältää henkilöhistoriaa, muistomerkin kuntoa, materiaalia ja taiteellisia arvoja

koskevat selvitykset. Kirkkolain mukaan seurakunnan kustannuksella voidaan ottaa hoidettavaksi sellainen hauta, johon haudatun vainajan muiston vaalimista on pidettävä seurakunnan kannalta tärkeänä. Kirkkojärjestyksen 17 luvun 12 pykälä edellyttää myös taiteellisesti tai historiallisesti arvokaiden rakennelmien ja muistomerkkien säilyttämistä sopivalla paikalla hautausmaalla tai muussa sopivassa paikassa. (Hautausmaan kulttuurihistoriallisten arvojen vaaliminen 2004.)

Heinolan hautausmaan museoalueen hautamuistomerkki-inventointia on tehty vuonna 1993 Carl-Erik Bergholmin toimesta. Inventointia jatketaan parhaillaan yhteistyössä Hämeen maakuntamuseon kanssa.

Sotaveteraanien muistomerkeistä Päijät-Hämeessä tehty teos kattaa myös Heinolan veteraanimuistomerkit yksityiskohtineen (Yhteinen taival jatkuu 2007).

Heinolan seurakunnan viheralueita, rakennuksia ja muistomerkkejä on kuvailtu useissa teoksissa, kuten:

- Heinolan pitäjän historia (Wilmi 1988)
- Heinolan pitäjän historia II (Wilmi 1999)
- Heinolan kaupungin historia (Cederberg & co. 1948)
- Heinolan kaupungin historia II (Enden 1989)
- Heinolan kaupungin historia III (Herranen 1998)
- Residenssin saarnahuoneesta kaupunginkirkoksi (Pänkäläinen Martti & co 1986)
- Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö (Wager 2006)
- Heinolan rakennetun kulttuuriympäristön selvitys (Könönen 2005)
- Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma 2007 (Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma 2007)
- Heinolan keskustan laatukäsikirja vuosille 2005-2008 (Heinolan keskustan laatukäsikirja 2008)
- Suomen vanhat pappilat osa 2 – Menneisyyden tulevaisuus (Soikkeli 2000).

Heinolan kaupunki- ja maaseurakunnan taideinventoinnit vuodelta 2001 sisältävät hautausmaita koskevia kulttuurihistoriallisia arvoja.

Sulkavankosken alueen kiinteät muinaisjäännökset, kivikautinen asuinpaikkalöytö, on inventoitu Kansallismuseon kokoelmiin (KM 26583) (Muinaisjäännösrekisteri 2005).

Heinolan hautausmaan museoaluetta hoidetaan osittain niittymäisenä, luonnonmukaisena alueena. Alueen koko on noin 3100 m². Luonnonmuistolehtoja on kaksi, Heinolan hautausmaan muistolehto ja Pitäjän Kirkon muistorinne.

Pitkäaikaisille hoitohaudoille on istutettu perennoja kesäkukkien sijaan. Vuonna 2010 tarjotaan perennahoitoja myös omaisille. Lisäksi hautaus-

maan istutuksissa käytetään perennoja enenevässä määrin. Ehostamalla kiinteistöjen ympäristöjä perennaistutuksilla, voidaan ryhmäkasvilaatikoita vähentää. Esimerkiksi Heinolan hautausmaan siunauskappelin ympärään on istutettu sipulikasveja ja monivuotisia perennoja ja Kirkonkylän seurakuntatalon eteen havuja ja perennoja. Hautausmaille on istutettu kotimaisia lehti- ja havupuita sekä pensaita.

Kasvinsuojelutarkoituksessa kemiallisia torjunta-aineita ei käytetä enää lainkaan. Ainoastaan luonnonmukaisia, ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja kuten mäntysuopaliuosta käytetään kirvojen torjuntaan. Härmää torjutaan mäntysuovan, ruokasoodan ja veden liuoksella. Rikkaruohontorjunta-aineita ei hautausmaalla käytetä. Kitkentä tapahtuu mekaanisesti ja käytämällä katteita pensaiden alustoilla. Liukkaudentorjuntaan käytetään sepeä.

Kaatopaikkajätteeseen päätyvän hautakynntiläjätteen määrää on saatu vähennettyä merkittävästi. Omaisille on järjestetty hautausmaille lajittelupisteet, jossa voidaan erotella kynntilöiden muovikuoret energiajakeeseen ja talviaikaan metallikannet metallinkeräykseen. Tiedostusta lajittelumahdollisuudesta on ollut mediassa runsaasti. Suurien juhlapyhien, kuten pyhäinpäivän, itsenäisyyspäivän ja joulun jälkeen on hyödynnetty yhdistyksiä kynntiläjätteen keruutalkoissa.

Myös pölyntorjuntaan on kiinnitetty huomiota. Asfalttialueiden puhdistuksessa käytetään vettä pölynsidontaan ilman epäpuhtauksien välttämiseksi. Lehtipuhaltimia ei käytetä hiekoitushiekan poistossa.

Hautausmailla järjestettäviä tapahtumia ovat jokakeväiset haravointitalkoot ja haudanhoitopäivät.

3.10 Leirikeskukset

3.10.1 Leirikeskusten minimikriteerit

3.10.1.1 Leirikeskusten ympäristöselvitys

Leirikeskusten toiminta vaikuttaa monin tavoin luonnon tilaan. Heinolan seurakunnan leirikeskukset, Kurenniemi, Sulkavankoski ja Kalliopohja, sijaitsevat kaikki rannalla luonnontilaisten alueiden keskellä.

Leirikeskuksista on tehty ympäristöselvitys, jossa kartoitettiin käytössä olevat sähkölaitteet ja niiden ikä, jätevesien käsittely, jätehuolto sekä ympäristömerkittyjen tuotteiden käyttö.

Ympäristömerkittyjä tuotteita on käytössä seuraavasti: Joutsenmerkityt tuotteita ovat Farmoksen Sanitop ja Alltop, ympäristömerkitty tuote Suma Star Free ja Joutsenmerkitty Lindströmin puuvillapyhejärjestelmä.

3.10.1.2 Leirikeskusten ympäristöohjelma

Leirikeskusten ympäristöohjelmassa vuosille 2010 - 2013 on asetettu neljä tavoitetta:

1. Kompostointi. Lehti- ja puujäte maadutetaan paikan päällä ja biojäte kompostoidaan kompostoreissa. Syntyvän ruokajätteen määrää vähennetään tarkalla suunnittelulla.
2. Energiansäästö. Leiriläisiä opastetaan varsinkin lämpimän veden säästämiseen. Pesukoneissa pestään vain täysiä koneellisia. Kasteluvedet otetaan järvestä. Sauna-aikoja tiivistetään suunnittelulla. Tarkistetaan virrankatkaisu- ja valmiustilakäytännöt. Laitehankinnoissa huomioidaan energialuokat. Vajaakäytössä olevien tilojen lämmitys tarkistetaan.
3. Ympäröivä luonto. Luonnon monimuotoisuus kartoitetaan asiantuntijan avulla ja hoidon ylläpito tarkistetaan laadittavien hoito-ohjeiden avulla. Luontoa säästetään kaikin tavoin. Luodaan ympäristöystävällisiä luontopolkuja. Linnunpönttöjä lisätään ja niiden huolto organisoidaan. Peseytymiseen käytetään ympäristöystävällisiä tuotteita. Järvessä ei peseydytä.
4. Jätteiden lajittelu. Laaditaan selvät ohjeet jätteiden lajitteluun. Jo hankintavaiheessa huomioidaan jätteen synty. Kertakäyttöastioiden käytöstä luovutaan kokonaan.

3.10.1.3 Leirikeskusten jätehuolto

Leirikeskukset sijaitsevat haja-asutusalueella, jolloin jätehuoltoa on vaikea järjestää yhtä tehokkaasti, kuin keskitetyn jätteenkeräilyalueella taajamassa. Siksi jätteiden synnyn ehkäisemiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Se tarkoittaa mm. kertakäyttöastioiden, pienpakkausten, muovin ja muun maatumattoman jätteen sekä ongelmajätteen minimointia. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005.)

Leirikeskuksissa on erilliset keräysastiat energiajakeelle, kaatopaikka- ja biojätteille. Tyhjennyksestä vastaa SITA Finland Oy sopimuksen mukaan. Paristot ja muut ongelmajätteet toimitetaan keräyspisteisiin. Kurenniemen leirikeskuksen asuntolan huoneissa on jätteidenlajitteluohjeet.

3.10.1.4 Jätevesien käsittely

Jätevedet tulee käsitellä niin, ettei niistä aiheudu haitallisia valumia vesistöihin eikä pohjavesiin. Uusi jätevesiasetus tuli voimaan 1.1.2004. Asetuksen tarkoituksena on vähentää talousjätevesien päästöjä ja ympäristön pilaantumista ottaen erityisesti huomioon valtakunnalliset vesiensuojelun tavoitteet. (Jätevesiasetus 2003.)

Kurenniemen leirikeskuksessa vesikäymälävedet johdetaan umpikaivoon. Rantasaunan ja majoitusrakennuksen harmaille vesille on vuonna 2003 rakennettu imeytysjärjestelmä. Siihen ohjataan rantasaunan vedet kahden saostuskaivon jälkeen ja majoitusrakennuksen vedet kolmen saostuskaivon

jälkeen. Talousveden laatu tutkitaan säännöllisesti, samoin toimitaan uimaveden kohdalla Ramboll Analytics Oy:n toimesta.

3.10.1.5 Luontoarvot

Leirikeskus Kureniemi kuuluu tekeillä olevan Ruotsalaisen rantaosayleiskaavan piiriin. Kaavoitus on käynnistetty ja tarkoituksena on selvittää mm. kaava-alueiden rakennusoikeuteen, asumiseen, luonnonsuojeluun, virkistykseen sekä maa- ja metsätalouteen liittyvät näkökohdat. Näin kaava-alueella tehtävien selvitysten kautta saadaan tarvittavia tietoja myös alueen luontoarvoista.

Metsälain tai luonnonsuojelulain perusteella suojeltavia kohteita ei Heinolan seurakunnan leirikeskusten alueella ole.

3.10.2 Leirikeskusten pisteet

Kurenniemen ja Sulkavankosken leirikeskuksissa lehti- ja puujäte maadutetaan. Biojäte erilliskerätään molemmista kiinteistöistä. Ympäristöohjelman tavoitteena on tutkia mahdollisuutta biojätteen omatoimiseen kompostointiin leirikeskuksissa.

Leirikuljetukset hoidetaan ryhmäkuljetuksilla, jotka on organisoitu niin, että linja-auto tuo uudet leiriläiset paikalle ja vie samalla edelliset leiriläiset pois.

Leirikeskusten alueilla järjestetään ympäristötalkoita, kuten haravointia, risujen raivausta ja taimiston hoitoa.

3.11 Metsänhoito

3.11.1 Metsänhoidon minimikriteerit

3.11.1.1 Metsälaki

Seurakunnan metsiä tulee metsälain (1093/1996) tavoitteiden toteuttamiseksi hoitaa vahvistetun metsäsuunnitelman mukaisesti (Kirkkojärjestys 1993).

Heinolan seurakunnalla on voimassa oleva metsäsuunnitelma, joka on laadittu vuonna 2005 ja sitä päivitetään säännöllisesti. Viimeisin päivitys on tehty toukokuussa 2009.

3.11.1.2 Luonnonsuojelulain noudattaminen

Vaikka seurakuntien metsät eivät kuulukaan yksityismetsissä suoritettavan metsäluonnon erityisen tärkeiden elinympäristöjen erilliskartoituksen piiriin, tätä kartoitustyötä on kuitenkin suoritettu metsäsuunnittelun yhteydessä. Mikäli nämä suunnitelmat on laadittu vuonna 1997 tai sen jälkeen, on suunnitelmien maastotöiden yhteydessä kerätty tiedot myös metsä- ja luonnonsuojelulakien mainitsemista metsäluonnon erityisen tärkeistä elinympäristöistä ja suojeltavista luontotyypeistä. Näin ollen niiden seurakuntien metsissä, joista on olemassa tuoreet metsäsuunnitelmat, ei ole tarvetta erillisen luontokartoituksen suorittamiseen. Tätä tarvetta ei ole myöskään niiden seurakuntien metsissä, joiden metsäsuunnitelmat vanhentuvat parin lähivuoden aikana ja joille tullaan laatimaan uudet suunnitelmat. (Kirkkohallituksen yleiskirje 1999.)

Luonnonsuojelulakien tai – ohjelmien mukaisia suojeltavia kohteita ei Heinolan seurakunnan alueilla ole. Seurakunnan alueen tärkeitä elinympäristöjä on kuitenkin kartoitettu useissa eri yhteyksissä:

- Heinolan seurakunnan ranta-alueiden raivaussuunnitelma (Salomäki 2007)
- Erityisen suojeltavien perhosten selvitys (Erityisen suojeltavien perhosten selvitys 2006)
- Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma (Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma 2007).

3.11.1.3 Metsien sertifiointi

Kirkkohallitus suosittaa kaikkien metsää omistavien seurakuntien olevan mukana kansallisessa metsäsertifioinnissa. Metsäsertifioinnissa tarkastetaan ja todennetaan, vastaavatko metsissä suoritettavat toimenpiteet ja niiden tulokset sovittuja kriteerejä. Metsien sertifiointin tavoitteena on edistää ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä metsätaloutta ja hankkia tätä kautta puulle ja siitä valmistetuille tuotteille kansainvälinen ympäristömerkki. Sertifiointin taustalla on tarve vastata puuta ja sen jalosteita ostavien asiakkaiden tarpeisiin ja kertoa markkinoille, että maamme mestistä tuleva puu on kasvatettu ja hakattu kestävästi ja luontoa kunnioittaen. Suomen kansallinen metsäsertifiointijärjestelmä (FFCS) valmistui vuoden 1998 lopulla. Se perustuu metsänomistajien vapaaehtoisuuteen ja alueelliseen ryhmäsertifiointiin. Järjestelmä sisältää standardit metsien hoidolle ja käytölle, puun alkuperän todentamiselle sekä julkisen tarkastuksen pätevyydelle ja laadulle. Kansallinen metsäsertifiointijärjestelmä on tarkoitus kytkeä yleiseurooppalaiseen PEFC-järjestelmään. Sertifiointin suorittajien pätevyyden arvioimista ja valvontaa varten on perustettu kansallinen akkreditointielin FINAS, joka toimii Mittatekniikan keskuksen yhteydessä kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuudessa. (Kirkkohallituksen yleiskirje 1999.)

Heinolan seurakunnan metsät on sertifioitu metsäsertifikaatilla PEFC 23.8.2006.

3.11.1.4 Isojen petolintujen ja liito-oravien pesien säästäminen

Isojen petolintujen tunnetut pesät tulee merkitä metsäsuunnitelmaan ja säästää hakkuilta (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005). Heinolan seurakunnan alueella ei pesi isoja petolintuja.

3.11.2 Metsänhoidon pisteet

Metsänhoitoon osallistuvat seurakunnan työntekijät ovat saaneet opastusta arvokkaiden rantakohteiden raivauksesta Heinolan Pitäjän kirkon alueella. Pikosen ranta-alueen terveleppäluhtaa on ryhdytty ennallistamaan Pro Agrarian tekemän raivaussuunnitelman mukaisesti (Salomäki 2007). Samoin Pitäjän kirkon paahderinnettä hoidetaan niittyjen hoito-ohjeiden mukaisesti.

3.12 Liikenne

3.12.1 Liikenteen minimikriteerit

3.12.1.1 Liikenneselvitys

Liikenteellä on monien positiivisten vaikutusten lisäksi merkittäviä ympäristöhaittoja. Ympäristöhaittojen kartoittamiseksi ja sitä kautta minimoimiseksi työmatka-ajoa on selvitetty työntekijöiden ympäristöasennekyselyn (LIITE 2) yhteydessä. Suurin osa seurakunnan työntekijöistä kulkee työmatkat omalla autolla yksin (32 henkilöä), kävellen kulkee 15 työntekijää, pyörällä 8, kimpakyydillä 8 ja julkisella ajoneuvolla 2 työntekijää. Työaikana tehtäviin siirtymisiin käytetään eniten omaa autoa yksin (30 henkilöä) tai kävellen (19 henkilöä). Kokousmatkoilla suosituinta on kimpakyydin käyttäminen.

Ympäristöasennekyselyssä kysyttiin myös, olisiko työntekijä valmis muuttamaan kulkemistottumuksiaan. Vastauksia tuli seuraavasti:

- ”Kimpakyytejä pitäisi hyödyntää enemmän.”
- ”En käyttäisi autoa, jos ehtisin muuten.”
- ”Työpisteet ovat kaukana toisistaan.”
- ”Vaihtoehdot ovat vähissä.”
- ”Olen jo muuttanut tottumuksiani.”
- ”Polkupyörän käyttöä voisi lisätä.”
- ”Polkupyörällä kotikäynneille.”

Ehdotuksia ja kommentteja toimien tehostamisesta tuli myös:

- ”Päivittäiset siirtymät jo suunnitteluvaiheessa linja-autojen aikatauluihin sopiviksi.”
- ”Työntekijöiden pitkät harppaukset kunnan laidalta toiselle lisäävät auton käyttöä.”
- ”Töiden suunnittelulla säästetään paljon aikaa ja rahaa.” (Ympäristö-assenkysely 2009).

3.12.1.2 Ajoneuvojen energiakulutus ja huolto

Heinolan seurakunnalla on kiinteistönhoitoon ja tavaroiden sisäisiin kuljetuksiin käytössä Volkswagen Transporter -99. Ajoneuvo huolletaan säännöllisesti merkkihuollossa Heinolan Teboililla. Ajokilometrit ja käyttötunnit määräävät huoltovälin.

3.12.1.3 Ympäristöominaisuudet hankinnoissa

Autoja ja työkoneita hankittaessa ympäristöominaisuudet, kuten polttoaineen kulutus, pakokaasujen puhdistustekniikkaa, alhaiset päästötasot, oikea kokoluokka ja moottoriteho käyttöön nähden, ovat yksi tärkeä valintakriteeri.

3.12.1.4 Polttoaineen valinta

Ajoneuvoissa ja koneissa käytetään pääsääntöisesti Nesteen rikittömiä polttoaineita.

Biopolttoaineisiin siirrytään, kun niiden voiteluominaisuudet paranevat.

3.12.2 Liikenteen pisteet

Yhteiskuljetukset leireille ja tapahtumiin on järjestetty tehokkaasti. Kimpakyydit esimerkiksi hautausmaan työntekijöiden siirtymissä toimivat hyvin. Toimintojen logistiikassa noudatetaan ’vie mennessäs – tuo tullessas’-käytäntöä.

Muistelupaikan olemassaolo muille paikkakunnille haudatuille vähentää liikennettä erityisesti juhlapyhinä.

4 YMPÄRISTÖOHJELMA

Heinolan seurakunnan ympäristöohjelman johdannossa (LIITE 4) seurakunnan talouspäällikkö toteaa, että ”kirkon keskeiset elementit, usko ja oppi, ovat periaatteellisesti ajasta ja paikasta riippumattomia. Tosiasiassa kirkko ei ole syntynyt ja kehittynyt tyhjiössä vaan ympäröivä yhteiskunta on vaikuttanut sen muotoon. Kirkon eri elementit muuttuvat ja elävät toimintaympäristönsä vaikutuksesta. Haasteena on ympäristön kanssa sopusointuinen rinnakkaiselo omaa identiteettiä kantaen. Heinolan seura-

kunnan vastaus kestävän kehityksen haasteisiin on ympäristöohjelma 2010 - 2013, jonka avulla se toimii ja arvioi omia ratkaisujaan elintärkeiden ja tulevaisuutta ohjaavien kysymysten edessä – ekoeettisesti. Ympäristödiplomin kautta avautuu mahdollisuus tarkastella eettisesti, mikä on ympäristön hyvinvoinnin kannalta oikein ja kuinka tulisi elää, jotta maapallomme säilyisi arvokkaana tulevillekin sukupolville. Ympäristödiplomi on kirkon ryhtiliike, jota siltä on odotettu kestävän kehityksen suhteen. Tämä Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma 2010 - 2013 on historiallinen asiakirja. Aiemmin ei ole seurakunnassa hallinnollisin päätöksin käynnistetty näin laajaa ja suuntaa-antavaa katselmus- ja ohjelmatehtävää, jolla poikkihallinnollisesti arvioidaan järjestelmällisesti eri osa-alueet ja valmistellaan jotakin aluetta kattava ohjelma sekä työntekijöitä että seurakuntalaisia koskettavana. Päätöksentekijät ovat osoittaneet merkittävää rohkeutta ja ennakkoluulottomuutta. Käytännön vastuun tässä hankkeessa on pääosin kantanut kirkkoneuvoston nimeämä ympäristötyöryhmä, jonka puheenjohtajana on toiminut Kaija Heiskanen. Työryhmän ote tehtävään on ollut tarmokas ja se on ollut hyvin motivoitunut saamaansa toimeksiantoon. Seurakunnan ympäristöohjelma antaa uskoa siihen, että yksittäinen henkilö tai pienikin yhteisö voi omilla valinnoillaan vaikuttaa globaalisti toimiviin mekanismeihin. Ihmisillä tulee olla mahdollisuus kantaa vastuuta elämänpiirin kokonaisuudesta.” (Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma 2010 – 2013 2010.)

Heinolan seurakunnan ympäristöohjelman tarkoituksena on ohjata seurakuntalaisia ympäristövastuulliseen ajatteluun ja toimintaan. Ohjelman ydin on, että seurakunnassa toteutetaan ympäristöä suojelevaa toimintaa sekä toiminnan suunnittelun että toteutuksen osalta. Nykyisiä hyväksi havaittuja käytäntöjä jatketaan ja samalla kehitetään toimintaa vastaamaan ulkoisia ja sisäisiä muutospaineita.

Ympäristökatselmuksen pohjalta laadittiin Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2010 – 2013 (LIITE 4). Siinä on esitetty konkreettiset toimenpiteet seurakunnan ympäristötyön eteenpäinviemiseksi. Osaltaan tavoitteet ovat toiveita, osin keinoissa on menty yksityiskohtaisuuksiin ja aikataulut saattavat luonnollisesti venyä, mutta tärkeää on, että vastuualueet on jaettu seurakunnan eri toimijoiden kesken. Vastuun jakaminen sitouttaa henkilöstön tiiviimmin ympäristötyöhön.

5 POHDINTA

Ympäristöasiat ovat aina kiinnostaneet minua, joten työn tekeminen oli erittäin mielekästä. Samalla koin, että tästä oli hyötyä yhteisön organisaation tutustumisessa ja työyhteisön toimintatapojen omaksumisessa. On ollut hyödyllistä työskennellä näin laajassa organisaatiossa, kattaahan seurakuntatyö nuoriso- ja vanhustyön, jumalanpalveluselämän ja toimistotyön aina viheralueiden hoitamiseen saakka. Lisäksi yhteydet sidosryhmiin ja muihin toimijoihin toivat mielekkyyttä työn tekemiseen.

Suomalaisissa on sisäänrakennettuna pyrkimys toimia oikein. Suomalaiset välittävät ympäristöstään. Lisääntyvien turistivirtojen tullessa nauttimaan

Suomen ainutlaatuisesta luonnosta, ovat suomalaisetkin havahtuneet huomaamaan tuon kansallisaarteemme. Havaintoni oli, että ihmiset yleensä ymmärtävät asioiden tärkeyden, mutta vaikeampaa on se, että asiat pystytään soveltamaan omaan elämään ja että näihin pieniin muutoksiin sitoudutaan omassa toiminnassa.

Työelämässä helpot ja yksinkertaisetkin ympäristöteot saattavat käytännössä vaatia laajoja toimia ja ratkaisuja asioiden eteenpäin viemiseksi. Siksi onkin tärkeää, että työntekijöiltä odotettavia ympäristötekoja varten on välineistö ja puitteet kunnossa.

Toinen haaste on auttaa työntekijöitä ymmärtämään, että ympäristöasiat ovat osa jokaista toimintoa, ei mikään erillinen tehtävä tai lisätyötaakka.

Iloisena yllätyksenä havaitsin, miten tärkeäksi ympäristöasiat kuitenkin koetaan niin päättäjien kuin muidenkin henkilöstöryhmien taholta. Monet toimintatavat niin ikään jo nykyisellään tukevat ympäristöajattelua. Ympäristötyöryhmän innovatiivisuus ympäristöasioissa oli kannustava tekijä. Kaikki sujui hyvässä yhteistyössä ja ympäristödiplomiprojektin aikataulut pitivät.

Kirkkohallituksen laatima käsikirja oli hyvin jäsennelty ja hakuprosessi hyvin ohjeistettu. Tämänkaltaiseen tutkimustyöhön ei kuitenkaan ole olemassa valmista mallia. Tutkimusmenetelmät löytyivät työn edetessä. Jokaisen yrityksen ja yhteisön ympäristöjärjestelmä on omanlaisensa.

Ilahduttavaa oli, että Heinolan kaupunki, yritykset ja yhdistykset ovat olleet kiinnostuneita projektistamme ja sen tuloksena seurakunta tekee yhteistyötä paikallisten hautausoimistojen, Jyränkölän Settlementin ja Heinolan kaupungin kanssa. Prosessi on poikinut konkreettisia toimenpiteitä; ekologisia kukkalaitteita ja yleisöluentoja. Myös media on ollut erittäin kiinnostunut ympäristötyöstämme. Projektiamme on esitelty lukuisissa sanomalehdissä ja jopa TV 2:ssa kesäkuussa 2009. Heinolan seurakunnan ympäristödiplomiprojekti sai Heinolan kestävän kehityksen kansalaisfoorumien myöntämän ympäristöpalkinnon vuonna 2009 (LIITE 5).

Pidän tehtyä työtä hyödyllisenä seurakunnalle ja toivon tämän työn toimivan alkusysäyksenä jatkuvalle ympäristötyölle. Sitä varten on perustettu seurakuntaan ympäristötiimi, jonka tehtävänä on viedä ympäristöosaamista työmuotoihin.

Kun seurakunta asetti ympäristödiplomiprojektille tavoitteet, ne olivat varsin korkeat. Nyt voidaan todeta, että työn alussa laaditut odotukset ja tavoitteet täyttyivät jopa yli odotusten. Olen iloinen siitä, että tulini valituksi tämän projektin valmistelijaksi. Henkilöstö ja luottamushenkilöt ovat olleet sitoutuneita projektiin, muutamat henkilöt erityisen innokkaasti.

Uusi ympäristöohjelma vuosille 2010 – 2013 on nyt otettu käyttöön ja odotan innolla sen antamia tuloksia Heinolan seurakunnan ympäristötyössä.

6 KIITOKSET

Haluan kiittää Heinolan seurakunnan kirkkoneuvostoa, seurakunnan hallintoa ja erityisesti taluspäällikkö Matti Halmetta, jota ilman tämä projekti ei olisi onnistunut. Lisäksi kiitän Heinolan seurakunnan ympäristötyöryhmää, ympäristötiimiä ja koko seurakunnan henkilöstöä, Hämeen ammattikorkeakoulua, ohjaavaa opettajaa Matti Erkamoa, muita opettajia sekä opiskelutovereitani ja lapsenvahteja. Erityiskiitoksen ansaitsee perhe, jonka tuki on ollut korvaamaton koko opinnäytetyöprosessin ajan.

LÄHTEET

Ala-Lipasti, H. Henkilöstön sitouttaminen ja motivointi ympäristöjärjestelmän käyttöön. 2004. Ympäristötieteiden pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. 20 - 21.

Cederberg, A. R. & Ojala, V. Heinolan kaupungin historia. 1948. Heinolan kaupunki.

Earth Hour. 2009. Kampanjakoordinaattori Emilia Koivunen. Viitattu 28.4.09. <http://www.earthhour.org/news/fi:fi>

Enden, R. Heinolan kaupungin historia II. 1989. Heinolan kaupunki.

Erityisen suojeltavien perhosten selvitys. 2006. Faunatica Oy.

Evankeliumikirja. 2009. Kirkon keskusrahasto. Suomen evankelisluterilainen kirkko. Viitattu 25.5.2009. <http://evl.fi/EVLfi.nsf>

Hankintalaki eli Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348. 2007. Viitattu 28.4.09. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070348>

Hautausmaan kulttuurihistoriallisten arvojen vaaliminen. 2004. Suomen evankelisluterilainen kirkko. Viitattu 5.7.07. http://www.kirkko.evl.fi/2004/seurakuntatalous/hautaus/hautausmaan_hoito/kulttuurihistoria

Hautausmaiden ympäristöselvitys. 2007. Seurakuntapuutarhuri Kati Metso. Heinolan seurakunta.

Heinolan kaupungin yleiset jätehuoltomääräykset. 2006. Viitattu 29.4.09. http://www.phj.fi/yhteiset/jatehuoltom_heinola.html

Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 2007. Heinolan kaupunki.

Heinolan kaupungin Eko-opas. 2009. Heinolan kaupunki.

Heinolan keskustan laatukäsikirja vuosille 2005 - 2008. 2005. WSP LT-Konsultit Oy. Heinolan kaupunki.

Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma 2010 – 2013. 2010. Eija Leskinen. Heinolan seurakunta.

Heinolassa Jyrää terveystuokuntahanke. 2008. Heinolan kaupunki. Viitattu 25.5.2009. http://www.phlu.fi/mp/db/file_library/x/IMG/33135/file/HeinolassaJyraa-terveysliikuntahanke.ppt

Herranen, T. Heinolan kaupungin historia III. 1998. Heinolan kaupunki.

Joenpelto, Sofia. 2009. Nuorisotyöntekijä, muistio. Heinolan seurakunta.

Jätehuoltoselvitys. 2009. Seurakuntapuutarhuri Kati Metso. Heinolan seurakunta.

Jätehuoltosuunnitelma. 2009. Seurakuntapuutarhuri Kati Metso. Heinolan seurakunta.

Jätelaki 3.12.1993/1072. 1993. Viitattu 29.4.09. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931072>

Jätevesiasetus 542/2003. 2003. Valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkoston ulkopuolisilla alueilla. Viitattu 25.5.09. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030542>

Kantola, T. Ympäristöasioiden hallintajärjestelmät paikallishallinnossa. 1994. Ympäristöpolitiikan osasto. Ympäristöministeriö.

Kaukolämpö. 2009. Energiateollisuus ry. Viitattu 29.4.09. <http://www.energia.fi/fi/kaukolampo>

Kirkkohallituksen yleiskirje 14/1999. 1999. Suomen evankelisuterilaisen kirkon kirkkohallitus. Viitattu 25.5.09. <http://www.evl.fi/kkh/y/kirjeet/yk1499su.htm>

Kirkkojärjestys 1055/1993. 1993. 15 Luku 8 a § (8.5.1998/1012). Suomen evankelisuterilaisen kirkon kirkkohallitus. Viitattu 25.5.09. <http://kappel.evl.fi/Kirkkolainsaadanto.nsf/>

Kirkon sijoitustoiminnan eettiset periaatteet. 1999. Suomen evankelisuterilaisen kirkon kirkkohallitus. Viitattu 25.5.2009. http://www.evl.fi/kkh/talousetiikkateksti_verkko.shtml

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja. 2005. Suomen evankelisuterilaisen kirkon kirkkohallitus. Edita Prima Oy. Helsinki.

Konttinen, Riitta. 2009. Lapsityöntekijä, muistio. Heinolan seurakunta.

Kovalainen, Sirkku 2009. Varhaisnuorisotyöntekijä, muistio. Heinolan seurakunta.

Kristinuskon sanomaan kuuluu ihmisen vastuu luomakunnasta. 2009. Suomen evankelisuterilaisen kirkon kirkkohallitus. Viitattu 26.5.09. <http://evl.fi/EVLfi.nsf>

Könönen, N. Heinolan rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. 2005. Hämeen ympäristökeskuksen moniste 96/2005. Padasjoen Kirjapaino.

Lahden seudun hankintatoimi. 2009. Viitattu 28.4.09. <http://www.lahti.fi/www/hankintatoimi/home.nsf>

Lindström vastuuraportti. 2008. Lindström Oy. Viitattu 25.5.09.
<http://www.lindstrom.fi/File/6fddafd5-c765-4abc-aafd-4b4e069420cd/Vastuuraportti%202008.pdf>

Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132. 1999. Viitattu 28.4.09.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>

Muinaisjäännösrekisteri. 2005. Museovirasto. Viitattu 25.8.05.
http://kytta.nba.fi/mireki/asp/kooste_print1.asp?KOHDE_ID=89010003

Nuukuusviikko. 2009. Kansalaisjärjestöjen Kierrätysliike. Viitattu 25.5.09. <http://www.nuukuusviikko.fi/>

Pawar, M. W. & Risetto, C. A Tool for Improvement: Environmental Management Systems. 2001. Public Management 83. 10 - 17.

Pesonen, H-L., Hämäläinen, K. & Teittinen, O. Yrityksen ympäristöjärjestelmän rakentaminen. 2001. Kauppakaari, Helsinki.

Pänkäläinen, M., Bergholm, C-E. & Pänkäläinen, J. Residenssin saarnahuoneesta kaupunginkirkoksi 1986. Heinolan kaupunginkirkko 175-vuotias. Heinolan kaupunkiseurakunta. Itä-Hämeen kirjapaino.

Ravitsemussuosituksset. 2005. Valtion ravitsemusneuvottelukunta. Viitattu 14.5.09. <http://wwwb.mmm.fi/ravitsemusneuvottelukunta/ravitsemussuositusivu.htm>

Salomäki, P. 2007. Heinolan seurakunnan ranta-alueiden raivaussuunnitelma. Pikosenjärven ranta-alue. Pro Agria Häme.

SER-romun kierrätys. 2009. Kuusakoski Oy. Viitattu 25.5.09.
<http://www.kuusakoski.fi/>

Soikkeli, A. Suomen vanhat pappilat osa 2 – Menneisyyden tulevaisuus. 2000. Oulun yliopisto.

Strömmer, R. Henkilöstöjohtaminen. 1999. Otava. Helsinki.

Uuden hautausmaan laajennusosan pohjavesitutkimukset. 2009. Yhteenve-to. Seurakuntapuutarhuri Kati Metso. Heinolan seurakunta.

Yhteinen taival jatkuu. 2007. Vastuualueena Päijät-Häme. Toimittanut Mauno Uusitalo. Lahden Sotaveteraanit ry. Markprint Oy.

Ympäristöasennekysely. 2009. Ympäristötyöryhmä. Heinolan seurakunta.

Ympäristömerkki. 2009. SFS-ympäristömerkintä. http://www.ymparisto-merkki.fi/files/574/076siivouspalv1_2.pdf

Välimäki, J. Entistä vähemmän ympäristöviestintää? 2000. Ympäristö, 1: 32 - 33.

Wager, H. Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö. 2006. Päijät-Hämeen liitto.

Wilmi, J., Seger, T., Helin, T. Heinolan pitäjän historia. 1988. Manttaalikunnan säätiö. Gummerus. Jyväskylä.

Wilmi, J. Heinolan pitäjän historia II. 1999. Heinolan maalaiskunta.

Heinolan seurakunnan ympäristökatselmuksen pistetaulukko

3. Ympäristöjärjestelmän laadintaprosessi

Minimikriteerit	Toteutus
3.1. Kirkkoneuvosto päättää hakea ympäristödiplomia ja asettaa työryhmän tai vastaavan valmistelemaan asiaa.	- kirkkoneuvosto päätti valmistella ympäristödiplomin hakemista (5/08) - kirkkoneuvosto asetti ympäristödiplomin valmistelijaksi Eija Leskisen (9/08) - kirkkoneuvosto asetti (10/08) ympäristötyöryhmän, jonka jäseniksi valittiin Kaija Heiskanen, Pekka Rusila ja Tauno Kuusinen, Kati Metso, Matti Halme, Sofia Joenpelto (Sirkku Kovalainen) ja Riitta Konttinen
3.2. Seurakunnan toiminnoista tehdään sisäinen ympäristökatselmus.	- valmis 5/09
3.3. Katselmuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi asetetaan tavoitteet ympäristöohjelmassa.	- valmis 5/09
3.4. Kirkkoneuvosto hyväksyy ympäristöohjelman ja valitsee seurakunnan ympäristövastaavan.	- kirkkoneuvosto hyväksyi ympäristöohjelman kokouksessaan 18.8.09 ja valitsi ympäristövastaavaksi seurakuntapuutarhuri Kati Metson kokouksessaan 29.9.09
3.5. Seurakunnan työntekijöille järjestetään ympäristökoulutusta.	- Ympäristöilta 18.3.09 - työntekijäkokouksissa on kerrottu säännöllisesti ympäristödiplomiprojektin vaiheista
3.6. Tuomiokapitulin nimeämä auditoija tarkastaa seurakunnan ympäristöjärjestelmän.	- ympäristöjärjestelmä auditointiin 6.10.09 Ouri Mattilan ja Mari Ylösen toimesta

Pisteet	Toteutus	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
3.7. Tehtäväalueille nimetään ympäristövastaavat (1-5 pistettä).	- työmuodoille valittiin ympäristövastaavat 16.9.09	5 p	yht. 5 p
3.8. Työntekijöille annetaan syventävää ympäristökoulutusta (1-5 pistettä).	- tutustuminen Lahden tuhkauskäytäntöihin 4/09: Kati Metso, Matti Halme, Tauno Kuitunen, Juhani Saari - ympäristösihteeri Sinikka Koikkalainen ympäristötyöryhmän kokouksessa 24.3.09 - Earth Hour-sähköposti 24.3.09 - Nuukuusviikko, SER-asiaa 22.4.09	1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 4 p
3.9. Ympäristöjärjestelmästä ja seurakunnan ympäristötoiminnasta tiedotetaan julkisuudessa (1-5 pistettä).	Lehtiartikkelit: - Kirkonseutu 6.8.08: Ympäristödiplomi vireille Heinolassa - Itä-Häme 6.11.08: Heinolan seurakunnalle ympäristöohjelma - Kirkonseutu 18.3.09: Heinolan ympäristöillassa tietoa ja luomua - Itä-Häme 18.3.09: Hautauskulttuurin uudistaminen vaatii helposti yhden sukupolven - Kirkonseutu 15.4.09: Ilmastonmuutosta voi hillitä - Seurakunnan internet-sivuilla ilmoitus ympäristöillasta - Itä-Häme 25.4.09: Haravointitalkoot	5 p	yht. 5 p
3.10. Muut toimenpiteet (1-10 pistettä)	- ympäristöasennekysely srk:n työntekijöille	2p	yht. 2 p

4. Talouden ja toiminnan suunnittelu

Minimikriteerit	Toteutus
4.1. Ympäristötavoitteet ovat talous- ja toimintasuunnitelmas- ja niiden toteutumisen raportointi on järjestetty.	- hautaustoimen yhtenä painopisteenä v. 2009 on ympäristödiplomien valmistelu. Kirkkoneuvosto hyväksyi talousarvion 12/08 - toimintakertomuksessa vuodelta 2008 on todettu, että ympäristödiplomihanke on käynnistetty - raportointijärjestelmä kehitteillä
4.2. Rakentamisen ja maankäytön suunnittelussa noudatetaan rakennuslain, metsälain, luonnonsuojelulain ja muiden lakien ympäristösäädöksiä.	- näitä lakeja noudatetaan
4.3. Hankinnoista tehdään ympäristöselvitys ja hankintaohjeissa ja tarjouspyynnöissä huomioidaan tuotteiden ympäristövaikutukset.	- Heinolan seurakunta on osana Lahden kaupunkiseudun hankintatoimea, jossa määritellään: 'Hankintaosaston eräänä tehtävänä on edistää käytössään olevilla ohjauskeinoilla hankintojen ekotehokkuutta.'

Pisteet	Toteutus	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
4.4. Sijoituksissa noudatetaan kirkon eettisiä sijoitusperiaatteita (5-10 pistettä).	- kirkkohallitus on hyväksynyt 24.4.07 vastuullisen sijoittamisen ohjeet, joita seurakunta noudattaa	5 p	yht. 6 p
4.5. Budjettivaroja ohjataan kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön keskimääräistä enemmän (5-10 pistettä).	- lähetystyön ja kansainvälisen diakonian osuus verotuloista on 1,99 % (Lähetysavustusmäärärahat 68 000 € ja Kirkon Ulkomaanapu 9 250 €, verotulot 3 884 568 €)	5 p	yht. 5 p
4.6. Seurakunta toteuttaa ekologisia rakennushankkeita tai investointeja (1-10 pistettä).	- oman kompostikentän rakentaminen 2008 - neuvottelut Vattenfallin kanssa kaukolämpöliittännästä Kirkonkylässä. Yhtiö suunnittelee verkon rakentamista alueelle ja seurakunta on varannut määrärahat liittymistä varten.	2 p 1 p	yht. 2 p
4.7. Seurakunnassa käytetään paljon ympäristömerkittyjä tuotteita (2-10 pistettä).	- ympäristömerkittyjä tuotteita: käsipyyhepaperit, suodatinpussit, lehtiöt ym.	1 p	yht. 1 p
4.8. Ympäristövaikutuksia seurataan ympäristöindikaattorien avulla (2-10 pistettä).			
4.9. Muut toimenpiteet (1-10 pistettä).	- Pushkinin srk:n vuosittainen avustus	1 p	yht. 0 p

5. Ympäristökasvatus

Minimikriteerit	Toteutus
5.1. Ympäristökasvatus on seurakunnan toimintasuunnitelmassa yksi painopiste.	- seurakunta on laatinut ympäristökasvatussuunnitelman ja se lisätään seuraavaan toimintasuunnitelmaan
5.2. Ympäristövastuu on esillä Luomakunnan sunnuntaina ja jumalanpalveluksissa.	- luomakunnan sunnuntaita vietetään vuosittain - muutenkin ympäristöasiat ovat esillä puheissa ja kirkkovuoden liturgioissa
5.3. Ympäristökasvatusta on toteutettu vähintään kolmella tehtäväalueella.	- rippikoulutyö - nuorisotyö - varhaisnuorisotyö

Pisteet	Toteutus	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
5.4. Srk järjestää ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia (2-6 pistettä).	- Kylvösunnuntai 2. sunnuntai ennen paastonaikaa - Leipäsunnuntai 4. paastonajan sunnuntai - Kylvönsiunaus toukokuussa Lusin koululla - Eläinten joulurauhan julistus Oinassillan metsässä Vierumäellä - Metsäkirkot ripareilla ja partioleireillä - Ketturiutta, heinäkuun 1. sunnuntai, tarjoilujen tuotto lähetystyölle	6 p	yht. 6 p
5.5. Ympäristökasvatusta toteutetaan yli kolmella tehtäväalueella (1-10 pistettä).	- lapsityö: lajittelu, luontoretket, askartelut - diakonia: askartelua kierrätysmateriaaleista, peltivaatteiden kierrätystä, kirpputori - perhetyö: vaatteiden kierrätystä, kirpputori - hautausoimi: lajitteluohjeet, työntekijöiden opastus, hautojenhoitopäivä - henkilökunnan ympäristökasvatus	1 p 1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 5 p
5.6. Srk järjestää erityisiä ympäristötapahtumia (1-5 pistettä).	- Kirkkopuiston suunnittelukilpailu - EU:n rakennusperintöpäivä - haravointitalkoot keväisin - haudanhoitopäivä keväisin	1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 4 p
5.7. Srk tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ympäristöasioissa (2 pistettä).	- kynttilänkeräystalkoot; Lions Club Jyränkö - Jyväskylän AMK: Reija Tanskanen ja Mari Ylönen - Heinolan kaupungin ympäristötoimisto - lähiruokatori Heila - partiolippukunnat - Jouluhartaus Tähtiniemen laavulla Heinolan ladun ja kyläyhdistys Sepän Tähtien kanssa	2 p	yht. 2 p
5.8. Srk ottaa julkisesti kantaa ympäristökysymyksiin (1-5 pistettä).	- Energiailta 2007 - lausunto kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmasta - lausunto keskustan osayleiskaavasta - lausunto Laajalahti-Kouvolantien osayleiskaavasta	1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 4 p
5.9. Muut toimenpiteet (1-10 pistettä).	- Earth Hour 28.3.09; osallistuminen ja lehtijuttu Itä-Häme 28.3.09 - Lahden Radio 17.3.09: Eija Leskisen haastattelu ekologisesta hautojenhoidosta - sosiaalinen kestävä kehitys: Kunnossa Kaiken Ikää (KKI), henkilöstön virkistysmatkat, osallistuminen Vihervuoden tapahtumiin 2008	1 p 1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 5 p

6. Jätehuolto

Minimikriteerit	Toteutus
6.1. Seurakunnan toiminnoista tehdään jätehuoltoselvitys.	- jätehuoltoselvitys 12/08
6.2. Jätehuoltosuunnitelmassa esitetään tavoitteet ja keinot jätteen määrän vähentämiseksi ja hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi.	- jätehuoltosuunnitelma 5/09
6.3. Ongelmajätteiden käsittely on järjestetty lain ja kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.	- on järjestetty
6.4. Biojätteen erilliskeräys tai kompostointi on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.	- on järjestetty
6.5. Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.	- on järjestetty
6.6. Hautakynttiläjätteen määrän vähentämiseen on ryhdytty.	- kyllä, infoa ympäristöillassa ja mediassa

Pisteet	Toteutus	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
6.7. Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin jätehuoltomääräyksissä edellytetään (2-10 pistettä).	- metallinkeräys talviaikaan hautausmailla - kynttiläjätteen keräys talviaikaan hautausmailla - oma kompostikenttä - SER-romu Kuusakoskelle	2 p 2 p 2 p 2 p	yht. 0 p
6.8. Kertakäyttötuotteita on vaihdettu kestäviin (1-5 pistettä).	- useissa toimipisteissä on siirrytty käsipyyhepaperista pyyhkerulliin - hautojenhoitopäivänä oma muki mukaan	1 p 1 p	yht. 2 p
6.9. Jätteiden määrää on vähennetty muilla keinoin (1-10 pistettä).	- saviruukut päiväkodeille - askarteluja kierrätysmateriaaleista - kirpputori talviriehassa	1 p 1 p 1 p	yht. 2 p
6.10. Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt (1-10 pistettä).	- jätekustannusten määrä on laskenut yli 10 % vuodesta 2007 vuoteen 2008	1 p	yht. 1 p
6.11. Muut toimenpiteet jätehuollon tehostamiseksi (1-10 pistettä).	- lajitteluohjeet Kurenniemen majoitushuoneissa, hautausmailla, perhekerhoissa	1 p	yht. 1 p

7. Siivous

Minimikriteerit	Toteutus
7.1. Seurakunnan siivoustoiminnosta tehdään ympäristöselvitys.	- kerhopisteiden siivouspalveluita on ulkoistettu - siivouksessa käytetään neutraalia ja heikosti emäksistä ainetta - suurin osa aineista ympäristöystävällisiä - konetiskiaine vaihdetaan joutsenmerkittyy
7.2. Ympäristömerkittyjä tuotteita käytetään siellä missä se on mahdollista.	- kyllä; Alltop, Sanitop, Neutratorp
7.3. Hankinnoissa on yhtenä kriteerinä tuotteiden ympäristöystävällisyys.	- kyllä
7.4. Jätehuolto ja siivousaineitten varastointi ja käsittely on järjestetty turvallisesti ja siivousalan normien mukaisesti.	- jätehuolto toimii kuten srk:n muukin jätehuolto - siivousaineet varastoitu asianmukaisesti - käytöstä poistetut laitteet, esim. imurit SER-keräykseen

Pisteet	Toteutus	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
7.5. Henkilökunnan koulutuksessa on otettu ympäristöasiat huomioon (1-5 pistettä).	- koulutus: osallistuttu puhdistusalan kursseille	1 p	yht. 1 p
7.6. Haitallisia aineita on vaihdettu turvallisempiin (1-5 pistettä).	- vähennetty voimakkaiden pesuaineiden käyttöä	1 p	yht. 1 p
7.7. Siivouksessa käytetään kemikaaleja vähentäviä menetelmiä (1-5 pistettä).	- kaikki siivousliinat on pyritty vaihtamaan mikrokuituliinoin	1 p	yht. 1 p
7.8. Muut toimenpiteet (1-10 pistettä).	- ruokasoodaa käytetään termoskannuja puhdistettaessa - siivoustasoa on tarkistettu, turha siivous karsittu	1 p 1 p	yht. 2 p

8. Kiinteistöhoito

Minimikriteerit	Toteutus
8.1. Energian ja veden kulutuksen säännöllinen seuranta on järjestetty.	- seurakuntaan hankitaan vuonna 2009 kiinteistöhallinnon tietojärjestelmäohjelma, jonka avulla voidaan keskitetysti hallita kiinteistötietoja. Lisäksi tietojärjestelmä, joka toimii kirkkoverkossa, antaa uuden toimintamallin ylläpitää ja kehittää kiinteistöhallintoa.
8.2. Seurakunnan kiinteistöissä on tehty energiakatselmus tai vastaava kuntokartoitus.	- seurakunnassa tehty TAC-tuottavuusanalyysi valmistui 30.10.2008. Raportissa tarkastellaan rakennusten toteutuneita energiakuluja vertailemalla niitä vertailuryhmän kulutuksiin. Analyysin tuottopotentialiluokitus kertoo, ettei tarkastelluissa kiinteistöissä ole lisäinvestoinneilla saavutettavissa kustannussäästöhyötyjä.
8.3. Kiinteistöhoitoon on nimetty energiavastuuhenkilö.	- energiavastaava on talouspäällikkö

Pisteet	Toteutus	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
8.4. Säästävästä energiankäytöstä annetaan ohjeet ja koulutusta henkilöstölle (1-5 pistettä).	- 'Kopioi kaksipuoleisesti' -tiedote	1 p	yht. 1 p
8.5. Sähkön, lämmön ja veden ominaiskulutus vähenee vuositasolla. Lämpö 1-10, sähkö 1-10, vesi 1-10			
8.6. Seurakunta käyttää uusiutuvaa energiaa (1-10 pistettä).			
8.7. Seurakunta käyttää ekomeerikittyä sähköä (5 pistettä).			
8.8. Seurakunta osallistuu energiansäästöviikkoon (1-5 pistettä).			
8.9. Muut energiansäästötoimenpiteet (1-10 pistettä).	<ul style="list-style-type: none"> - lamput on vaihdettu energiansäästölampeiksi - valojen sammuttaminen työhuoneissa ja saleissa on kaikkien vastuulla - rakennusten rakenteita tiivistetään edelleen - huonelämpötiloja pudotetaan - lämpölaitteet säädetään ja huolletaan säännöllisesti - Pitäjän kirkossa talviaikaan kuljetaan vain pääovesta ja näin vältetään korkeaan kirkkotilaan syntymästä ristivetoa, joka syntyy useamman oven ollessa yhtäaikaaisesti auki - seurakunta on purattanut käyttökelvottomia rakennuksia; Sulkavankosken kesäkodin majoitustila ja kirkonkylän Pikkupappila - luopunut Veljeskylän kerhotilasta ja Pitäjän Kanttorilasta - tilojen käyttöä on tehostettu ja yhteistoimintaa tiivistetty tilojen käytön suhteen mm. kaupungin kanssa 	1 p 1 p 1 p 1 p 1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 9 p

9. Keittiöt ja ruokalot

Minimi	Toteutus
9.1. Keittiöiden ja ruokaloiden jätehuollosta tehdään selvitys.	- lajitellaan: sekajäte, energiajäte, biojäte, pahvijäte, ongelmajäte, keräyspaperi - lasi- ja metallijätettä kerätään ja toimitetaan kunnan vastaanottopisteeseen
9.2. Keittiöiden ja ruokaloiden energiankäytöstä tehdään selvitys.	- laitteet inventoitu
9.3. Ympäristömerkityjä tuotteita valitaan aina kun mahdollista.	- kyllä
9.4. Seurakunnan kahvi- ja teehankinnoista osa on Reilun kaupan tuotteita.	- kyllä, esim. ympäristöilta, hautojenhoitopäivä jne.
9.5. Seurakunnan joukkoruokailussa noudatetaan ravitsemussuosittelujen tavoitteita.	- noudatetaan ravitsemussuosituksia

Pisteet	Toteutus	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
9.6. Peruselintarvikkeista merkittävä osa on lähituotteita (2-10 pistettä).			
9.7. Elintarvikkeista osa on luomutuotteita (1-5 pistettä).	- osittain esim. ympäristöilta, hautojenhoitopäivä	1 p	yht. 0 p
9.8. Tarjolla on kasvisruokavaihtoehto (1-5 pistettä).	- pyydettyäessä on tarjolla	1 p	yht. 1 p
9.9. Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti (1-10 pistettä).			
9.10. Jätteiden lajittelu on tehty jätehuoltomääräyksiä perusteellisemmin (1-5 pistettä).			
9.11. Muut toimenpiteet (1-10 pistettä).	- kerta-annospakkauksia ei käytetä - suurpakkauksia hankinnoissa - vältetään kertakäyttöastioiden käyttöä - työntekijöiden jouluruokailu lähiruokaravintola Heilassa 12/2008. (12/2007 Country Club: Joutsenlippuravintola)	1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 4 p

10. Toimistotyö

Minimi	Toteutus
10.1. Toimistojen jätehuollosta tehdään selvitys.	- toimistossa kerätään keräyspaperi, pahvinkeräys, energijae, sekajäte, tietosuojapaperi ja paristot
10.2. Toimistojen energiankulutuksesta tehdään selvitys.	- ks. kiinteistöjen energiaselvitys - tietokoneista sammutetaan virrat pitempien poissaolojen ajaksi (yöksi ja viikonlopuksi) ja kopiokone on virransäästötilassa. - laiteinvestointeja tehtäessä huomioidaan alhainen energiankulutus yhtenä valintakriteerinä
10.3. Ympäristömerkittyjä tuotteita valitaan aina kun mahdollista.	- kyllä; kalenterit, muistilehtiöt, kirjekuoret
10.4. Hankintoja tehtäessä ja valmistajia kilpailutettaessa tuotteiden yhtenä valintakriteerinä on ympäristöominaisuudet.	- Heinolan seurakunta on osa Lahden kaupunkiseudun hankintatoimea, jonka hankintaohjeissa määritellään: 'Hankintaosaston eräänä tehtävänä on edistää käytössään olevilla ohjauskeinoilla hankintojen ekotehokkuutta.'

Pisteet	Pisteitä	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
10.5. Paperin kulutuksen vähentäminen on tietoinen tavoite (1-5 pistettä).	- kaksipuoleiset kopiot - mustavalkotulosteet - ylimääräiset kopiot muistilappuina - kokousmuistiot intranettiin	1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 4 p
10.6. Kertakäyttötuotteita vaihdetaan kestäviin ja uudelleen käytettäviin tuotteisiin (1-5 pistettä).			
10.7. Muut toimenpiteet 1-10 pistettä).			

11. Hautausmaat ja viheralueet

Minimi	Toteutus
11.1. Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristövaikutuksista tehdään selvitys.	- "Luonnos: Hautausmaiden ympäristöselvitys" (16.3.2007 KM) on tehty Uuden hautausmaan kaavamuutokseen. - pohjavesitutkimuksia on tehty - muut ympäristövaikutukset tulevat esille tekeillä olevassa hoitosuunnitelmassa
11.2. Hoito-ohjeissa on otettu huomioon ympäristöasiat.	- kyllä huomioidaan - päivitetty hoito-ohjeet tekeillä
11.3. Jätehuolto on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.	- on järjestetty

Pisteet	Pisteitä	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
11.4. Hautausmaiden kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu (5 pistettä).	- Carl-Erik Bergholm 1993 - Heinolan kaupunki- ja maaseurakunnan taideinventoinnit 2001 - Heinolan veteraanimuistomerkit-teos - kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman luettelo merkittävimmistä hautamuistomerkeistä 10.9.2008 - Sulkavankosken muinaisjännökset - kattava luettelointi merkittävistä hautamuistomerkeistä tekeillä yhteistyössä maakuntamuseon kanssa	1 p 1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 5 p
11.5. Osa hautausmaasta kuuluu luonnonvaraisen hoidon alueeseen (1-5 pistettä).	- Heinolan hautausmaan museoalue noin 3100 m ² on lähes luonnonvaraisessa tilassa	1 p	yht. 1 p
11.6. Hautausmaalla on luonnonmuistolehto tai vastaava (1-5 pistettä).	- Heinolan hautausmaan luonnonmuistolehto - Pitäjän kirkon luonnonmuistolehto	1 p 1 p	yht. 2 p
11.7. Istutuksissa suositetaan perrennoja kesäkukkien sijaan (1-5 pistettä).	- srk:n hoidossa olevilla haudoilla - hautausmaan istutuksissa	1 p 1 p	yht. 2 p
11.8. Haitallisten kemikaalien käyttöä on vähennetty (1-5 pistettä).	- ei rikkakasvien torjunta-aineita hautausmailla - katetta käytetty pensasalueilla rikkaruohojen torjumiseksi - ei kemiallisia tuholaistorjunta-aineita - liukkaudentorjuntaan sepeliä	1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 4 p
11.9. Hautakynttiläjätteen määrää on saatu vähennettyä (1-5 pistettä).			
11.10. Omaisille on järjestetty hyötyjätteiden lajittelupisteet (1-5 pistettä).	- kyllä; sekajäte, energijäte, biojäte, kanervat, havut	5 p	yht. 5 p
11.11. Kasteluveden vähentämiseksi on ryhdytty toimiin (1-5 pistettä).	- kukka-altaat vettä vaativilla hoitohaudoilla - ei kastelujärjestelmää	1 p 1 p	yht. 2 p
11.12. Hautausmaalla käytetään vähäpäästöisiä työkoneita (1-5 pistettä).	- uusissa ruohokoneissa katalysaattorit - uusissa hankinnoissa valintakriteerinä - metsätalkoissa biopoltoaine	1 p 1 p 1 p	yht. 2 p
11.13. Muut toimenpiteet (1-10 pistettä).	- lajitteluohjeet ja tietoisuus lehdissä - pitkävaikutteiset lannoitteet - veden käyttö asfalttialueiden puhdistuksessa - lehtipuhaltimia ei käytetä hiekanpoistossa	1 p 1 p 1 p 1 p	yht. 4 p

12. Leiri- ja kurssikeskukset

Minimi	Toteutus
12.1. Leiri- ja kurssikeskusten ja kesäkotien toiminnoista tehdään ympäristöselvitys.	- on tehty
12.2. Ympäristöselvityksen pohjalta laaditaan leirikeskusten tai kesäkodin ympäristöohjelma.	- on tehty
12.3. Jätehuolto on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.	- Leirikeskuksissa on erilliset keräysastiat energia-, kaatopaikka- ja biojätteille - jäteastioiden tyhjennyksestä vastaa Sita Finland Oy sopimuksen mukaan - paristot ja muut ongelmajätteet toimitetaan eri keräyspisteisiin - Kurenniemen asuntolassa on myös huonekohtaisesti esillä lajitteluohjeet
12.4. Jätevedet käsitellään niin, että niistä ei aiheudu valumia vesistöihin eikä pohjaveteen.	- vesikäymälävedet johdetaan umpikaivoon - rantasaunan ja majoitusrakennuksen harmaille vesille on vuonna 2003 rakennettu imeytysjärjestelmä metsämaalle lähelle parkkipaikkaa. Siihen ohjataan rantasaunan vedet kahden saostuskaivon jälkeen ja majoitusrakennuksen vedet kolmen saostuskaivon jälkeen - talousveden hygieeninen laatu tutkitaan säännöllisesti, samoin toimitaan uima-veden kohdalla (Ramboll Analytics Oy)
12.5. Arvokkaat luontokohteet on suojeltu tai luontoarvojen säilyminen on turvattu hoito-ohjeissa.	- leirikeskus Kureniemi kuuluu Ruotsalaisen rantaosayleiskaava-ohjelman piiriin. Kaavoitus on käynnistetty ja tarkoituksena on selvittää mm. kaava-alueiden rakennusoikeuden, asumiseen, luonnonsuojeluun, virkistykseen sekä maa- ja metsätalouteen liittyvät näkökohdat. Näin kaava-alueella tehtävien selvitysten kautta saadaan tarvittavia tietoja myös alueen luontoarvoista

Pisteet	Pisteitä	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
12.6. Biojätteet kompostoidaan omatoimisesti (1-10 pistettä).	- kyllä	1 p	yht. 1 p
12.7. Alueella on hyvin hoidettuja pesäpönttöjä ja luontopolkuja (1-5 pistettä).			
12.8. Seurakunta on vapaaehtoisesti suojellut arvokkaita rantoja tai muita luontokohteita (1-10 pistettä).			
12.9. Joukkoliikennenyhteydet toimivat sujuvasti (1-5 pistettä).	- leiriryhmät tulevat bussikuljetuksella	1 p	yht. 1 p
12.10. Muut toimenpiteet (1-10 pistettä).			

13. Metsänhoito

Minimi	Toteutus
13.1. Seurakunnan metsiä hoidetaan metsälain mukaisesti ja lain luettelemat erityisen tärkeät elinympäristöt on kartoitettu ja säästetty.	- seurakunnan metsiä hoidetaan metsälain mukaan ja seurakunnassa on voimassa oleva metsäsuunnitelma /tehty 2005, päivitetään säännöllisesti). - tärkeät elinympäristöjä on kartoitettu: - Pro Agria Paula Salomäki, Heinolan seurakunnan ranta-alueiden raivaussuunnitelma 2007 - Faunatica Oy, Erityisen suojeltavien perhosten selvitys 2006 - Kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma 2007
13.2. Luonnonsuojelulakien ja –ohjelmien mukaiset kohteet on kartoitettu ja suojeltu tai suojelupantu vireille.	- kohteita ei ole
13.3. Seurakunnan metsät on sertifioitu PEFC-tai FSC-järjestelmien mukaan.	- Heinolan seurakunnalla on metsäsertifikaatti PEFC 23.8.2006
13.4. Isojen petolintujen pesät on merkitty ja säästetty.	- alueella ei pesi isoja petolintuja

Pisteet	Pisteitä	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
13.5. Seurakunnassa toteutetaan osallistuvaa metsäsuunnittelua (2 pistettä).	- seurakunnan työntekijät ja Heinolan kaupungin edustajat ovat mukana seurakunnan metsänhoito-suunnittelussa ja srk:n työntekijät osallistuvat metsänhoitoon - srk järjesti asukkailla 2.3.09 kuulemistilaisuuden koskien Pitäjän kirkon alueen kaavoituksesta ja alueen rajalla olevan kaupungin omistaman metsäkaistaleen kohtalosta	2 p	yht. 2 p
13.6. Metsänhoidosta vastaavat ovat saaneet lisäkoulutusta metsänhoidon ympäristöasioista (1-5 pistettä).	- seurakunnan työntekijöitä on opastettu arvokaiden rantakohteiden raivauksesta	1 p	yht. 1 p
13.7. Seurakunta on vapaaehtoisesti rauhoittanut alueitaan luonnonmuistomeriksi tai luonnonsuojelualueeksi (2-15 pistettä).			
13.8. Seurakunnan metsiä on ilmoitettu WWF:n Perintömetsiksi (5 pistettä).			
13.9. Metsiä, soita, ketoja tai vastaavia on ryhdytty ennallistamaan luonnontilaan (5-10 pistettä).	- Pikosen ranta-alue (tervaleppäluhta) - Pitäjän kirkon paahderinne	5 p	yht. 5 p
13.10. Seurakunta on vapaaehtoisesti siirtänyt metsien kesähakkuut lintujen pesimäajan ulkopuolelle (5 pistettä).			
13.11. Muut toimenpiteet (1-10 pistettä).			

14. Liikenne

Minimi	Toteutus
14.1. Seurakunnan liikenne- ja kuljetuskäytäntöjen ympäristövaikutuksista tehdään selvitys.	- työmatka-ajoa selvitetty työntekijöiden ympäristöasennekyselyn yhteydessä - Volkswagen Transporter vm. 99, käyttö: kiinteistöhuolto ja tavarakuljetukset
14.2. Seurakunnan omien ajoneuvojen energiankulutuksen seuranta ja huollot on järjestetty.	- huolto merkkihuollossa, TB-Heinola - ajokilometrit ja käyttötunnit määräävät huoltovälin
14.3. Autoja ja työkoneita hankittaessa ympäristöominaisuudet ovat yksi valintakriteeri.	- kyllä on
14.4. Ajoneuvoissa käytetään puhtaimpia markkinoilla olevia polttoaineita ja öljyjä.	- pääasiassa käytössä Nesteen rikittömät polttoaineet - öljyt valitsee huolto

Pisteet	Pisteitä	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
14.5. Seurakunnan työntekijöille on annettu taloudellisen ajotavan koulutusta (1-5 pistettä).			
14.6. Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset toimivat hyvin (1-5 pistettä).	- hautausmaan kausityöntekijöiden siirtymät - yhteiskuljetukset toimivat hyvin	1 p 1 p	yht. 2 p
14.7. Seurakunta on edistänyt kevyen ja joukkoliikenteen käyttöä työmatka- ja muussa liikkumisessa (1-10 pistettä).			
14.8. Toimintojen logistiikkaa on kehitetty vähemmän liikennettä vaativaksi (1-5 pistettä).	- kuljetuksissa noudatetaan 'vie mennessäs, tuotullessas'-käytäntöä	1 p	yht. 1 p
14.9. Muut toimenpiteet (1-10 pistettä).	- muistelupaikka muille paikkakunnille haudatuille vähentää liikennettä	1 p	yht. 0 p

Yhteensä 130 pistettä.

TYÖNTEKIJÖIDEN YMPÄRISTÖASENNEKYSELYN TULOKSET

Ympäristöasiat Heinolan seurakunnassa	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Ympäristöasiat kuuluvat seurakunnalle	1		11	33
Seurakunnan tulee toimia esimerkkinä ympäristöasioissa	1		12	34
Seurakunnassa ympäristöasiat on huomioitu jo riittävän hyvin		15	25	4
Ympäristöasiat aiheuttavat turhaa työtä ja kustannuksia	23	13	3	2
Seurakunnan tulee tavoitella Kirkon ympäristödiplomia	2	3	16	23
Haluan olla osana seurakunnan ympäristötyötä	1	3	14	28

Missä määrin ympäristöasioiden tulisi olla osa seurakunnan eri työmuotoja?	Paljon	Jonkin verran	Ei lainkaan
Lapsityö	29	17	
Rippikoulu	29	15	1
Nuorisotyö	29	16	
Perhetyö	24	22	
Diakoniatyö	18	25	
Lähetystyö	19	22	2
Jumalanpalvelustyö	18	20	7
Toimistotyö	25	19	
Tiedotus	23	22	
Hautaustoimi	36	7	2
Kiinteistötoimi	38	7	

Otetaanko ympäristöasiat riittävästi huomioon seuraavissa seurakunnan toiminnoissa?	Riittävästi	Kehitettävää	Miten voisi kehittää?
Hankinnat	8	29	kaikki hankinnat ympäristöystävällisesti
Siivous	13	20	hoito- ja siivousaineet
Jätehuolto	16	18	ennakoiva hankinta, lajitteluinfo
Keittiöt	13	21	luomu/lähiruoka
Leirikeskukset	10	21	ympäristön estetiikka
Toimistotyö	14	19	monistus/tulostus
Kiinteistöhoito	10	22	säännölliset huollot
Viheralueiden hoito	15	19	luonnonmukaisuus

Jatkuu: Työhuoneisiin paperinkeräysastiat, hankinnat maltilla, hukkapaperit uudelleen käyttöön, jätteiden määrä huomioitava jo hankinnoissa, poistot kierrätykseen; ei varastoon, tuotekestävyys ja kuljetus huomioitava, keskittäminen, pitopalvelun lajitteluun järkeä.

Miten seurakunta voisi säästää seuraavissa kustannuksissa?	Ideoita:
Sähkö	poistuessasi sammuta valot ja laitteet, vähennä lämmitystä, käytä energiansäästölamppuja, navetan eristäminen osiin, vajaankäyttöiset tilat ja kiinteistöt huomioitava, ohjeistusta kaikkien näkyville
Vesi	veden säästäminen kaikissa työmuodoissa, leiriläisten ohjeistus veden käytössä, keittiössä täydet tiskikoneet, kasteluvesi luonnosta, vesiautomaatti nuorisotoimiston päähän
Lämmitys	kirkkojen ja Mahiksen ikkunat fuskaavat, kirkko ja vanha pappila eri vesikiertoon, ilmanvaihtoon huomio, ei ikkunoiden auki pitämistä lämmityskaudella, lasketaan peruslämpöä 18-19 asteeseen ja pukeudutaan lämpimästi, lämmitysmuodon vaihto, ilmalämpöpumppuja käyttöön, automaattikka avuksi, ohjeistusta lisää seinille
Jättemaksut	asennemuokkausta, tietoa, jo hankinnoissa huomioidaan jätteen määrä, kompostiin perehtymistä, lajittelu-, kierrätys-, energijäte-infoa enemmän
Kopiopaperi	tarkista 1.tulosteen oikeellisuus ja jatka sitten vasta koko määrä, vain todella tarpeellinen paperille, luetaan koneelta niin ei tarvita paperiversioita, pieniä muistilappusia voi edelleen käyttää eikä A4-tulosteita, pienennetyt, 2-puoliset, ei värilliset, muistutukset sekä ohjeet ja rajoitukset näkyville, paperin kulutuksen seuranta
Matkakulut	kävelyn, pyöräilyn ja julkisten käytön lisääminen, kimppekyydit, matkojen yhdistely, päivittäiset siirtymät jo suunnitteluvaiheessa bussien aikatauluihin sopiviksi, työntekijän suuret harppaukset pitäjän laidalta toiselle lisäävät auton käyttöä, töiden suunnittelulla säästetään paljon aikaa ja rahaa
Muut hankinnat	keskitetysti, ekologisesti, kilpailuttaen, harkiten, ei heräteostoja, huomioidaan kestävä kehitys ja hiilijalanjälki

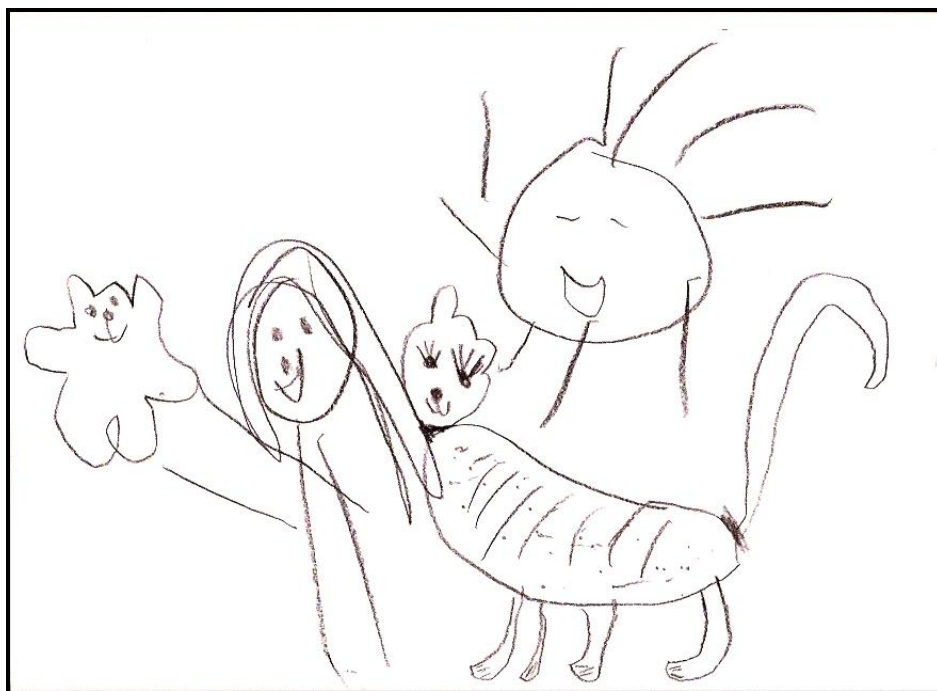
Miten kuljet matkasi?	Auto (yksin)	Auto (kimppekyyti)	Julkinen	Pyörä	Kävely	Muu
Koti-työ	32	8	2	8	15	
Työaikana	30	15	3	6	19	traktori
Kokousmatkat	14	26	10	3	3	

Olisitko valmis muuttamaan kulkemistottumuksiasi? Miten?	kimppakyytejä enemmän, en käyttäisi autoa, jos ehtisin muuten, työpisteet kaukana toisistaan, töiden aikataulujen suunnittelu paremmaksi, vaihtoehdot vähissä, olen jo muuttanut tottumuksiani, polkupyörän käytön lisääminen, pyöräillen kotikäynneille (en muuta tottumuksia 5 henkilöä)
Miten olisit valmis osallistumaan seurakunnan ympäristötyöhön?	huomioin ympäristöasiat ja innostan muita ekologisin ajatuksin, keskustelemalla, ideoimalla, kaikella tavoin avoin uudistuksille, parannan lajittelua, säästän materiaaleja, selvitän kopioiden todellisen määrän, uudelleen käytettäville ja vain toispuolisille monisteille ja asiakirjoille oma laari, usein postin tuoma materiaali on toispuoleista ja siten uudelleen käytettävää, hoidan Mahiksen omenatarhaa ja syön satoa (en ole valmis osallistumaan 1 henkilö)

Kaipaatko enemmän tietoa ympäristöasioista?	kyllä kaipaen 16 henk., hankintoja tehdessä, tiedon eteenpäin viemisessä kerhoissa ja perhekahvilassa, tietoa ympäristödiplomista, käytännön vinkkejä, en kaippaa 5 henk., tietoa löytyy lehdistä ja kirjoista, netistä
Kaipaatko ympäristöaiheisia teemapäiviä?	kyllä kaipaen 17 henk. teemapäivät tarpeellisia, tietoiskuja työntekijäkouksissa, ideoita kierrätysmateriaaleista ja niiden hyödyntämisestä en kaippaa 4 henk.
Olisiko ympäristöasioiden oltava osa seurakunnan internetsivuja?	kyllä ehdottomasti 16 henk. kyllä kohtuullisesti 6 henk.
Ideoita ympäristöasioihin?	Olen noviisi, jokainen voi paneutua kestävään kehitykseen, ideoimme päivittäin ”nyhjää tyhjää”, jokainen kohdallaan pienin askelin, pienistä puuroista syntyy iso virta, ympäristötyöryhmä on hyvä, hautausmaan jätteistä juttua Itä-Hämeeseen
Muuta viestiä ympäristötyöryhmälle?	herättelette seurakuntalaisia ja työntekijöitä, hyvä juttu, kirkkopuisto kaunistuu, asiantuntemusta ja sitoutumista on kiitettävästi, näkyvyyttä mediaan, pitäkää ajan tasalla, työniloa ja lisää asennekasvatusta, tsemppiä hyvään työhön, lisää infoa työntekijöille, toteutuuko lasten leikkimökkikirkko, kiitos, että teette työtä asian hyväksi, jatkakaa, hoitakaa hommanne hyvin, tämän hetken ympäristöasioista ei ole yhtään tietoa, tapojen muuttaminen vaatii työtä, mutta asian esillä pitäminen on hyvä juttu, työntekijöiden sitoutuminen asiaan on haaste, Sirkulle terkut ja Eijalle

HEINOLAN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA

Heinolan seurakunta 2009
Koonnut Eija Leskinen

YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMAN SISÄLTÖ

1. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TAUSTAA
2. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TARKOITUS
3. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TAVOITTEET
4. YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA
5. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN
6. YMPÄRISTÖKASVATUS ERI TYÖMUODOISSA
 - 6.1. LAPSITYÖ
 - 6.2. VARHAISNUORISOTYÖ
 - 6.3. NUORISOTYÖ – RIPPIKOULUTYÖ – KOULUTYÖ
 - 6.4. AIKUISTYÖ
 - 6.5. DIAKONIA
 - 6.6. LÄHETYSTYÖ
 - 6.7. MUSIIKKITYÖ
 - 6.8. SAIRAALASIELUNHOITO
 - 6.9. JUMALANPALVELUSELÄMÄ
7. TYÖMUOTOJEN VASTUUHENKILÖT
8. MUUN ORGANISAATION YMPÄRISTÖKASVATUS
9. MENETTELY SEURANNAN, ARVIOINNIN JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN JATKUVUUDEN TAKAAMISEKSI
10. VINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN
11. YMPÄRISTÖKASVATAJAN KYMMENEN KULTAISTA OHJETTA
12. LINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

LÄHTEET

*Herra asetti ihmisen Eedenin puutarhaan
viljelemään ja varjelemaan sitä.*

1. Moos 2:15

1. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TAUSTAA

Evangelisluterilaisen kirkon ympäristökasvatus perustuu kristilliseen luomisuskoon, joka määrittelee ihmisen ja Jumalan, ihmisen ja ihmisen sekä ihmisen ja luonnon välisen suhteen toisiinsa. Näihin suhteisiin kuuluvat luonnon merkitys ihmiselle ja ihmisen oma vastuu ympäristöstä ja toisesta ihmisestä sekä ihmisen vastuu luonnosta ja toisesta ihmisestä Jumalalle.

Kristillisen ympäristökasvatuksen tavoitteena on, että ihminen etsii ja toteuttaa ympäristömyönteistä elämäntapaa yhdessä toisten ihmisten kanssa Jumalan luomana ja Jumalalle vastuullisena olentona. Ympäristökasvatusta tulee toteuttaa seurakunnan kaikissa työmuodossa ja johdon tulee sitoutua ympäristökasvatuksen edistämiseen. Parhaimmillaan ympäristökasvatus toteutuu läpäisyperiaatteella kaikessa toiminnassa.

Ympäristökasvatuksessa tulee huomioida ympäristökäsitteen monet ulottuvuudet, kuten teologinen, ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen, eettinen ja esteettinen ympäristö. Ympäristökasvatuksen lähtökohta on kirkon uskon teologinen tulkinta. Teologisen arvioinnin lisäksi ympäristökasvatuksessa kiinnitetään huomiota luontoon, ihmisten elämäntilanteeseen sekä vallitsevaan kulttuuriin. Myös taloudellisia arvoja arvioidaan kirkon uskon näkökulmasta, jolloin pidetään esillä myös kristillistä etiikkaa.

2. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TARKOITUS

Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan elinikäistä oppimisprosessia, jossa ihmiset tulevat tietoisiksi ympäristöstä ja ympäristökysymyksistä ja myös omista rooleistaan ympäristön hoitajina ja säilyttäjinä – viljelijöinä ja varjelijoina.

Heinolan seurakunnan ympäristökasvatuksen tarkoituksena on, että seurakuntalainen ymmärtää ihmisen osaksi luomakuntaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä. Kasvatuksen tulisi kehittää seurakuntalaisen teologista ajattelua, herättää kiinnostusta luonnonympäristöön sekä edistää seurakuntalaisen luonnon monimuotoisuutta säilyttävää ja ympäristövastuullista käyttäytymistä.

Tämä globaali oikeudenmukaisuus ja sen toteuttaminen seurakunnan toiminnassa on tärkeä osa Kirkon ympäristödiplomia. Kirkon ympäristödiplomi on luomakunnan varjelemisen apuna ja sen ensimmäinen versio kehitettiin Kirkkohallituksen Diakonia- ja yhteiskunnallisen työn osastolla 2001.

3. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TAVOITTEET

Ympäristökasvatuksen tavoitteena Heinolan seurakunnassa on kasvattaa ihmisiä tietoisuuteen ja huoleen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten ja ekologisten tekijöiden riippuvuudesta toisistaan ympäristössämme. Tavoitteena on myös luoda yksilöille, ryhmille ja koko yhteiskunnalle uusia ympäristöön liittyviä toimintamalleja.

Seurakunnan ympäristökasvatus perustuu kristilliseen luomisuskoon. Kaikella luodulla on myös itseisarvo. Jumalan siunaama ei saa kohdella miten hyvänsä – Raamattu opettaa kohtuullista elämäntapaa.

4. YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA

Ympäristödiplomin mukainen ympäristökasvatussuunnitelma on Heinolan seurakunnan laatima toimenpide-ohjelma, joka antaa konkreettisen työkalun ympäristökasvatuksen toteuttamiselle seurakunnassa yhdessä ja erikseen eri tehtävälueilla.

5. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN

Ympäristökasvatuksen tulisi olla myös konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta. Hyvässä ympäristökasvatuksessa yhdistyvät tieto, tunne ja toiminta, jolloin kasvatuksen tavoitteita ovat:

1. Tuetaan käsitystä omasta itsestä osana luontoa.
2. Tuetaan ilon ja innostuksen kokemista luonnossa.
3. Tuetaan käsitystä omasta itsestä osana ympäröivää ihmisyhteisöä ja yhteiskuntaa.
4. Tuetaan oman roolin kokemista merkitykselliseksi omassa lähipiirissä, työyhteisössä ja koko yhteiskunnassa.
5. Tuetaan luottamuksen syntymistä omiin ja yleisiin vaikutusmahdollisuuksiin.
6. Tuetaan tietoisuuden muodostumista olemassa olevista ympäristöongelmista.
7. Opitaan näkemään ympäristöongelmien taustoja ja oman toiminnan kytkeytymistä niihin.
8. Analysoidaan ja arvioidaan kriittisesti omia toimintatapoja.
9. Opitaan ympäristövastuullisempia, kestävämpiä toimintamalleja.
10. Iloitaan omasta ympäristöystävällisestä toiminnasta, jonka avulla saadaan aikaan muutoksia ja pystytään vaikuttamaan ympäristöä koskeviin asioihin.

6. YMPÄRISTÖKASVATUS ERI TYÖMUODOISSA

Kristillisen ympäristökasvatuksen tulee painottaa ihmisen vastuullisuutta Jumalan edessä, luonnon suojelua ja elinympäristöjen vaalimista sekä tukea lapsen ja nuoren kasvua aktiiviseksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi seurakunnan jäseneksi.

Seurakuntalaisiin ja muihin sidosryhmiin kohdistuva ympäristökasvatus on seurakunnan ulkoista ympäristökasvatusta. Maailmanlaajuinen oikeudenmukaisuus merkitsee, että ihmisen tulee kantaa vastuunsa suhteessa lähimmäiseen sekä lähellä että kaukana. Ihminen on vastuussa niin tekemisistään kuin tekemättä jättämisistään. Kristillisen oikeudenmukaisuuden pohjana on Uuden testamentin sanoma, jossa kristittyjä kehoitetaan keskinäiseen jakamiseen ja vastuuseen kaikista lähimmäisistä.

6.1. LAPSITYÖ

Varhaislapsuus muodostaa tärkeän ajan oppia arvoja ja elämäntapaa. Kasvatuksessa tulee ottaa huomioon lapselle ominainen tapa oppia. Pieni lapsi kokee ympäröivän maailman aistien kautta (haistaa, maistaa, koskettaa). Kasvatuksessa tulee huomioida, että tiedollisen aineksen lisäksi tuetaan myönteisiä tunteita luontoa kohtaan, kokemuksellisuutta ja luontoherkkyyttä.

Tärkeää on turvallisuudentunteen ja luottamuksen syntyminen. Aikuisten myönteinen usko tulevaisuuteen ja ympäristöuhkiin antaa lapsellekin rohkeutta kohdata tuleva elämä myönteisenä mahdollisuutena. Lapselle tulisi antaa jo varhaisessa vaiheessa mahdollisuus oppia mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittavaan elämisen malliin. Lapsen tulisi oppia arvostamaan omaa elinympäristöään ja hänen tulisi saada mahdollisuus tutustua omaan lähiympäristöönsä luontoon.

Lapsityön ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

Lapsityö on lainannut osan ympäristökasvatustavoitteestaan Suomen luontoliitolta. Samalla tavoin kuin jokaisella ihmisellä on oma arvonsa toisten ihmisten arvostuksista riippumatta, on jokainen eliö arvokas juuri sellaisena kuin se on. Luontoliiton tavoitteet on kiteytetty 4 T:hen (*Lähde: Lapsen vuoro kulkea ja kuljettaa. Lapsen ympäristökasvatus luontokerhotoiminnassa. Luonto-Liitto ry 2000.*):

Tunne.	Oma luontosuhde. Toiminta luonnossa vaikuttaa merkittävästi luontosuhteen kehittymiselle.
Tieto.	Lapsi on kiinnostunut luonnosta ja ymmärtää ihmisen riippuvuuden siitä. Lapsi ymmärtää omien tekojensa vaikutuksen ympäristöön.
Tahto.	Lapsessa kehittyy usko ja ajatus siitä, että hän voi vaikuttaa oman lähiympäristönsä asioihin.
Toiminta.	Lapsi käyttäytyy kunnioittavasti luontoa ja ympäristöä sekä muita ihmisiä kohtaan.

Seurakunnan omat tavoitteet:

- Lapsityössä pidetään ympäristökasvatusta luontevana ja tärkeänä osana sen toimintaa.
- Hyviä kerhopistekohtaisia käytäntöjä jatketaan.
- Roskien lajittelua pyritään entisestään parantamaan.
- Paperinkulutusta pyritään vähentämään toimistoissa sekä työntekijöiden välisessä tiedonsiirrossa.
- Sähköistä tiedonkulkua lisätään yhteistyökumppaneiden sekä toiminnan piirissä olevien perheiden suuntaan paperisen tiedottamisen tai dokumentoinnin sijaan.

Lapsityön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

- Tutustutaan lähiympäristön luontoon ja eläinten elämään kaikkina vuodenaikoina.
 - kerhon pihapiirissä on seurattu muurahaispesän elämää jo useita vuosia
 - osallistutaan lintujen talviretkiin
 - tehdään pieniä luontoretkeä
 - pidetään hartaushetkiä luonnossa.
- Kerhopisteissä lajitellaan roskat. Lapsia neuvotaan ja opastetaan jätteiden lajittelussa.
- Kierrätetään vaatteita ja leluja järjestämällä kirpputoreja.
- ”Uusia” leluja tehdään kierrätysmateriaaleista:
 - vanhat parittomat lapaset käsinukeiksi, käytetyistä napeista silmät
 - keppihevonen; sähkömailan varsi, pariton sukka, kangastilkkuja täytteeksi, silmät vanhoista vaatteista puretuista napeista, harja langan pätkistä
- Käytetään askarteluissa runsaasti kierrätysmateriaaleja mm: kukkapurkkeja, leviterasioita, jogurttipurkkeja, maitotölkkejä, ketsuppipulloja, pääsiäismunien muovisia sisuksia, wc-paperirullia, tapettikirjoja, huonekalujen mallikangaskansioita, lattiamallikansioita, käsityöpajalta kangastilkkuja, auton puuhelmi-istuinsuojia. Suntiolta saamme vähänpoltettuja kynttilöitä askarteluun tai käytettäväksi hartaushetkessä.
- Piirustuspapereina käytetään käytöstä poistettuja kopiopapereita (yritysten logot vanhentuneet ym.).
- Askartelussa käytetään harkitusti luonnonmateriaaleja; villaa, kiviä, käpyjä...

6.2. VARHAISNUORISOTYÖ

Varhaisnuorisotyön ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

- Lapsi ymmärtää oman vastuunsa luonnosta.
- Lapsi saa myönteisiä kokemuksia luonnosta vuorovaikutuksessa sen kanssa ja oppii tunnistamaan kotinsa lähellä olevan keskeisen lajiston. Hän oppii ymmärtämään erilaisten elinympäristöjen kuten metsän, pellon, kaupungin merkityksen eläimille, kasveille ja ihmisille. Lapsi oppii näkemään ympäristössä olevia kauneusarvoja.

- Lapsi tietää miten lähiluontoa ja asuinympäristöä voidaan vaalia ja suojella. Hän oppii toimimaan ympäristöystävällisesti, huolehtimaan lähiympäristöstään ja suojelemaan luontoa sekä tuntee jokamiehen oikeudet ja velvollisuudet. Hän ymmärtää myös, että ympäristöä suojeleva elämäntapa on arvokas ja se on opeteltavissa.
- Lapsi tuntee Raamatun kertomuksia luonnosta ja sen käytöstä. Lapsi ymmärtää, että kristillinen ihmiskäsitys ja luonnon kunnioittaminen liittyvät toisiinsa. Lapsi oppii tulkitsemaan omaa ja läheistensä luontosuhdetta Raamatun ja kristillisen perinteen näkökulmasta.

Varhaisnuorisotyön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

Leirit ja retket

- Jokamiehen oikeuksista ja velvollisuuksista kertominen
- Luontokasvatusta, luomistyön arvostusta
- Keittiöhenkilökunta huolehtii ekologisuudesta: astiat, tarjottavat, kierrätys
- Linja-autokuljetusten järjeistäminen: tuonti ja haku
- Lasten opettaminen kierrätykseen: roskakorit
- Luonnon materiaalien järkevä käyttö esim. askarteluissa
- Kartonkien ja papereiden uusiokäyttö
- Pelivälineistä huolehtiminen
- Turhat valot ja virtalaitteet pois päältä

Kerhot ja tapahtumat

- Jokamiehen oikeuksista ja velvollisuuksista kertomista
- Kerho-ohjelmissa ja hartauksissa luonto- ja luonnon hoitamiseen liittyviä aiheita
- Luontoretkiä
- Siivoustalkoita
- Kerhoissa esim. kynttilöiden tekemistä jämäkynttilöistä
- Kierrätystä eri kerhoissa: esim. pienoismallikerhot (käsittely/vaaralliset aineet lukollisissa ja ilmastoiduissa tiloissa) ja kokkikerhot (biojätteet)
- Luontoaiheiset raamatunkertomukset
- Kerho-ohjaajien valistaminen ja ohjaaminen esikuviksi tytöille ja pojille
- Omien jälkien siivous!

6.3. NUORISOTYÖ – RIPPIKOULUTYÖ – KOULUTYÖ

Tavoitteena on, että nuori oppii arvostamaan ja vaalimaan luomakunnan monimuotoisuutta. Nuori oppii liikkumaan luonnossa sekä havainnoimaan ja tutkimaan luontoa maastossa eri vuodenaikoina. Ulkona tapahtuvassa oppimisessa nuoren tulee saada myönteisiä elämyksiä ja kokemuksia luonnosta sekä oppia havainnoimaan ympäristöä, niin että hänen ympäristölukutaitonsa kehittyy ja hän harjaantuu ympäristöystävällisen toimintaan ymmärtäen luonnon monimuotoisuuden merkityksen.

Nuori ymmärtää itsensä oman elämänsä, yhteiskunnan ja ympäristön muokkaajana sekä oppii ymmärtämään ihmisen toiminnan riippuvuutta ympäristön tarjoamista mahdollisuuksista maapallolla. Hän ymmärtää, että luonnolla ei ole vain käyttöarvoa, vaan myös itseisarvo, joka perustuu Jumalan luomistyöhön ja vaikutukseen koko luomakunnassa. Nuori tunnistaa kristilliset eettiset normit, periaatteet ja arvot sekä osaa pohtia ja soveltaa niitä arkipäivän elämäntilanteissa. Nuori osaa Raamattua lukiessaan tehdä havaintoja luonnon ja ihmisen suhteesta Raamatussa. Nuori oppii ymmärtämään kristillisen uskon käsityksen luonnon pyhydestä ja koskemattomuudesta. Hän myös ymmärtää valitun elämäntavan merkityksen luonnon-suojelun kannalta ja hän oppii vaikuttamaan kristillisen arvopohjan perustalta yhteiskunnallisissa ympäristönsuojelun kysymyksissä.

Rippikoulutyössä oppitunteja pidetään luonnosta ja luomakunnasta, järjestetään metsäkirkkoja ja opetellaan lajittelemaan jätteet. Rippikoulun eettisen opetuksen tarkoituksena on nuorten harjaannuttaminen arvioimaan elämäntilanteisiin sisältyviä moraalisia kysymyksiä, jolloin ympäristökysymykset ja ihmisen luontosuhde ovat yksi tärkeä teema.

Nuorisotyön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

- Nuoria opetetaan ja vaaditaan lajittelemaan jätteet.
- Toimistolla on myös paperinkeräys.
- Kartonkien ja papereiden uusiokäyttö.
- Turhat valot ja virtalaitteet pois päältä.
- Toiminnassa käytetään pääsääntöisesti oikeita mukeja (pahvimukeja vain suurtahtumissa) ja ainakin Arkilla vain Reilun kaupan kahvia.
- Arkin sisustuksessa on käytetty lähes täysin kierrätettyjä kalusteita.
- Kaikki reissut tehdään yhteiskuljetuksilla, yksityisautoilla ei lähdetä leireille tai festareille.
- Työntekijät käyttävät kimpakyytejä kokousmatkoilla aina, kun mahdollista.
- Pelivälineistä huolehtiminen.
- Ihminen luomakunnan vastuullisena ja varjelijana on aiheena esillä joka rippikoulussa ja siellä täällä nuorten toiminnassakin.

Tavoitteena on saada nuori vastuulliseksi yhteiskunnan jäseneksi, joka osaa valita oikein luonnon puolia pitäen tässä elämän valintatalossa.

6.4. AIKUISTYÖ

Aikuistyön ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

- Aikuiset tuntevat Jumalan Luojana ja Isänä, ymmärtävät ihmisen osaksi luomakuntaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä.
- Seurakuntalaiset arvostavat itseään ja muita Jumalan luomina sekä noudattavat terveellisiä elämäntapoja.
- Aikuiset tahtovat olla mukana viljelemässä ja varjelemassa Jumalan luomaa maailmaa sekä siirtävät kristillisiä elämänarvoja tulevalle sukupolvelle.
- Aikuistyössä herätetään kiinnostusta luonnonympäristöön sekä ohjataan seurakuntalaisia luonnon monimuotoisuutta säilyttävään ja ympäristövastuulliseen käyttäytymiseen.
- Seurakuntalaiset kykenevät tekemään eettisesti ja teologisesti perusteltuja valintoja ihmisen ja luonnon suhteen sekä näkemään valintojen seurauksia.
- Seurakuntalaisia opastetaan kohtuullisuuteen ja yksinkertaiseen elämäntapaan sekä omastaan jakamiseen lähellä olevan ja kaukaisen lähimmäisen hyväksi.
- Seurakuntalaiset kokevat iloa ja kiitollisuutta luomakunnasta.
- Seurakuntalaiset arvostavat menneiden sukupolvien työtä sekä ymmärtävät ihmisen aseman luonnon ja rakennetun ympäristön historiassa.
- Aikuistyössä tuetaan aviopareja perheen säilymiseksi yhteiskunnan turvallisena perusyksikkönä.

Aikuistyön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

- Ihminen luomakunnan viljelijänä ja varjelijana on esillä raamattuopetuksessa sekä luento- ja keskustelutarjoissa.
- Julistuksessa pidetään esillä lepopäivän pyhittämisen ja muiden käskyjen merkitystä elämää varjelevana Jumalan tahtona.

- Raamattu- ja keskustelupiireissä etsitään yhdessä keskustellen kristillistä elämäntapaa ja arvioidaan omaa elämää Jumalan sanan valossa.
- Vuosiaiheena pyhä.
- Parisuhteen palikat tukemassa perhe-elämää.
- Kylvön siunaus.
- Laavuhartaudet ja muut ulkoilmatilaisuudet.
- Luontoaiheiset rastipolut ja elämykselliset tapahtumat luonnossa.
- Kirkkokahvilatoiminta tukemassa yhteisöllisyyttä.
- Haravointi ja muu talkotoiminta ympäristön kunnostamiseksi.
- Tarjoilujen järjestämisessä pyritään kohtuullisuuteen ja suositaan terveellisiä vaihtoehtoja.
- Yhteiskuljetukset ja kimpakyydit.
- Retkillä sekä ruska- ja hiihtomatkoilla tutustutaan eri paikkakuntien luontoon, kirkkoihin ja historiaan.
- Työntekijät ja vapaaehtoiset toimijat noudattavat työssään ympäristöarvoja, välttävät materiaalin tuhlausta ja lajittelevat jätteet sekä noudattavat kohtuullisuutta kaikessa toiminnassa.

6.5. DIAKONIATYÖ

Diakoniatyö on jo perusteiltaan vastuun kantamista lähimmäisestä. Heinolan seurakunnan diakonia on kristilliseen rakkauteen perustuvaa ihmisen kohtaamista antamalla hengellistä, sosiaalista, aineellista ja hoidollista tukea sitä tarvitsevalle sekä lähimmäisen vastuun edistämistä Heinolassa.

Lähimmäisvastuuseen kuuluu kokonaisvaltaisesti myös ihmisen elinympäristö. Tavoitteena on tukea ihmisen arkipäivässä selviytymistä ja siinä jaksamista. Diakoniatyöntekijät antavat kuuntelu- ja keskusteluapua elämän vaikeuksissa, ohjaavat esim. rahan käytössä ja myöntävät harkinnan mukaan ruoka-apua tai muuta aineellista apua.

Diakoniatyön ympäristökasvatuksen tavoitteet:

1. Diakoniatyöntekijäin omat työtavat

- Yksityisautoilu minimiin; suositaan kimpakyytejä ja pyritään työtä suunnittelemaan vähentämään ”edestakaisin ajoa”.
- Kiinnitetään huomiota sähkölaitteisiin; eivät turhaan päällä.
- Tarkastellaan paperin käyttöä; onko jokainen otettu kopio ja tuloste tarpeellinen?
- Materiaalihankinnoissa kiinnitetään huomio alkuperämaahan.
- Pyritään kierrättämään käyttötavaraa tilanteen mukaan; hyväntekeväisyys, kirpputori.

2. Leirit ja retket

- Huolehditaan jätteiden oikeasta kierrätyksestä ja tiedotetaan leiriläisille/ retkeläisille asiasta.
- Vältetään kertakäyttöastioiden käyttöä.
- Suositaan yhteiskuljetuksia mahdollisuuksien mukaan.

3. Asiakkaat

- Myönnettyjä avustuksia tarkastellaan myös kestävä kehityksen näkökulmasta; ”oikeanlainen avustus oikeaan kohteeseen”.
- Neuvontaa ja opastusta tarjotaan esiin tulevien tilanteiden mukaan; tämä edellyttää diakoniatyöntekijän omaa tietoa ja hallintaa ympäristöasioissa.

6.6. LÄHETYSTYÖ

Lähetystyön ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

- Seurakuntalaiset käsittävät oman toimintansa ja kristillisen uskon merkityksen kansainvälisen ja maailmanlaajan oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa.
- Seurakuntalaiset kunnioittavat ja kohtelevat jo pienestä pitäen kaikkia ihmisiä samanarvoisina, Jumalan luomina, ulkonäöstä, varallisuudesta, rodusta, kansallisuudesta, kielestä ja kulttuurista riippumatta.
- Seurakuntalaiset ovat valmiita jakamaan omastaan ja toimimaan kaukaisen lähimmäisen hyväksi.
- Kaiken ikäiset seurakuntalaiset oppivat, että jokapäiväinen leipä on Jumalan lahja, joka on tarkoitettu yhteisesti jaettavaksi niin, että se riittää kaikille.
- Seurakuntalaiset kykenevät tekemään eettisesti ja teologisesti perusteltuja valintoja sekä näkemään valintojen maailmanlaajuisia seurauksia.
- Seurakuntalaiset ovat valmiita kohtuulliseen elämäntapaan, välttävät ruoan ja veden tuhlailevaa käyttöä.
- Seurakunta tukee kehitysmaissa ihmisten elinolosuhteita parantavaa työtä.
- Seurakuntalaiset iloitsevat ja ovat kiitollisia Jumalan luoman maailman monimuotoisuudesta, oppivat tuntemaan erilaisia kulttuureita ja ovat vuorovaikutuksessa eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa.

Lähetystyön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

- Kerhoissa, kouluvierailuilla ja lähetystilaisuuksissa annetaan tietoa kehitysmaiden olosuhteista, puhtaasta vedestä ja ravinnon merkityksestä sekä eri mahdollisuuksista vaikuttaa maailmanlaajuisesti olosuhteita parantavasti.
- Lähetysnäyttelyt.
- Lähetystyöntekijöiden vierailut.
- Vieraat lähetyskentiltä.
- Seurakunnan nimikkotyö useissa eri maissa Aasiassa ja Afrikassa ja seurakuntalaisten sitouttaminen sen tukemiseen.
- Kummilapsitoiminta.
- Annetaan seurakuntalaisille konkreettisia mahdollisuuksia tukea ympäristöä ja ihmisten elinolosuhteita parantavaa työtä kehitysmaissa: mm. lähetysjärjestöjen keräykset, Onnenlahjat (SLS) merkkipäivämuistamisena lahjatavaroiden sijasta, Tasauspäivät.
- Kaiken ikäisille suunnatut keräykset: Käytetyt postimerkit SLS:n huutokauppaan, villalangat ja tilkut käsityötalkoiden käyttöön, lelu-, kenkä- ja silmälasikeräykset.
- Seurakunta rukoilee lähetystyön ja lähetysmaiden ihmisten puolesta, rauhaa, jokapäiväistä leipää ja puhdasta juomavettä kaikille.
- Ruoan siunaaminen ja siitä kiittäminen yhteisissä kokoontumisissa.
- Lähetyssopeen ja myyjäisiin tehdään tuotteita kierrätys- ja luonnon materiaaleista.
- Lähetyslenkki luonnossa ja retkipäivien rastipolut.
- Ystävänäpäivän ilta-ateria maahanmuuttajien ja muun seurakunnan kanssa.
- Kirjakirppis.
- Mestarit ja kisällit –toiminta siirtämässä perinteisiä käden taitoja tulevalle sukupolvelle.
- Lähetysjuhlien, -lounaiden ja muiden tarjoilujen järjestämisessä noudatetaan kohtuullisuutta, suositaan terveellisiä ja ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja.
- Seurakunnan työntekijät ja vapaaehtoistoimijat noudattavat työssään ympäristöarvoja, välttävät materiaalin tuhlausta, lajittelevat jätteet sekä noudattavat kohtuullisuutta kaikessa toiminnassa.

6.7. MUSIIKKITYÖ

Musiikin avulla voidaan tukea ihmisen koko persoonallisuuden kasvua. Musiikki toimii ilmaisun ja tunteiden väylänä eri ikäkausina. Siksi musiikki on luonteva väline myös ympäristökasvatuksessa. Musiikin avulla voidaan luoda elämyksiä ja oppia ymmärtämään luontosuhdettamme.

Musiikkityön ympäristökasvatuksen konkreettinen toiminta:

Heinolan seurakunnassa musiikki on osana kaikkien työmuotojen ympäristökasvatusta:

- Lauluilla voidaan opettaa lapsille asioita luonnosta.
- Rippikoulussa käsitellään luomakuntaamme musiikin keinoin.
- Luontoaiheiset virret tukevat luomakunta-aiheisia jumalanpalveluksia.
- Musiikki toimii mieltä virkistäväenä elementtinä vanhustyössä.
- Musiikkityön eri muodoissa luontoteemat ovat esillä pitkin vuotta:
 - lapsikuoro
 - päiväkuoro
 - kirkkokuoro
 - Lukkarin laulajat
 - Cantio
 - ylistyskuoro
 - bänditoiminta
 - muut musiikkiryhmät

6.8. SAIRAALASIELUNHOITO

Sairaalasielunhoidon ympäristökasvatuksen yleistavoite:

Heinolan seurakunnan sairaalasielunhoito on evankeliumin viemistä niiden ihmisten luo, jotka eivät itse kykene muuten osallistumaan jumalanpalveluselämään. Sairaalasielunhoidossa kohtaamme ihmisiä, joiden kyky huolehtia ja kantaa vastuuta omasta elämästään on rajoittunut tai he elävät toisten joka hetkisen avun varassa. Siksi sairaalasielunhoidossa keskeistä ei ole ympäristökasvatuksen näkökulmasta opettaa uusia toimintatapoja oman lähiympäristön suojeluun vaan pitää esillä kiitollisuutta kaikesta luodusta ja elämän pyhyden kunnioitusta. Ihmiselämällä on Jumalan luomisessa antama arvo, samoin luonnolla on oma arvonsa. Luonnon kauneus ja hiljaisuus tuo ihmiselle Jumalan tarkoittamaa iloa. Luonto on ollut aikanaan, ja on edelleen, monelle sairaalasielunhoidossa kohdatulle merkittävä osa omaa hengellisyyttä.

Sairaalasielunhoidon ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

- Sairaalasielunhoito toteutuu pääosin hartaushetkissä sisätiloissa. Nämä hartaushetket sisältävät usein musiikkia, Raamatun lukemista ja kuuntelemista sekä rukousta. Nämä kaikki; rukous, toisen ihmisen ja Jumalan sanan kuuntelu ovat myös ympäristön kannalta kestäviä lahjoja.
- Hartaushetkissä otetaan huomioon kirkkovuoden ajankohta, sairaalahartauksissa luetaan jumalanpalveluselämän ympäristöaiheisia tekstejä, vaikkapa luomakunnan sunnuntain.
- Enimmäkseen sairaalasielunhoito toteutuu tilanteissa, joissa ei ole mahdollisuutta viedä koolla olevia ihmisiä ulos, mutta hartauksiin voi tuoda palan luontoa. Vuodenaikaan liittyen hartaudessa voi hyödyntää esimerkiksi pajun- tai havunoksan, kukan tai kiviä tai myös veden äänien kuuntelua. Sairaalasielunhoidossa on mahdollisuus avata puheen ja käsillä olevien luonnon materiaalien avulla ovi Luojan luomaan maailmaan, tehdä suljettu tila avarammaksi, avata näkymiä taivaaseen asti.

- Niissä tilanteissa, joissa kohtaamme vielä itsenäisesti omissa kodeissaan asuvia ihmisiä, on tärkeää muistella elämässä yleisesti kestäviä ja hyviä asioita, myös ympäristön ja luonnon näkökulmasta. Myös oman keskeneräisyyden ja syyllisyyden näiden asioiden äärellä voi turvallisesti kohdata evankeliumin hengessä. Tärkeä on pitää esillä myös tulevaisuuden ja toivon näkökulmaa, sitä että itse voi nyt tehdä jotain omassa ympäristössään: sähkölaitteiden sammutus, jätteiden lajittelu tai luonnon sadosta nauttiminen ja iloittamisen ovat luonnon arvostamista.

6.9. JUMALANPALVELUSELÄMÄ

Jumalanpalveluselämän ympäristökasvatuksen yleistavoite:

Vain olemalla esimerkillinen omissa toiminnoissaan voi seurakunta olla uskottava saarnatessaan ihmisen tehtävästä luomakunnan viljelijänä ja varjelijana. Seurakunnan työntekijöiden on siis näytettävä omalla esimerkillään konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta ja seurakunnan ympärivuotisessa toiminnassa on otettava huomioon luonto ja ympäristö.

Jumalanpalveluselämän ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

Ympäristöasiat pidetään esillä säännöllisesti jumalanpalveluselämässä, myös nuorten messuissa. Heinolan seurakunnassa vietetään vuosittain Luomakunnan sunnuntaita, minkä lisäksi järjestetään lukuisia ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia ja hartaushetkiä:

- Kylvösunnuntai (2. sunnuntai ennen paastonaikaa)
- Leipäsunnuntai (4. paastonajan sunnuntai)
- Kylvösiunaus (toukokuussa Lusin koululla)
- Eläinten joulurauhan julistus (Oinassillan metsässä Vierumäellä)
- Ketturiutan hartaus (heinäkuun 1. sunnuntai)
- Tähtiniemen jouluhartaus (yhdessä Heinolan ladun ja kyläyhdistys Sepän Tähdän kanssa)
- Metsäkirkot rippileireillä ja partioleireillä.

Paastonajalla hiljennyttäessä pohditaan myös ympäristöasioita ja omia mahdollisuuksia tai voimattomuutta. Vastuuviikolla mietitään ihmisen vastuuta ympäristöstä ja muista luomakunnan olennoista.

Ympäristöaiheisia Raamatunkohtia:

Kirkon kalenterin antamat aiheet Luomakunnan sunnuntaista (joku sunnuntai toukokuun ja lokakuun välillä):

Ps 104: (1-5)10-15, 27-30 tai Ps 19,2-7
 1Ms 1,1-11 (12-13), 24-28 (29 - 30) 31 -2,3 tai
 Hoos 4, 1-3 tai
 Joel 2, 2 -24
 Ilm 4,11
 Jh 1, 1-4

Muita Raamatunkohtia:

1 Ms 1, 28 Jumala siunasi ihmiset
 1 Ms 2, 3 Jumala siunasi sapatin (ihmisen tulee levätä, myös kotieläinten, 2 Ms 20,9 ja 5 Ms 5, 14)
 1 Ms 2, jossa Jumala pani ihmisen viljelemään ja varjelemaan Eedenin puutarhaa
 1 Ms 9, jossa Jumala antoi lupaukset Nooalle ja hänen jälkeläisilleen, sateenkaari liiton merkinä ihmisille ja eläimille
 3 Ms 25 sapatti- ja riemuvuosi, aiheena, että maa saisi levätä

5 Ms 22, 1-4 auttaa palauttamaan omistajalleen tämän eksyneet lampaat ja härät
 5 Ms 22, 6-7 (juutalaisen opetuksen mukaan Raamatun pienin käsky, vrt Mt 5, 17-19, jossa Jeesus varoittaa purkamasta pienintä käskyä), jos löytää linnunpesän emon ja poikien kanssa, niin ota poikaset ja anna emon lentää pois.
 5 Ms 23 hygienia, leirin puhtaus
 5 Ms 14, 22-29, tuli jättää satoa köyhälle, muukalaiselle ja leskelle
 5 Ms 15 velallisen vapauttaminen, köyhän auttaminen
 5 Ms 20, 19 älä kaada hedelmäpuuta saartaessasi kaupunkia
 Jes 24 konteksti: tuhon ja siunauksen näkymät koko maailmassa
 Jes 65,17: Sillä katso, minä luon uudet taivaat ja uuden maan
 Jes 66,22
 Jer 12,4 konteksti: Israel, kasvikunta, linnut ja eläimet tuhoutuvat
 Hoosea 4,1-4 konteksti: Israel, luonto tuhoutuu ihmisten syntisen elämäntavan tähden
 Sef 1,14 (etc.) konteksti: Israel ja maailma, tuho
 2 Pt 3, 13 maailman tuho ihmisten syntisen elämän vuoksi
 Ilm 16 ym luvut kuten edellä
 Mt 5 - 7 vuorisaarnan ohjeita
 Mt 5, 17-19 pienin käsky
 Mt 5, 43-48 ihmisen kohtelemien
 Mt 6, 25-34 ihmisen suhde luontoon
 Roomalaiskirje 8, 1-23; luomakunta huokaa alistettuna pelastettujen ilmestymistä.

Yleensä Uuden testamentin ohjeita: tehdä kaikki Jumalan kunniaksi 1 Kor 10, 31, kaikki tapahtukoon rakkaudessa, kaikki uskossa, toivossa ja rakkaudessa 1 Tes 1, 3, Jeesuksen nimessä Kol 3, 17 rukoillen, sydämestä Herralle, toisin sanoen kaikki elämää kunnioittaen, kuten luomisessa.

Evangelisluterilaisen kirkon ympäristöstrategia rakentuu Raamatun opettamien arvojen tulkinnalle. Valistuksen aikana 1700-luvulla Pielisjärven kirkkoherrat Korpi-Jaakko (Jaakko Stenius vanh.) ja hänen poikansa Koski-Jaakko neuvoivat kansaa raivaamaan lisää peltoa korpeen ja perkaamaan koskia. Ajan hengen mukaisesti he toteuttivat Raamatun sanaa "...lisääntykää ja täyttäkää maa ja ottakaa se valtaanne." (1 Moos 1:28). Luonto oli voimavara, joka tuli valjastaa ihmisen täysimääräiseen käyttöön. Vuoden 1948 katekismuksen kristinopissa neuvotaan "Siihen kuuluu myös, että suojelemme luontoa ja kohtelemme eläimiä lempeästi." Tätä luonnonsuojelun vaatimusta perustellaan raamatunlauseella "Herra Jumala asetti ihmisen Edenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä." (1 Moos 2:15). Ihmisen tulee vastuullisena taloudenhoitajana varjella maailmaa eikä sortua luonnon tai eläinten riistämiseen.

Vuonna 2000 ilmestyneessä uudessa Katekismuksessa opastetaan seitsemännessä käskyssä: Älä varasta. Tätä käskyä selitetään, siten että "Ympäristön turmeleminen ja luonnon tasapainon järkyttäminen on varastamista tulevilta polvilta." Ihmisen suhde luomakuntaan on siis tasavertaista vuorovaikutusta, koska ihminen on osa Jumalan luomaa maailmaa. Seitsemännessä käskyssä tuodaan myös esille maailmanlaajuinen oikeudenmukaisuus, josta todetaan: "Jumalan luoma hyvyys on tarkoitettu kaikille. Rakkaus velvoittaa meitä huolehtimaan kaikkien toimeentulosta. Yhteinen vastuumme ulottuu koko ihmiskuntaan. Jos etsimme itsekäästi omaa etuamme köyhien kustannuksella, varastamme niiltä, joiden elinehdot ovat kaikkein huonoimmat. Meidän on oltava valmiit tinkimään sekä henkilökohtaisesta että kansallisesta hyvinvoinnistamme."

7. TYÖMUOTOJEN VASTUUHENKILÖT

TYÖMUOTO	VASTUUHENKILÖ	MUUT
LAPSITYÖ	Minna Rikkinen	Heli Heikkilä
VARHAISNUORISOTYÖ	Katri Härkönen	Sirkku Kovalainen Jari Kovalainen
NUORISOTYÖ	Katri Härkönen	Elina Pääkkönen Mika Vilkko
AIKUISTYÖ	Pia Särkelä	Ahti Peltonen Simo-Pekka Rantala Tuulikki Ihalainen
DIAKONIAITYÖ	Jouko Lehtonen	
LÄHETYSTYÖ	Ahti Peltonen	Tuulikki Ihalainen
MUSIIKKITYÖ	Kanttorit Simo-Pekka Rantala	Eero Kettunen Ville-Paavali Hytönen Jukka Tabell
SAIRAALASIELUNHOITO	Maarit Kihlström	
JUMALANPALVELUSTYÖ	Simo-Pekka Rantala	Papisto

8. MUUN ORGANISAATION YMPÄRISTÖKASVATUS

Henkilökunnan ympäristökasvatusta on kaikki henkilöstölle annettu ympäristöohjeistus ja järjestetyt ympäristötapahtumat. Myös sosiaalisesta kestävästä kehityksestä (työhyvinvointi) huolehtiminen on osa henkilökunnan ympäristökasvatusta. Heinolan seurakunnan sisäiseen ympäristökasvatukseen liittyvät asiat on määritelty Heinolan seurakunnan ympäristöohjelmassa vuosille 2010 – 2013.

9. MENETTELY SEURANNAN, ARVIOINNIN JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN JATKUVUUDEN TAKAAMISEKSI

Vain harvat teot ympäristön hyväksi ovat kertaluonteisia. Seurakunnan toiminnalliset tavoitteet tuleekin luoda sellaisiksi, että niistä tulee luonteva osa seurakunnan toimintaa tästä eteenpäin. Uuden aloittaminen voi kertaluonteisesti edellyttää alkuun erityistä panostusta. Kaiken ei tarvitse olla valmista heti. Ympäristökasvatuksen toteutuminen on nähtävä myös vähittäisenä kehityksenä, pieninä askelina. Tätä kehitystä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Ympäristökasvatussuunnitelmassa mainitut toimenpiteet liitetään osaksi toiminnan suunnittelua ja -arviointia joka tehtäväalueella.

Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja toimenpiteitä laadittaessa ja toteuttaessa on syytä tarttua heti niihin epäkohtiin, joita tulee esille. Ympäristökasvatuksen toteutumisen esteenä olevat asiat on pyrittävä ratkaisemaan organisaation normaaleja vaikuttamisteitä pitkin. Tämän lisäksi huomattavat epäkohdat on syytä koota arvioinnin yhteydessä sekä saattaa kirjaukset päättäjien tietoon.

10. VINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

10.1. LUONNONSUOJELU

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Käsitellään luomiskertomusta elämyksellisesti. Luomiskertomus ja käskyt ovat hyvä kiinnekohta aiheille. Luontoteeman ympärille saa helposti eettistä keskustelua.
- Rakennetaan metsään alttari luonnonmateriaaleista ja pidetään ympäristöaiheinen hartaushetki
- Käsitellään tilaisuuksissa ja kerhoissa ympäristöasioita, esimerkiksi eläinten oikeuksia, kierrätystä ja ihmisen vastuuta luonnosta.
- Valitaan luomakunnan varjeluun liittyviä virsiä (esim. virret 455, 463, 567, 576 ja 602) ja järjestetään luontoaiheisia laulutilaisuuksia.
- Valitaan jumalanpalveluksiin ja hartauksiin erityisesti luonnonsuojeluun ja kansojenväliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvät rukouksia ja virsiä (esim. synnintunnustus nro. 14, virsikirjassa nro 713 sekä otsikon "Luonto, työ ja kulttuuri")
- Pidetään ympäristöteemainen ulkoilmahartaus esimerkiksi hautausmaalla tai metsässä tai järjestetään sadonkorjuujumalanpalvelus.
- Pyydetään ympäristöteemalliseen tilaisuuteen ulkopuolinen alustaja esimerkiksi jostain kansalaisjärjestöstä tai sovitaan yhteistyöstä esimerkiksi kunnan ympäristösihteerin tai ympäristötoimiston kanssa.
- Kerätään materiaaleja luonnosta vaikka retkeillä. Opetellaan, mitä ja mistä voi kerätä.
- Askarrellaan luonnonmateriaaleista. Tehdään vaikkapa auenneista kävyistä käpykukkia liimaamalla lastuja koloihin terälehdiksi.
- Tehdään pienoismetsä tai taulu erilaisista luonnonmateriaaleista alustalle.
- Otetaan jokamiehenoikeudet kerhojen, retkien tai leirien yhdeksi teemaksi.
- Järjestetään luontoretki tai vaellus ja nautitaan eväitä nuotion äärellä. Hyödynnetään lähilaavuja.
- Järjestetään marja- tai sieniretki ja otetaan sieni- ja lintuoppaita mukaan.
- Järjestetään sienikurssi.
- Harjoitellaan leirillä mato-ongen tekemistä ja kalastetaan.
- Tehdään luontopolku, jonka teemana on luominen, luomakunnan viljely ja varjelu.
- Tehdään luontopolku, jossa opetetaan kierrätystä, jätteenkäsittelyä yms.
- Annetaan lahjaksi puun tai kasvin taimi kylään tai kastekotiin mentäessä.
- Kirjoitetaan lehtiin artikkeleita tai mielipidekirjoituksia ympäristöasioista.
- Valmistetaan leireillä ja kerhoissa linnunpönttöjä (pojillekin mukava ja toiminnallinen askarteluvaihtoehto).
- Askarrellaan linnuille maittava joululahja. Tyhjään, pestyyn maitotölkkiin laitetaan rautalanka tai naru pystyyn, jossa on ankkurina puukeppi tölkin pohjaa vasten. Suolatonta pähkinöitä, jyviä ja siemeniä kaadetaan purkkiin 23 dl. Suolatonta kovettuvaa rasvaa, esim. minkinpaistorasvaa sulatetaan ja kaadetaan maitotölkkiin jyvien päälle, niin että ne peittyvät. Kun rasva on kovettunut, purkki revitään talikuution ympäriltä varoen pois. Rautalanka tai naru toimii ripustimena.
- Tehdään valokuvaus tai maalausretki luontoon.
- Osallistutaan hautausmaan talkoisiin.
- Järjestetään tai osallistutaan hautatoimen järjestämään hautausmaan perennakerrokselle.
- Tehdään erilaisista luonnonmateriaaleista maataideteoksia. Materiaaliksi voi valita esimerkiksi kivet, joita voi lajitella koon, värin tai muodon mukaan. Ne voidaan asetella muodoiksi, yhdistellä muihin materiaaleihin tai niistä voi tehdä rakennelmia. Teokset voivat olla käsitteellisiä, abstrakteja, kuvitteellisia, kertovia tai vertauskuvallisia. Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita
- Leikitään metsässä, tunnustetaan kasveja ja puita sekä leikitään "metsästä löytyvillä leluilla".

- Hyödynnetään 'Metsä vastaa' -sivuston materiaaleja: Rakennetaan luontopolku valmiiden rastien avulla, käytetään luontoretellä valmiita työkortteja tai askarrellaan ja leikitään sivuston ohjeiden mukaisesti (www.metsavastaa.net opettajat ja oppilaat)
- Käpyjen keräyskilpailu on hyödyllistä ajanvietettä, sillä samalla saadaan kerättyä talteen askartelumateriaaleja. Kuka löytää suurimman ja tai söpöimmän pikkukävy?
- Tehdään maatumiskoe (voidaan toteuttaa parhaiten kerhossa). Maahan haudataan syksyllä erilaisia jätteitä. Kuoppa kaivetaan auki keväällä ja tutkitaan, mitä on jäänyt jäljelle. Kysy maanomistajalta tai piha-alueen hoitajalta lupa.
- Tehdään kesäleirillä suodatuskoe. Ryhmille annetaan purkki ja pohjaton maitotölkki. Kukin ryhmä kerää erilaisia materiaaleja maitotölkkiinsä; yksi ryhmä sammalta, yksi heinää, yksi risuja, lehtiä, kiviä... (Huom. maanomistajalta lupa.) Maitotölkin nokka avataan, avonainen pohja käännetään ylöspäin ja tyhjä purkki laitetaan koko komeuden alle. Eri materiaaleilla täytettyihin tölkkeihin kaadetaan kuraista vettä ja tarkastellaan lopputulosta; minkä ryhmän purkkiin valuu puhtainta vettä. Siivotaan sotkut yhdessä.
- Öljyntorjuntakoe on myös leirihupia. Ryhmille annetaan pesuvadit, joihin luodaan ekokatastrofi lorauttamalla ruokaöljyä. Ryhmät saavat kokeilla erilaisia torjuntakeinoja ja katastrofin rajauskeinoja. Öljyä voidaan kokeilla imeyttää eri materiaaleihin, sekoittaa öljyä veteen tai kemiallista puhdistusta saippualla (saippualla ongelma näyttää häviävän, mutta todellisuudessa se muuttaa vain muotoaan.) Siivotaan sotkut yhdessä.
- Lumensulatuskoe onnistuu hyvin leirillä ja myös kerhossa, jos ei ota liian suurta sulatettavaa lumikimpalettä. Sulatettava lumi otetaan kulhoon ja odotellessa puuhataan muuta. Vesi kaadetaan läpinäkyvään astiaan ja tarkastellaan, mitä epäpuhtauksia lumessa onkaan ja mietitään mistä ne ovat lumeen tulleet. Pohditaan myös, mitä jokainen voi tehdä, jotta saasteet vähenisivät.
- Maalataan kerhoikkunaan maisema saippualla ja vesiväreillä tai pullopeiteväreillä. Kun luonnon asu vaihtuu ajan myötä, myös maisemamaalausta muutetaan.
- Hankitaan kerhokasvi, jota jokainen vuorollaan hoitaa. Taimen myös voi istuttaa maito, säilyke- tai viilipurkkiin.
- Ryhdytään kasvattamaan kukkia. Käytettyjä saviruukkuja voi hakea hautausmaan työntekijöiltä ja niitä voi maalata oman maun mukaan ja kylvää kukkia vaikka äitienpäivälahjaksi.
- Tehdään aarrekartta kerhon tai leirikeskuksen ympäristöstä. Aarteena voi olla pieniä lahjoja, iltapalatarvikkeet, lettutaikina, pelivälineet yhteiseen peliin tms.
- Salapoliisit pihapiirin laitamilla: etsitään missä kohti kulkee raja, jossa ei ihmisen aiheuttamat jäljet tai kuluminen enää näy luonnossa.

10.2. JÄTTEIDEN LAJITTELU

- Jätteiden lajittelua voidaan opetella kaikessa toiminnassa; pikkulasten kerhoista varttuneiden ryhmiin. Myös kerhotilaan järjestetään lajitteluja kierrätyspiste, jotta lajittelua voi opetella käytännössä.
- Opetellaan kompostointia.
- Järjestetään tarpeettomien tavaroiden tai lelujen vaihtopäivä.
- Keskustellaan käytännön toimenpiteistä, joilla on positiivinen vaikutus ympäristöön, esimerkiksi mitä vaihtoehtoja on muovisille tuotteille ja kuinka tulee lajitella jätehuoltomääräysten mukaisesti.
- Kerhoihin voi ottaa uusiokäyttöön pilttipurkkeja, lasipulloja, nappeja jne. Hyödynnetään jogurttipurkit vesiväri- ja liimakuppeina ja jäätelötikut liimatikkuina. Käytetään wc- tai talouspaperirullia askartelumateriaalina.
- Virkataan muovikasseista mattoja tai punotaan kahvipaketeista kasseja, joita käytetään säännöllisesti.
- Tehdään kauppakassi tai hedelmäpussi, joita käytetään säännöllisesti.
- Tehdään retki kaatopaikalle, kierrätyskeskukseen tai kirpputorille.

- Keskustellaan, mitä ongelmajätteet ovat ja miten ne pitää oikeaoppisesti hävittää.
- Tehdään sanomalehtisilpusta esim. lumiukkoja ry pistämällä ensin paperit sopiviksi palloiksi ja liimaamalla päälle valkoisia suikaleita. Lopuksi lumiukko maalataan ja koristellaan
- Pidetään ompeluseura: uudistetaan omia tai kierrätettyjä vaatteita tai niistä tehdään jotain aivan uutta.
- Leikataan käytetyistä vaatteista askarteluihin valmiita tilkkuja tai matonkuteita, joista voi tehdä pienoistryyjyjä, verkkokasseja, punoa vöitä jne.
- Tehdään linnunruokintateline maitopurkista.
- Askarrellaan säilykepurkeista kynäpurkki tai tuikkukuppi.
- Askarrellaan pilltipurkeista tuikkulyhty tai enkeli.
- Haetaan hautausmaan työntekijöiltä käytettyjä lasisia hautakynttilöitä. Maalataan ja koristellaan ne uusiokäyttöön.
- Pidetään roskan uusi elämä –tietovisailu. Pyydetään ryhmää keksimään mahdollisimman monta uutta käyttötarkoitusta jollekin käytöstä poistetulle tuotteelle tai vaikka käytetyille maitotölkillä.
- Lähetyksen kirpputori kokonaisuutena on mahtava ympäristökasvattaja: kulutuksesta kierrätykseen. Innostetaan uusia vapaaehtoisia kirpputorin toimintaan.
- Ostetaan tai pyydetään lahjoituksina kirpputoreilta kaupaksi menemättömiä materiaaleja erilaisten kerhojen käyttöön.
- Uusiokäytetään toimistojen ja muiden seurakunnan tilojen paperiroskat esim. askartelussa silppuna tai käsintehtyn paperin valmistuksessa, paperimassatöissä, veistoksissa, reliefeissä.
- Valitaan tiedotteiden painatukseen kierrätysmateriaaleista tehtyjä papereita ja ympäristöystävällisiä painovärejä.
- Vähennetään paperin käyttöä toimistossa tietoisesti. Ylimääräisten kirjeiden tai rippikoulun oppitunneilla tai kerhoissa jaettavien monisteiden määrää voidaan vähentää jonkin verran toiminnan siitä kärsimättä. Kopioimalla kaksipuolisesti ja kaksi sivua samalle arkille paperin määrää voidaan vähentää oleellisesti.
- Hyödynnetään käytetyt kirjekuoret uudelleen sisäisessä postissa ja tehdään turhista monisteista muistilappuja.
- Otetaan kirjekuorista postimerkit talteen ja lähetetään ne SLS:aan huutokaupattaviksi. Myös seurakuntalaiset voidaan kutsua mukaan postimerkkitalkoihin.
- Jäädyytetään lyhtyjä ämpärissä tai maitotölkeissä. Säilyketölkistä voi tehdä palamattoman lyhdyn rei'ittämällä peltiä nauloilla.
- Pyydetään leiriläisiä ottamaan omat käsipyyhkeet leireille mukaan, jotta tarvitsisi käyttää paperisia käsipyyhkeitä mahdollisimman vähän. Lastenleireillä ja kerhoissa paperipyyhkeet voi puolittaa.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Tehdään roskienkeruuretki: Siivotaan vaikka jokin huolenpitoa kaipaava, yhteisesti käytetty puisto, tienpätkä, ulkoilureitti, metsikkö... Alue kannattaa olla lähellä kerho- tai kokoontumistilaa, jotta alueen siisteyttä voi helposti ja hauskaasti tarkkailla jatkossakin.
- Askarrellaan tsegetsege –soittimia, rautalangoista ja tyhjistä säilyketölkeistä afroautoja, jätelangoista guatemalalaisia huolinukkeja.
- Duunaustyöpaja: omia tai kierrätettyjä vaatteita tai tavaroita uudistetaan tai niistä tehdään jotain aivan uutta.
- Rakennetaan Röllin pesä luonnosta löydettyistä materiaaleista. Vai tehdäänkö Röllikylä?
- Röllikylässä tapahtuu kummia: Tehdään vahasta, savesta, paperimassasta, luonnonmateriaaleista Röllihahmoja. Kehitellään juoni tarinaan, mitä tapahtuu Röllikylässä. Kuvataan vaihe vaiheelta laustetut kuvat, joissa itse tehdyt hahmot seikkailevat. Puhekuplat liitetään tulostettuihin kuviin. Röllikylän tapahtumat voidaan myös kuvata videolle, mutta filmi kannattaa leikata jo kuvatessa

10.3. KESTÄVÄ KEHITYS

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Järjestetään ympäristömerkkietovisa: Kuinka monta erilaista ympäristömerkkiä tunnistat?
- Kootaan mainosraati ruotimaan lehtien mainoksia. Kiinnitetään huomio mm. siihen saako kuluttaja selville, kuinka ympäristöystävällinen tuote on ja miten ja missä se on valmistettu. Tutustutaan samalla ympäristömerkintöihin. Millä perusteella niitä annetaan tuotteisiin? Kuinka paljon lähikaupan tuotevalikoimassa on näillä merkeillä varustettuja tuotteita?
- Puhutaan lämpimän veden käytön vähentämisestä ja koetetaan edetä sanoista tekoihin.
- Keskustellaan keinoista, joilla arkielämässä voi helposti säästää sähköä ja vettä. Tilaisuuteen voidaan kutsua myös ulkopuolinen alustaja.
- Hankittaessa tavaroita kiinnitetään huomiota laatuun. Ostanko laadukasta, joka kestää tai on korjattavissa vai kertakäyttöistä? Voi myös miettiä, onko hankinta ollenkaan tarpeellinen, vai saisiko jostain lainaan tai voiko sen hankkia yhteisesti.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Työmuodoilla olevia leluja, pelejä, kirjoja ja muuta materiaalia kierrätetään taloudellisesti käyttäjältä toiselle.
- Puhutaan lasten lähetysnäyttelyssä veden merkityksestä ja sen saannin avustamisesta.
- Jätteseuranta kotona tai kerhotilalla: Kuinka paljon tulee sekajätettä ja kierrätettävää jätettä?
- Sähköpihi: Kaikki saavat roolin olla pihejä. Tarkastetaan kerhotilan tai kodin sähkölaitteiden sähkönkulutus määrät. Miten voisi säästää sähköä?

10.4. YHTEISVASTUU

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Rakkauden, kunnioituksen ja sitoutuneisuuden kehittäminen on tärkeää. Työn jatkuvuuden kannalta seurakuntalaisten sitoutuneisuus on välttämättömyys. Vapaaehtoisia pitää myös huoltaa, järjestää virkistysmahdollisuuksia ja tukea.
- Kehitellään osallistumistapoja, jotta lähimmäinen tulisi autetuksi kaukana ja lähellä.
- Hyödynnetään Kirkon Ulkomaan avun materiaaleja sekä aineistopankin toimintaideoita.
- Osallistutaan kirkon vastuuviikolle lokakuussa.
- Toteutetaan Kirkon Ulkomaanavun Toivon vaellus (kts. www.kua.fi).
- Innostetaan eri ikäisiä osallistumaan Yhteisvastuu –keräykseen ja tarjotaan erilaisia mahdollisuuksia olla avuksi.
- Yhteisvastuukeräykseen liittyvässä tiedotuksessa kerrotaan Reilusta kaupasta ja vastuuviikon teemoja hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan.
- Ensiaputaidot voi olla kerhokerran teema. Myös auttamishalukkuuteen voidaan vaikuttaa, kun taidot ovat ajan tasalla.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Käyttäytymismallien opettelu aloitetaan jo pienestä pitäen. Seurakunnan työntekijöiden tulee näyttää esimerkkiä, joten etenkin lasten ja nuorten parissa toimivilta työntekijöiltä ja vapaaehtoisilta vaaditaan hyvää käytöstä.
- Kotikortti on kerhossa tehty kortti, johon kerätään sovittuna aikana merkintöjä itse tehdyistä kotiöistä. Hyvä aika on viikko tai kaksi.

- Ystävänäpäivän nuortenillat, kerhot, tapahtumat, vierailut.
- Erilaisissa laitoksissa käydään vierailulla.
- Lähetystyöstä ja kaukaisista lähimmäisistä kertominen on tärkeää. Lapsia voi kutsua esim. elämykselliseen lähetysnäyttelyyn. Kerhoihin voi myös kutsua lähetystyöntekijän kertomaan työstään.
- Kerhokummi tai -mummi.
- Talotarkastus on hauska tutkimusmatka talon käyttäjiin. Haastatellaan kerhotilan, kirkon, seurakuntatalon käyttäjiä. Miksi ja kuinka usein he käyvät siellä, kenen kanssa, mitä siellä tapahtuu silloin, mitä haluaisivat muuttaa tai kehittää, mikä häiritsee, aikooko tulla uudestaan.

10.5. EETTINEN KULUTTAMINEN

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Mistä voisi luopua ja millä perusteella valitsen ostokseni –keskustelu. Painavatko eettiset tai luonnonarvot valinnoissa? Hankitko kestävä, korjattavissa olevaa vai kertakäyttöistä?
- Otetaan Reilun kaupan järjestelmä ja tuottajat mukaan seurakunnan esirukouksiin tai käsitellään Reilun kaupan viljelijöiden elämää saarnassa tai hartauksissa. Virikkeitä ja viljelijätarinoita löytyy Reilun kaupan edistämisyhdistyksen kotisivuilta osoitteesta ja esitteistä.
- Ostetaan Reilun kaupan tuotteita ja keskustellaan niistä kokoontumisissa.
- Pyydetään jostain järjestöstä alustaja kertomaan eettisestä kuluttamisesta ja Reilusta kaupasta.
- Järjestetään lauluilta oikeudenmukaisuuden teemasta esimerkiksi kuorossa, piireissä tai nuorten illoissa.
- Onnen –lahjakortti tai Toisenlainen Lahja on hyvä lahjaidea. Turhan krääsän sijasta voi antaa esim. SLS:n vaihtoehtolahjakorttina vaikka raikasta vettä, jolloin tuetaan 20 eurolla kehitysmaan vesiprojekteja. Mietitään myös muita aineettomia tapoja antaa läheisille lahjoja.
- Tutustutaan kerhoissa vaikkapa Vastuullisen ostajan ruokaostoskirjaan, toimittanut Ulf Särs. Myös internetistä löytyy useita vastuullisen ostajan oppaita.
- Kootaan ostoskori, johon kerätään Reilun kaupan tuotteita tai luomutuotteita. Tehdään hintavertailuja ja makutestejä Reilun kaupan tuotteet tai luomu vastaan ns. tavalliset tuotteet.
- Haastetaan yhteistyötahoja ja seurakuntalaisia siirtymään Reilun kaupan kahviin ja teeheen vähintään Reilun kaupan viikkojen ajaksi lokakuussa.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Kokkikerhon kerholaiset voivat mennä kerhonohjaajien mukaan joku kerta kauppaan. Siellä voidaan opetella asiointia kaupassa, järkevää ostamista, hintaja laatuvertailua. Myös kotimaisuuden, lähiruuan ja luomun tarkastelu onnistuu yhteisellä kauppareissulla.
- Mistä voisni luopua toisten hyväksi? Haluaisiko vaikka kerholaiset olla syömättä karkkia viikon ja lahjoittaa näin säästyneet karkkirahat valitsemaansa avustuskeräykseen?
- Tehdään mainoksen vastamainos; suunnitellaan kerhossa juliste, joka ohjaa vastuulliseen kuluttamiseen.
- Teetetään rippikoululaisilla ryhmätyö Reilun kaupan perusteista kansainvälisen diakonian oppitunnilla. Materiaaliksi sopivat esimerkiksi Reilun kaupan perusesitteet, joita voi tilata nettilomakkeella
- Vanhat konstit on monesti paremmat kuin pussillinen uusia. Voidaan tutkia itse tehden ja kokeillen vanhoja työskentelytapoja ja tarvekalujen tekoa. Pyydetään vieraaksi joku vanhempi henkilö, joka kertoo miten ennen tehtiin, kun ei ollut sitä taikka tuota tavaraa tai konetta.

10.6. KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Harrastetaan kirkkobongausta: Retkillä tutustutaan matkan varrella ja määränpäässä oleviin kirkkoihin ja kappeleihin. Valokuvataan kirkkoja ja etsitään tietoa niiden historiasta.
- Kotiseurakunta tutuksi: Järjestetään retkiä kappeleihin ja hautausmaihin. Tutustutaan niiden historiaan, kasvillisuuteen ja kulttuuriperintöön.
- Tutkitaan hautausmaiden vanhoja hautamuistomerkkejä. Mitä ne kertovat entisajan elämästä?

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Omasta kotikirkosta kuuluu leikki ja laulu. Leikki on tilan havaitsemista ja maailman haltuun ottoa, vakavaa ja hauskaa. Kirkossa saa olla.
- Havaittuun ympäristön epäkohtaan pureudutaan tiedon ja erityisesti toiminnan avulla, näin nuoret kartuttavat ja kehittävät toimintatapojaan. Samalla heidän usko omiin toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa vahvistuu ja tunneside ympäristöön voimistuu. Innostetaan kaikkia miettimään yhdessä, mistä tämä johtuu. Onko jossain asiat toisin ja mistä syystä? Voitaisiinko asiaa lähteä muuttamaan? Miten? Ketkä? Mistä tietoa? Mitä maksaa? Materiaalit? Aikataulut?
- Salapoliisit kirkossa: Kirkkosalista otetaan valokuvia. Lasten tehtävä on löytää kirkkotilasta kuvatut kohteet, näin lapset pääsevät tutkimaan yllättävistä kuvakulmista kotikirkkoaan. Kuvia kannattaa ottaa läheltä ja kaukaa, helposti tunnistettavista kohteista ja sitten vähän haasteellisempia.
- Aistit auki kirkossa: Millaisia tuoksuja löydämme? Miltä tuoksu ehtoollisviini, tuohus, kukat...? Miltä katto näyttää, kun sitä katsoo selällään? Onko vihkiryijy karhea vai ihanan pehmeä? Löytyykö oma lempiväri kirkkotaideteoksesta tai liturgisista väreistä? Millaisia ääniä kuuluu? Miltä hiljaisuus kuulostaa? Missä kohtaa lattia tai seinä on kylmin, karhein, silein tai kaunein?
- Millainen on unelmien leikkipaikka, kerhotila tai kirkko? Maalataan, kerätään kollaasi, muovaillaan tai rakennetaan pienoismalli aiheesta.
- Annetaan lapselle kamera, jotta hän saa itse ottaa kuvia siitä, mikä kiinnostaa häntä ja aivan omasta näkökulmasta ja valitsemastaan kuvakulmasta. Kuvista voi tehdä näyttelyn ja niistä voi keskustella.
- Alttaritaulu, fresko, reliefi tai veistos ansaitsee myös huomion. Mitä näet? Millainen tunnelma siinä on? Mitä siinä tapahtuu? Yksityiskohtien (esim. joku kuvan henkilö, tai veistoksen reikäiset ja runnellut kädet) etsiminen ja pohtiminen; miksi ne ovat juuri sellaiset, mitähän se voisi tarkoittaa. Raamatunkertomusten ja taideteosten yhtymäkohdat ovat myös hyvä keskustelun aihe.
- Leiri- ja retkipaikoiksi valitaan turvallisia ympäristöjä. Pihan, sisäilman, välineiden ja ympäröivän luonnon tilaa ja toimintamahdollisuuksia tarkastellaan valittaessa kohdetta.
- Yhteisen omaisuuden arvostus on vaikkapa sitä, että jos jotain menee rikki, niin siitä kerrotaan heti. Olipa se sitten ollut vahinko tai rikottu tahallaan. Homma korjataan yhdessä ja jos ei osata, niin pyydetään apua.
- Suomen, suomalaisuuden, isänmaan ja Suomen lipun arvostusta voidaan välittää nuorille.
- Talotarkastus –leikissä voitte valita jokaiselle jonkin roolin (työntekijä, kerholainen, nuori, aikuinen, eläkeläinen, ensikertaa vieraileva...), jonka ”silmin” koette tilan. Eläytykää rooleihinne ja miettikää miten rakennus vastaa tarpeisiin ja onko se luonnon kanssa tasapainossa. Mitä miellyttävää ja epämiellyttävää löydätte? Mikä on viihtyisää? Mitä ikkunoita näkyy? Millaisia värejä ja muotoja talossa on? Löytyykö ekoajattelua? Miten ihmisten kanssakäyminen näkyy talossa?
- Sokkokuljetus: parit kuljettavat toisiaan ympäri rakennusta. Kuljettaja ohjaa sokkoa jonkin aikaa ja pysäyttää sokon jonkin esteen, esineen tai rakenteen eteen. Sokon tehtävä on tunnustelemalla päätellä, missä kohden rakennusta he ovat.
- Piirretään kirkko sisältä tai ulkoapäin, paikanpäällä tai ulkomuistista.

- Piirtäkää pohjapiirros ja kartta esim. kerhotilasta ja sen pihapiiristä ulkomuistista. Vertailkaa valmiita piirroksia. Kaikki eivät muista samalla tavalla kaikkia rakenteita ja yksityiskohtia. Onko jokin kaikkien mielestä tärkeä asia jokaisessa piirroksessa (esim. askartelupöytä, liukumäki, kerhoalttari)
- Majan voi suunnitella yhdessä, miettiä soveltuvia materiaaleja, rakentaa sisälle tai ulos. Sisällä voi kuiskutella, syödä eväitä, pitää hartauden...

11. YMPÄRISTÖKASVATTAJAN KYMMENEN KULTAISTA OHJETTA

1. Muista asioiden moninäkökulmaisuus.
2. Luo positiivinen ilmapiiri.
3. Älä korosta liikaa kielteisiä, pelottavia asioita.
4. Muista 'Pisaroista muodostuu meri' -periaate eli pienikin teko ympäristön suojelemiseksi on tärkeä. Kun pelastat puun, olet pelastamassa maailman metsiä.
5. Luo yhteisen sitoutumisen henki. Ympäristöasiat eivät ole ekoväen tai luontoväen asioita, vaan meidän kaikkien.
6. Kuuntele huolellisesti ja kunnioittavasti vastaväitteitä, jotta oma vastauksesi olisi oikein perusteltu vastaanottajan kannalta.
7. Luo positiivinen tulevaisuuden kuva, sen uhallakin, että itse näet asiat joskus synkkinä.
8. Kytke ympäristövastuuseen sitoutuminen kuulijoillesi siten, että huomioit heidän omat arvolähtökohtansa.
9. Käytä kaikkia mahdollisia keinoja, taiteesta tieteeseen.
10. Anna kuulijoidesi löytää itse vastaukset, näkemykset ja siten sitoutumisen mahdollisuus.
Lähde: Riitta Wahlström 1993 (<http://cc.joensuu.fi/~kentz/silva/tehtavat.html>).

12. LINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

- www.sykse.net/sykse/linki.htm
- Ajatuksia seurakunnan ympäristöryhmille (varsinkin nuorisotyötä varten) www.evl.fi/kkh/to/kdy/kirkhakkinen.htm
- Energiänsäästö www.motiva.fi/fi/julkaisut, www.energiänsaastoviikko.fi
- Fiksu tuottaa vähemmän jätettä www.ytv.fi/FIN/fiksu
- Kestävä kehitys <http://www.edu.fi/teemat/keke/>
- Metsät (paljon hyviä toiminta- ja askarteluideoita ja materiaalia luontopoluille tai metsäretkille) www.metsavastaa.net/opettajat_ja_oppilaat, www.metsavastaa.net/tarhoille_jakerhoille
- Ympäristöasiat www.tampere.fi/ekokumppanit/moreenia/oppimateriaali/index.html, www.wwf.fi/ymparisto/ymparistokasvatus/
- Ympäristömerkki www.sfs.fi/joutsen
- Ongelmajätteen käsittely <http://www.ongelmajate.fi/>
- Eettinen kuluttaminen, www.eettinervalinta.fi, www.eettinenkuluttaja.net, www.kaapeli.fi/opus/
- Globaalikasvatusta, lainattavia näyttelyitä ja kuvakertomuksia global.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15812&contentlan=1&culture=fiFI
- Kehitysyhteistyön palvelukeskus www.kepa.fi/
- Kirkon Ulkomaanapu www.kua.fi
- Kirkon ulkomaanavun toisenlainen lahja www.toisenlainenlahja.fi
- Maailmankoulu (kattava linkkilista mm. ympäristö- ja kansainvälisyyskasvatuksesta) www.maailmankoulu.fi/materiaali.html
- Rauhantalkoot www.ykliitto.fi/maakansa/rauhantalkoot/index.html
- Reilu kauppa www.reilukauppa.fi
- Arkkitehtuurikasvatus opetusaineistoa www.ampiainen.fi, www.arkkitehtuurikasvatus.fi/opetusaineistoa.php
- Kasvit – elävää kulttuuriamme www.edu.fi/oppimateriaalit/kasvikulttuuri/index.htm
- Kestävät yhdyskunnat www.edu.fi/teemat/keke/yhdyskunnat/index.html
- Rakennusperintö www.rakennusperinto.fi
- Suomen Kirjallisuusseuran opetusmateriaaleja www.finlit.fi/tietopalvelu/paketit.htm

LÄHTEET:

Heinolan seurakunnan ympäristökatselmus. 2009. Koonnut Eija Leskinen. Heinolan seurakunta.

Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2010 - 2013. 2009. Koonnut Eija Leskinen. Heinolan seurakunta.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja. 2005. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus. Edita Prima Oy. Helsinki.

Rovaniemen seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma. 2008. Työryhmä Pirita Bucht, Sirpa Hiilivirta, Sanna Kerola, Sanna Kopra, Markku Kukkonen, Seija Luomaranta, Merita Orell-Kiviniemi, Elina Rask-Litendahl. Rovaniemen seurakunta.

Seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelman perusteet. 2008. Espoon seurakuntayhtymä.

Turun ja Kaarinan Seurakuntayhtymä, Ympäristökasvatussuunnitelma. 2008. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä.

Kannen piirros: Ilona Paronen 4 v.

***Hän rakastaa ja siunaa tietä
ja antaa teidän kasvaa suureksi kansaksi.
Hän siunaa teidän jälkeläisenne,
maanne hedelmät, viljanne, viininne ja öljynne
ja tekee suuriksi teidän karjalaumanne siinä maassa,
jonka hän on esi-isillenne vannomallaan valalla luvannut teille.
5. Moos. 7:13***

Heinolan seurakunta

HEINOLAN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖ- OHJELMA 2010 - 2013

**Heinolan seurakunta
Ympäristötyöryhmä
Eija Leskinen 2009**

HEINOLAN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖDIPLOMI - KOKONAISVALTAISEMPAA YMPÄRISTÖVARJELUA

Kirkon keskeiset elementit, usko ja oppi, ovat periaatteellisesti ajasta ja paikasta riippumattomia. Tosiasiasa kirkko ei ole syntynyt ja kehittynyt tyhjiössä vaan ympäröivä yhteiskunta on vaikuttanut sen muotoon. Kirkon eri elementit muuttuvat ja elävät toimintaympäristönsä vaikutuksesta. Haasteena on ympäristön kanssa sopusointuinen rinnakkaiselo omaa identiteettiä kantaen. Heinolan seurakunnan vastaus kestävän kehityksen haasteisiin on ympäristöohjelma 2010 - 2013, jonka avulla se toimii ja arvioi omia ratkaisujaan elintärkeiden ja tulevaisuutta ohjaavien kysymysten edessä – ekoettisesti.

Vuonna 2001 käyttöön otettu kirkon ympäristödiplomi on ympäristöasioiden hallintaan varten laadittu kirkon oma järjestelmä, joka tarjoaa seurakunnalle työkalun ympäristöajattelun huomioon ottamiseksi sen toiminnassa. Tämä järjestelmä antaa käytännönläheisen lähtökohdan vastuun ottamiselle luomakunnasta. Ympäristödiplomin kautta avautuu myös mahdollisuus tarkastella eettisesti, mikä on ympäristön hyvinvoinnin kannalta oikein ja kuinka tulisi elää, jotta maapallomme säilyisi arvokkaana tulevillekin polville. Ympäristödiplomi on kirkon ryhtiliike, jota siltä on odotettu kestävän kehityksen suhteen.

Nykypäivänä yhteisöt laativat ohjelmia ja strategioita, joilla luodaan näkemyksiä huomisesta ympäristöstä. Esimerkiksi Hämeen ympäristöstrategia on Hämeen toimijoiden yhteinen näkemys siitä, millainen on hämäläinen ympäristö vuonna 2020. Vision mukaan puhtaat vedet, hyväilman laatu, monimuotoinen luonto, terveellinen elinympäristö ja rikas kulttuuriympäristö toteutuvat, kun hämäläiset vastaavat osaltaan ilmasto- ja ympäristömuutoksen hillinnästä ja siihen sopeutumisesta. Heinolan kaupungin kestävän kehityksen toimintaohjelmassa 2006 - 2010 on visioitu, millainen kestävän kehityksen Heinolan tulisi olla tulevaisuudessa.

Tämä Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma 2010 - 2013 on historiallinen asiakirja. Aiemmin ei ole seurakunnassa hallinnollisin päätösin käynnistetty näin laajaa ja suuntaa-antavaa katselmus- ja ohjelmatehtävää, jolla poikkihallinnollisesti arvioidaan järjestelmällisesti eri osa-alueet ja valmistellaan jotakin aluetta kattava ohjelma sekä työntekijöitä että seurakuntalaisia koskettavana. Päätöksentekijät ovat osoittaneet merkittävää rohkeutta ja ennakkoluulottomuutta.

Käytännön vastuun tässä hankkeessa on pääosin kantanut kirkkoneuvoston nimeämä ympäristötyöryhmä, jonka puheenjohtajana on toiminut Kaija Heiskanen. Työryhmän ote tehtävään on ollut tarmokas ja se on ollut hyvin motivoitunut saamaansa toimeksiantoon. Erityisen maininnan ansaitsee kirkkoneuvoston asettama ympäristödiplomin valmistelija, maisemasuunnittelun hortonomiopiskelija Eija Leskinen. Hänen aktiivisuutensa ja laaja-alainen kiinnostus ja tietämys tehtäväalueeseen on ollut se voimavara, jonka turvin työryhmäkin on saanut keskittyä täysipainoisesti työhönsä.

Seurakunnan ympäristöohjelma antaa uskoa siihen, että yksittäinen henkilö tai pienikin yhteisö voi omilla valinnoillaan vaikuttaa globaalisti toimiviin mekanismeihin. Ihmisillä tulee olla mahdollisuus kantaa vastuuta elämänpiirin kokonaisuudesta.

Esseisti Arvo Kippola on kirjoittanut: ”Heinola on Itä-Hämeen helmi, sanotaan. Helmi se on myös monen monien kokoistensa ja suurempienkin asutuskeskusten joukossa, joilla vain ani harvoilla on niin oma erikoisuutensa, kuin tällä Jyrängön virran idyllisellä pikkukaupungilla. Sen ympäristömaisemassa jo on kaikki suomalaisen sisämaaluonnon tyyppilliset piirteet ja itse kaupunki sulautuu siihen Luojan käsialaa rikkomatta.”

Matti Halme
talouspäällikkö
Heinolan seurakunta

YMPÄRISTÖOHJELMAN TARKOITUS

Heinolan seurakunnan ympäristöohjelman tarkoituksena on ohjata seurakuntalaisia ympäristövastuulliseen ajatteluun ja toimintaan. Ohjelman ydin on, että seurakunnassa toteutetaan ympäristöä suojelevaa toimintaa sekä toiminnan suunnittelun että toteutuksen osalta. Nykyisiä hyväksi havaittuja käytäntöjä jatketaan ja samalla kehitetään toimintaa vastaamaan ulkoisia ja sisäisiä muutospaineita.

Vain olemalla esimerkillinen omilla toiminnoissaan voi seurakunta olla uskottava saarnatessaan ihmisen tehtävästä luomakunnan viljelijänä ja varjelijana. Seurakunnan työntekijöiden on siis näytettävä omalla esimerkillään konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta ja seurakunnan on ympärivuotisessa toiminnassa otettava huomioon luonto ja ympäristö.

”Ole itse se muutos,
jonka haluat maailmassa tapahtuvan.”
(Mahatma Gandhi)

Heinolassa, 20. toukokuuta 2009

Eija Leskinen
Ympäristötyöryhmän sihteeri

Heinolan seurakunnan ympäristötyöryhmä:

Kaija Heiskanen (puheenjohtaja)

Eija Leskinen (sihteeri)

Matti Halme

Kati Metso

Riitta Konttinen

Sirkku Kovalainen

Tauno Kuusinen

Pekka Rusila

3. Ympäristöjärjestelmän laadintaprosessi

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Ympäristövastaavat	Nimetään seurakunnan eri työmuodoille ympäristövastaavat.	Kevät 2010	Kirkkoherra
2) Syventävä ympäristökoulutus	Järjestetään ympäristökoulutusta henkilöstölle yhteistyössä Heinolan kaupungin ympäristötoimen kanssa.	Kevät 2010	Taluspäällikkö ja ympäristövastaava
3) Seurakunnan ympäristöasiat internet-sivuille	Seurakunnan internetsivuille luodaan ympäristöosio.	Kevät 2010	Taluspäällikkö, ympäristövastaava ja tiedottaja
4) Seurakunnan ympäristöasioista tiedottaminen	Tiedotetaan mediassa seurakunnan ympäristöasioista.	Jatkuva toimenpide	Taluspäällikkö, ympäristövastaava ja tiedottaja
5) Ympäristöilta	Ympäristöillasta tehdään vuosittainen tapahtuma.	Jatkuva toimenpide	Ympäristövastaava ja työalavastaavat

4. Talous ja toiminta

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Ekologinen rakentaminen	Kaikissa investoinneissa otetaan huomioon kestävän kehityksen periaatteet: - Vattenfall rakentaa kaukolämpöverkon Kirkonkylään, seurakunta liittyy siihen - keskustan siunauskappelin korjausrakentamisessa otetaan kattavasti huomioon ympäristönäkökohdat (rakennusmateriaalit, energiatehokkuus, huollettavuus, lähituotanto) - uuden hautausmaan laajennusosan ekologia (joukkoliikenneyhteydet, luonnonmukainen hoito)	Vuonna 2009 Vuonna 2010 Vuonna 2011 - 2012	Taluspäällikkö
2) Ympäristömerkityt tuotteet	Hankinnoissa valitaan ympäristömerkityjä tuotteita aina, kun mahdollista.	Vuodesta 2010 alkaen	Taluspäällikkö
3) Ympäristöindikaattorit	Järjestetään kulutusindikaattoreiden seuranta säännölliseksi (sähkö, vesi, lämpö, kopiopaperit, jätemäärät jne.), jotta kulutukseen voidaan paremmin puuttua.	Vuosina 2010 - 2013	Taluspäällikkö
4) Lähetystyö	Lähetystyön ja kansainvälisen diakonian osuus verotuloista pyritään nostamaan kirkkohallituksen suosittlemalle tasolle 2 %:iin.	Vuonna 2010	Taluspäällikkö

5. Ympäristökasvatus

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Työntekijöiden kouluttaminen ympäristöä säästäviin toimenpiteisiin	Eko-opas henkilöstölle. Ympäristöasiat perehdytyskansioihin. Lajitteluohjeet näkyville.	Vuonna 2010 - 2011	Taluspäällikkö ja ympäristövastaava
2) Seurakunnan ympäristön hyödyntäminen eri työalojen toiminnassa	Hautausmaiden kiertokävelyt, tutustuminen rakennuksiin ja muistomerkkeihin, luontopolkuja jne.	Vuosina 2011 - 2013	Työalavastaava ja ympäristövastaava
3) Ympäristökasvatuksen ylläpitäminen hartauselämässä	Vuosittain toistuvat; luomakunnan sunnuntai, kylvösiunaukset jne. Lisäksi kerhot, aamunavaukset, leiri- ja metsäkerhot. Hartausaineistoa internet-sivuille.	Jatkuva toimenpide	Työalavastaava ja ympäristövastaava
4) Yhteistyö yhteiskunnan eri tahojen kanssa	Sitoutuminen hyviin ympäristöaiheisiin projekteihin (petivaatteiden keräys, leprasiteet tms.). Yhteistyö ympäristökasvatuksessa koulujen kanssa.	Jatkuva toimenpide	Työalavastaava ja ympäristövastaava
5) Kirkon nuorisopäivät 2010 Heinolassa	Ympäristökasvatus ja Heinolan ekoseurakunnasta tiedottaminen mukana ohjelmassa.	Vuonna 2010	Työalavastaava ja ympäristövastaava
6) Omaisten oppaan ympäristöasiat	Lisätään omaisten hautautiedotteeseen ympäristöasiat (maatuvat urnat ja arkut, maatuvat kukkalaitteet, kynttilät, hautojenhoito).	Vuonna 2010 - 2011	Seurakuntapuutarhuri ja ympäristövastaava
7) Henkilöstöstä huolehtiminen on osa sosiaalista kestävästä kehitystä	Avoimuus, välitön yhteistoiminta, virkistystoiminta, ergonomia, viihtyvyys työympäristössä, työhyvinvointi osaksi työ-kulttuuria.	Jatkuva toimenpide	Taluspäällikkö
8) Teemapäivät	Osallistutaan valtakunnallisiin ja paikallisiin ympäristöaiheisiin teemapäiviin ja -viikkoihin. Listataan teemapäivät Eko-opaaseen.	Vuonna 2010 – 2013 Vuonna 2010	Työalavastaava ja ympäristövastaava

6. Jätehuolto

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Vähennetään jätettä kaikissa työpisteissä	Tiedottamalla ja kouluttamalla asiasta henkilökuntaa, vapaaehtoisia, hautausmaakävijöitä, vuokralaisia ja yhteistyökumppaneita kuten pitopalveluyrityksiä, järjestämällä teemailtoja ja teematyöntekijäkokouksia.	Jatkuva toimenpide	Koko työyhteisö
2) Parannetaan lajittelua kaikissa työpisteissä	Lisätään lajitteluohjeita eri työ- ja toimipisteisiin.	Vuonna 2010 - 2011	Ympäristövastaava
3) Kaikkien jätemäärien seuranta	Nimetään jätehuollon vastuuhenkilö tai -henkilöt.	Vuonna 2010	Taluspäällikkö
4) Keittiöiden biojätteen vähentäminen	Ruokatarviketilauksien ja -tarjoilujen suunnitelmallisuus ruuantähtien syntymisen ehkäisemiseksi. Huomioidaan hyvien ruuantähtien käyttöä osana seuraavan päivän ruuanvalmistusta.	Jatkuva toimenpide	Taluspäällikkö, palveluesimies ja palveluemäntä
5) Hautausmaiden kaatopaikka- ja energijätteen vähentäminen	Kehitetään ekologisia kukkalaitteita kukkakauppioiden kanssa. Tiedotetaan ekologisista hautojenhoito-ohjeista omaisia.	Vuosina 2010 - 2013	Seurakuntapuutarhuri
6) Kertakäyttöastioiden välttäminen	Kertakäyttöastioiden tilalla omat mukit ja astiat. Korvataan mahdollisuuksien mukaan kertakäyttöpyyhkeet kangaspyyherullilla tai kangaspyyhkeillä.	Vuosina 2010 - 2013	Palveluesimies

7. Siivous

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Koulutus ja tiedon siirto	Hakeudutaan alan täydennyskursseille. Tiedotetaan kemikaalien ja laitteiden käyttöturvallisuudesta.	Vuosina 2010 – 2013 Vuonna 2010 - 2011	Palveluesimies
2) Puhdistusaineet ja -menetelmät	Tarkistetaan Lahden hankintarenkain ympäristökriteerit siivousaineiden hankinnassa. Lisätään luontoa säästävien menetelmien käyttöä (nihkeäsiivous, kemikaalien vähentäminen, veden kulutuksen vähentäminen ym.).	Vuonna 2010 – 2011 Jatkuva toimenpide	Palveluesimies
3) Jätteet	Huomioidaan jätteen synty jo materiaalihankintavaiheessa. Käytetään suurpakkauksia.	Vuosina 2010 - 2013	Palveluesimies

8. Kiinteistöhoito

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Energiansäästöohjeet	Tehdään seurakunnan kiinteistöistä energiakatselmus, jonka pohjalta laaditaan tehokkaat energiansäästöohjeet.	Vuosina 2010 - 2011	Taluspäällikkö
2) Energiankulutuksen vähentäminen	Energiansäästöohjeiden perusteella vähennetään energiakulutusta ja laaditaan indikaattorit näitä asioita mittaamaan vuosittain (sähkö, lämpö, vesi ym.) Energiakulutuksen raportointijärjestelmä.	Vuosina 2010 - 2013	Taluspäällikkö
3) Uusiutuva energia	Tutkitaan mahdollisuudet käyttää uusiutuvaa/ekomerkittyä sähköä.	Vuosina 2010 - 2013	Taluspäällikkö
4) Energiansäästöviikko	Seurakunta osallistuu energiansäästöviikkoon (viikko 41).	Vuosittain	Ympäristövastaava ja työalavastaavat
5) Korjausrakentaminen	Huomioidaan ympäristönäkökulmat esimerkiksi siunauskappelin remontissa.	Vuosina 2010 - 2011	Taluspäällikkö
6) Kaavoitus	Ilmastomuutoksen huomioon ottaminen kaavoituksessa: Merkittävänä maanomistajana seurakunnan maa-alueita on tarkasteltava yhdyskuntarakenteen kannalta. Yhdyskuntien suunnitteluperiaatteita tulisi kehittää niin, että saman aikaan voidaan ottaa huomioon sekä ilmastomuutoksen hillitseminen että siihen sopeutuminen. Rakennettu ympäristö on pitkäikäinen. Ilmastomuutos on siksi otettava jo nyt huomioon rakennusten ja yhdyskuntien suunnittelussa.	Vuosina 2010 – 2013	Taluspäällikkö
7) Kestävä rakentaminen	Laaja ja haastava käsite ”Kestävä rakentaminen” otetaan huomioon suunnittelussa, rakentamisprosesseissa, korjauksessa ja huollossa.	Vuosina 2010 – 2013	Taluspäällikkö

9. Keittiöt ja ruokalat

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Lähituotteet	Tutkitaan mahdollisuutta luoda lähialueelta toimittajaverkosto ja tehdä vuosisopimukset yhteistyössä Lahden hankintarenkaan kanssa. Laaditaan seurakunnan omista hankinnoista hankintaohjeet keittiöille ja kerhoille.	Vuosina 2010 - 2013	Taluspäällikkö
2) Luomutuotteet	Selvitetään luomutuotteiden painoarvo Lahden hankintarenkaan kriteereissä. Selvitetään luomutuotteiden saatavuus lähialueelta ja suositaan luomutuotteita seurakunnan omissa hankinnoissa. 'Portaat luomuun' –koulutusohjelmaan tutustuminen.	Vuosina 2010 - 2013	Taluspäällikkö ja palveluesimies
3) Kasvisruoka	Tarjotaan pyydettyä, vaihtoehtoja lisätään. Lisätään pelkän kasvisruoan tarjoamista joissakin tilaisuuksissa.	Vuosina 2010 - 2013	Palveluemäntä
4) Reilun kaupan tuotteet	Selvitetään kahvitarjoilun muuttamista luomu- tai reilun kaupan kahviksi.	Vuosina 2010 - 2013	Palveluemäntä
5) Jätehuolto	Keittiöille kirjalliset jätteiden lajitteluohjeet ja energiansäästöohjeet. Henkilökunnalle koulutusta lajitteluasioissa. Raaka-ainetilauksissa vältetään turhaa pakkaamista. Ruokaloiden asiakkaat opastetaan parempaan jätteiden lajitteluun. Vältetään kertakäyttöastioiden käyttöä. Biojäte kerätään erilleen. Seurakuntakeskuksen työntekijöiden kahvihuoneeseen jätevaunu.	Vuonna 2010	Palveluemäntä
6) Muut toimenpiteet	Keittiön koneille energiakatselmus ja ohjeet uusien koneiden hankintaan.	Vuonna 2010 - 2011	Kiinteistöpäällikkö ja palveluesimies

10. Toimistotyö

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Energian säästäminen	Virrankatkaisu ja valmiusvirtojen välttäminen. Sisälämpötilan pudottaminen (ilmas- toinnin säätö). Uusien laitteiden hankinnoissa huomioidaan energialuokitus.	Vuosina 2010 – 2013	Taluspäällikkö
2) Paperin säästäminen	Vältetään yksipuolista ja värillistä tulostusta sekä turhaa jakelua ja tulostamista (esikatselu ennen tulostusta, useampi sivu yhdelle arkille). Vältetään yksipuolista ja turhaa kopiointia. Hyödynnetään toispuoleiset tulosteet esim. muistilappuina. Ohjeet paperinsäästökeinoista näkyville. Lisätään internetin käyttöä tiedotuskanavana (kokouskutsut, esityslistat ym. toimitetaan sähköisesti).	Vuonna 2010 - 2011	Taluspäällikkö
3) Jätteiden käsittely	Jo hankintavaiheessa kiinnitetään huomio jätteiden määrään ja laatuun. Mustekasettien kierrätys. Valkoinen toimistopaperi erotellaan muusta paperinkeräyksestä. Työpisteiden lajittelua kehitetään. Lajitteluohjeet kaikille jätelajeille.	Vuonna 2010 - 2011	Taluspäällikkö

11. Hautausmaat ja viheralueet

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Kulttuurihistorialliset arvot	Inventoidaan merkittävät hautausmuistomerkit. Kunnostetaan sotien muistomerkit. Kerätään historiatieto hautausmaan kiertokävelyjä varten yhdessä Heinolan kaupunginmuseon ja muiden tahojen kanssa.	Vuosina 2010 - 2013	Seurakunta- puutarhuri
2) Luonnonvaraiset alueet	Suunnitellaan luonnonvaraisen hoidon alueita mm. hautausmaan uudelle laajennusosalle.	Vuosina 2010 - 2013	Seurakunta- puutarhuri
3) Luonnonmuistolehto	Muistolehtojen hoito mahdollisimman luonnonmukaiseksi.	Vuonna 2010 - 2013	Seurakunta- puutarhuri
4) Perennat	Tarjotaan omaisille mahdollisuus perennahoitoihin. Käytetään perennoja seurakunnan hallinnassa olevilla haudoilla. Käytetään perennoja ryhmäkasvien sijaan seurakunnan muissa istutuksissa.	Vuonna 2010	Seurakunta- puutarhuri

5) Ryhmäkasvit	Tarkistetaan ryhmäkasvivilausten ympäristökriteerit. Vähennetään ryhmäkasvi-istutuksia (kiinteistölaatikoita).	Vuonna 2010	Seurakunta- puutarhuri
6) Kemikaalit	Ei käytetä rikkaruohojen torjunta-aineita vaan suositaan mekaanista kitkentää ja kanttausta.	Jatkuva toimenpide	Seurakunta- puutarhuri
7) Hautakynntiläjäte	Pyritään pienentämään hautakynntiläjätteen määrää: - Tiedotetaan omaisille lajittelusta - Jäteastioiden reunaan piikki kynntilän metallikannen poistoa varten - Tiedotetaan lyhtyjien suosimisesta haudoilla - Hyödynnetään talkooporukoita kynntiläjätteen keräämisessä	Jatkuva toimenpide	Seurakunta- puutarhuri
8) Hautausmaiden hyötyjätteen lajittelu	Tarkistetaan lajittelupisteiden esteettisyys. Opastetaan omaisia lajittelussa. Syksyisin korit saviruukuille.	Vuonna 2010 - 2011	Seurakunta- puutarhuri
9) Vähäpäästöiset työkoneet	Vähäpäästöisyys työkoneiden yhtenä valintakriteerinä.	Jatkuva toimenpide	Seurakunta- puutarhuri
10) Kukkalaitteet	Lisätään toimenpiteitä, jolla osa kukkalaitteista kompostoidaan kaatopaikajätteeksi sijoittamisen sijaan. Ohjeistetaan omaisia kukkalaitteiden poistamisesta haudoilta ja niistä muodostuvan jätteen lajittelusta. Yhteistilaisuus kukkakauppojen kanssa. Tutkitaan seurakunnan mahdollisuuksia kukkalaitejätteen lajitteluun.	Vuosina 2010 - 2011	Seurakunta- puutarhuri
11) Somistekukat	Istutetaan (mm. Kirkkopuistoon) kukkivia perennoja, joista voidaan ottaa somisteita seurakunnan tilaisuuksiin.	Vuosina 2011 – 2013	Seurakunta- puutarhuri
12) Tuhkaus	Tiedotetaan tuhkauksesta seurakuntalaisille. Esitetään Heinolan kaupungille tuhkan-sirottelupaikan osoittamista Kymen virran rantaan.	Vuosina 2010 – 2013	Seurakunta- puutarhuri
13) Hautaus	Hankitaan srk:lle yksi tai useampi lainattava arkkualba. Neuvotellaan hautaustoimistojen kanssa halvempien ja ekologisempien arkkujen tarjonnasta.	Vuosina 2010 – 2013	
14) Hautakivet	Tutkitaan mahdollisuutta uusiokäyttää (esim. hiomalla) hautakiviä. Reunakivet hyödynnetään viherrakentamisessa. Määritellään muistolehtojen kiville korajoitukset.	Vuosina 2010 – 2013	Seurakunta- puutarhuri

15) Tapahtumat	Hautojenhoitopäivässä esillä ympäristöasiat. Haravointitalkoissa esillä ympäristöasiat.	Vuosittain	Seurakunta- puutarhuri
16) Hoito-ohjeet	Noudatetaan ja päivitetään hautausmaiden hoito-ohjeita.	Jatkuva toimenpide	Seurakunta- puutarhuri
17) Tiedotus	Hankitaan ilmoitustaulut hautausmaille (kartat, tietoa kulttuurihistoriasta ja ekologisuudesta). Korostetaan seurakunnan ekologista hautojenhoitokulttuuria. Tiedot myös internetsivuille.	Vuosina 2010 – 2013	Seurakunta- puutarhuri

12. Leiri- ja kurssikeskukset

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Ympäristöselvitys	Tehdään leirikeskuksista laajempi ympäristöselvitys.	Vuosina 2010 - 2013	Taluspäällikkö
2) Kompostointi käyttöön	Lehti- ja puujäte maadutetaan. Ruokajätteen määrää vähennetään tarkalla suunnittelulla. Biojäte kompostoidaan.	2010 alkaen	Taluspäällikkö ja palveluesimies
3) Energiansäästö	Opastetaan leiriläisiä vesijohtoveden säästämiseen. Pestään vain täysiä koneellisia. Kasteluviedet järvestä. Sauna-aikojen tiivistäminen suunnitellulla. Tarkistetaan virrankatkaisu- ja valmius-tilakäytännöt. Laitehankinnoissa huomioidaan energialuokat. Vajaakäytössä olevien tilojen lämmityksen tarkistus.	2010 alkaen	Taluspäällikkö ja palveluesimies
4) Ympäröivä luonto	Luonnon monimuotoisuuden kartoitus asiantuntijan avulla ja hoidon ylläpito hoito-ohjeiden avulla. Linnunpönttöjen lisääminen ja huolto. Perustetaan ympäristöystävällisiä luontopolkuja. Järvessä ei peseydytä. Peseytymisessä käytetään ympäristöystävällisiä tuotteita.	2010 alkaen	Taluspäällikkö
5) Jätteiden lajittelu	Selvät ohjeet jätteiden lajitteluun. Hankintavaiheessa huomioidaan jätteen synty. Kertakäyttöastioista luovutaan.	2010 alkaen	Taluspäällikkö ja palveluesimies

13. Metsänhoito

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Seurakunnassa toteutetaan osallistuvaa metsäsuunnittelua	Merkittävien metsätoimenpiteiden yhteydessä kuullaan lähiympäristöä.	Jatkuva toimenpide	Taluspäällikkö
2) Seurakunnan puuston hyödyntäminen hyväntekeväisyydessä	Raivauksien yhteydessä mietitään mahdollisuutta hyödyntää puuta polttopuuna seurakunnan omassa toiminnassa.	Jatkuva toimenpide	Taluspäällikkö ja seurakuntapuutarhuri
3) Kulttuurimaiseman ennallistaminen	Pro Agrian tekemän puuston maisemanavaus- ja ennallistamissuunnitelman täytäntöönpanoa jatketaan ja ylläpidetään Pitäjän kirkon ympäristössä.	Jatkuva toimenpide	Seurakuntapuutarhuri
4) Arvokkaan paahderinteen hoito	Kirkonkylän seurakuntatalon luona olevaa paahderinnettä hoidetaan oikeilla hoitotoimenpiteillä.	Jatkuva toimenpide	Seurakuntapuutarhuri
5) Juhlametsä	Selvitetään Suomen itsenäisyyden 75. juhlavuoden kunniaksi istutetun puiston istutussuunnitelma ja kunnostetaan juhlametsä.	Vuonna 2010	Seurakuntapuutarhuri
6) Seurakunnan omissa kiinteistöjen ympäristön esteettisyys	Kunnostetaan kiinteistöjen välittömässä läheisyydessä olevat metsäalueet esteettisiksi.	Jatkuva toimenpide	Seurakuntapuutarhuri

14. Liikenne

Tavoite	Keinot	Aikataulu	Vastuutaho
1) Seurakunnan liikenne- ja kuljetuskäytännöt	Uusien kulkuneuvojen hankintapäätöksessä ympäristötekijät yksi valintakriteeri. Ajoneuvot huolletaan säännöllisesti. Laaditaan mittarit ajoneuvojen käytöstä ja tehdään tarvittavat toimenpiteet.	Jatkuva toimenpide	Taluspäällikkö
2) Työntekijöille liikennekasvatusta	Taloudellisen ajotavan koulutus (www.ecodriving.com). Työterveyshuollon kanssa kampanja terveellisestä liikkumisesta. Eko-oppaaseen ohjeet.	Vuosina 2010 - 2013	Ympäristövastaava
3) Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset	Polkupyörällä, yhteiskuljetuksilla ja yleisillä kulkuneuvoilla liikkumista suositetaan ja niistä tiedotetaan paremmin.	Vuosina 2010 - 2013	Ympäristövastaava
4) Edistetään kevyen- ja joukkoliikenteen käyttöä työmatka- ja muussa liikkumisessa	Kannustetaan työntekijöitä julkisen liikenteen käyttöön esim. bussilipuilla. Kerhoajat julkisen liikenteen mukaan. Linja-autoaikataulut ilmoitustauluille. Osallistutaan Autoton päivä- tapahtumaan syyskuussa. Tarkistetaan polkupyöräilijöiden peseytymis- ja pukeutumismahdollisuudet.	Vuonna 2010	Taluspäällikkö ja ympäristövastaava
5) Toimintojen logistiikkaa kehitetään vähemmän liikennettä vaativaksi	Leiriläiset tuo pois leirikeskuksesta sama bussi, joka vie uudet leiriläiset leirikeskukseen. Huomioidaan tilaisuuksien paikkaa valittaessa myös liikenteestä aiheutuvat ympäristönäkökohdat. Hautausmaille muistelupaikka muille paikkakunnille haudatuille.	Jatkuva toimenpide	Työalavastaava ja ympäristövastaava
6) Biopolttoaineet	Valitaan ympäristöystävällisiä poltto- ja voiteluaineita aina kun mahdollista.	Jatkuva toimenpide	Seurakunta-puutarhuri
7) Lämmitystolpat	Tarkastetaan lämmitystolppien kunto ja turvallisuus.	Vuonna 2009	Taluspäällikkö

Ympäristöpalkinto 2009

Heinolan kestävän kehityksen kansalaisfoorumi luovuttaa ympäristöpalkinnon
Heinolan Seurakunnalle

Heinolan seurakunta on oma-aloitteisesti laatinut Kirkon Ympäristödiplomia varten
ympäristösuojelman, joka kattaa kaikki seurakunnan toiminnot.

Seurakunta on näin esimerkkinä muille heinolalaisille yhteisöille siinä, miten
ympäristöstä huolehtiminen on jokaisen toimijan vastuulla.

Heinolassa 22. päivänä syyskuuta 2009

Kalervo Kalajainen
Kalervo Kalajainen
Kansalaisfoorumin puheenjohtaja

Sinikka Koikkalainen
Sinikka Koikkalainen
Kansalaisfoorumin varasihteeri

MIKKELIN
HIIPPAKUNNAN
TUOMIOKAPITULI

Nro 767

10.11.2009

Kirkkohallitus
PL 185
00161 HELSINKI

Asianro 2009-00591

Heinolan seurakunnan ympäristödiplomi

Tuomiokapituli on puoltanut ympäristödiplomin myöntämistä
Heinolan seurakunnalle vuosille 2010 - 2013.

Lisätietoja asiasta antaa tarvittaessa hiippakuntadekaani Ouri Mattila,
puh. (015) 321 6031.

Seppo Häkkinen
Piispa

Jyri Klemola
Lakimiesasessori

Liitteet Ympäristödiplomihakemus

Tiedoksi Heinolan seurakunta

Postiosoite
PL 122
50101 MIKKELI

Käyntiosoite
Kirkkokatu 10
50100 MIKKELI

Puhelin, faksi, sähköposti
vaihde (015) 321 600
faksi (015) 321 6016
etunimi.sukunimi@evl.fi

Internet
<http://www.mikkelinhiippakunta.evl.fi>

Kirkkohallituksen täysistunto / Kyrkostyrelsens plenum / 23.02.2010 53 § Kirkon ympäristödiplomin myöntäminen Heinolan seurakunnalle

Esittelijä: Työalasihteeri Ilkka Sipiläinen

Ympäristödiplomin prosessi ja kriteerit

Kirkkohallitus perusti Kirkon ympäristödiplomin vuonna 2001. Nykyisin voimassa olevat vaatimukset on esitetty julkaisun toisessa laitoksessa, Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005:ssa (Kirkkohallituksen julkaisuja 2005/5). Käsikirjan nettiversio on luettavissa osoitteessa <http://www.evl.fi/kkh/to/kdy/diplomi.html>. Seurakunnan tulee täyttää minimikriteerit. Sen lisäksi tulee kerätä vähintään 100 lisäpistettä tarjolla olevista noin 500 pisteestä, millä on pyritty paikallisten olojen ja haasteiden ottamiseen huomioon. Ympäristödiplomijärjestelmä tarjoaa seurakunnille välineen, jolla ne voivat täyttää ympäristövastuutansa seurakunnan kaikessa toiminnassa hautausmaista ja metsistä kristilliseen kasvatukseen ja julistukseen.

Diplomia perustettaessa kirkkohallitus päätti hyväksymisen prosessista:

1. Kirkkoneuvosto tai seurakuntayhtymässä yhteinen kirkkoneuvosto päättää diplomin hakemisesta
2. Seurakuntaan asetetaan ympäristötyöryhmä (alle 4000 jäsenen seurakunnissa riittää myös nimetty ympäristövastaava)
3. Työryhmä laatii ympäristöohjelman, jonka hyväksyy kirkkoneuvosto (yhteinen kirkkoneuvosto)
4. Ympäristöohjelma toteutetaan diplomin vaateiden mukaisesti siten, että koossa on vaadittavat peruspisteet (vuoteen 2006 asti 500 peruspistettä) sekä vähintään 100 lisäpistettä
5. Hiippakunnan lähettämä arvioija toteaa seurakunnan täyttävän diplomin vaatimukset
6. Hiippakunnan ympäristötoimikunta käsittelee saapuneet hakemukset kerran vuodessa elosyyskuussa
7. Tuomiokapituli antaa lausuntonsa kirkkohallitukselle hiippakunnan ympäristötoimikunnan esityksen pohjalta
8. Kirkkohallitus myöntää seurakunnalle diplomin.

Käsittely tapahtuu kerran vuodessa loka-marraskuussa. Diplomi on voimassa neljä vuotta (Ympäristödiplomin käsikirja, vuoden 2001 laitos, s. 134). Käytännössä diplomien myöntäminen on käsitelty kirkkohallituksen vuoden viimeisessä istunnossa, jotta hakemukset ehtivät mukaan. Tänä vuonna esittelijän ulkomaanmatka ja joululoma siirsi esittelyn tavallista myöhemmäksi, mistä tiedotettiin diplomia hakeneille seurakunnille.

Heinolan seurakunta

Heinolan seurakunnan kirkkoneuvosto päätti kokouksessaan 18.8.2008 ryhtyä valmistelemaan ympäristöohjelmaa, nimetä ympäristötyöryhmän ja hakea kirkon ympäristödiplomia. Seurakunnan ympäristöjärjestelmän ulkoinen auditointi suoritettiin 6.10.2009. Arvioinnin suorittivat hiippakuntadekaani Ouri Mattila ja kirkon ympäristödiplomin auditoija Marjo Ylönen. Mikkelin tuomiokapituli on 10.11.2009 puoltanut diplomin myöntämistä seurakunnalle.

Erityispiirteitä

Auditoijat toteavat raportissaan, että ympäristödiplomin hakemiseen on valmistauduttu hyvin. Ympäristötyöryhmä ja sen sihteeri osoittavat auditoinnissa monialaista asiantuntemusta ja kokemusta ympäristöasioissa. Ympäristödiplomihankkeessa laaditut asiakirjat ovat varsin laajoja ja kattavat hyvin seurakunnan toiminnan. Erityismaininnan ansaitsee ympäristökasvatussuunnitelma.

Seurakunta järjestää luomakunnan sunnuntain lisäksi myös muita ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia ja hartaushetkiä. Niitä ovat kylvösunnuntai (2. sunnuntai ennen paastonaikaa, leipäsunnuntai (4. paastonajan sunnuntai), kylvönsiunaus toukokuussa Lusin koululla, eläinten joulu- rauhan julistus Oinassillan metsässä Vierumäellä, metsäkirkot rippikoulu- ja partioleireillä sekä Keturitun hartaus.

Seurakunnalla on toimiva ympäristökasvatussuunnitelma. Auditorit toteavat ympäristökasvatusta tehdyn useassa työmuodossa. Lapsityössä on lajittelua, luontoretkeä ja erilaista askartelua; diakonissa askartelua kierrätysmateriaaleista, petivaatteiden kierrätystä ja kirpputori; perhetyössä vaatteiden kierrätystä ja kirpputori sekä hautaustoimessa lajitteluohjeet, työntekijöiden opastusta ja hautojenhoitopäivä.

Seurakunta osallistui ilmastonmuutostapahtumaan Earth Hour 28.3.2009 ja mm. vihervuoden tapahtumiin vuonna 2008. Seurakuntaan hankittiin vuonna 2009 kiinteistöhallinnon tietojärjestelmäohjelma, jonka avulla voidaan keskitetysti hallita kiinteistötietoja. Lisäksi hankittiin tietojärjestelmä, joka toimii kirkkoverkossa ja antaa uuden toimintamallin ylläpitää ja kehittää kiinteistöhallintoa.

Seurakunnassa tehty TAC-tuottavuusanalyysi valmistui 30.10.2008. Raportissa tarkastellaan rakennusten toteutuneita energiakuluja vertailemalla niitä vertailuryhmän kulutuksiin. Analyysin tuotopotentiaaliluokitus kertoo, ettei tarkastelluissa kiinteistöissä ole lisäinvestoinneilla saavutettavissa kustannussäästöhyötyjä.

Energiankulutusta on vähennetty seuraavilla toimenpiteillä: lamput on vaihdettu energiansäästölamppuiksi, valojen sammuttaminen työhuoneissa ja saleissa on kaikkien vastuulla, rakennusten rakenteita tiivistetään edelleen, huonelämpötiloja pudotetaan, lämpölaitteet säädetään ja huolletaan säännöllisesti, Pitäjän kirkossa talviaikaan kuljetaan vain pääovesta, seurakunta on purattanut käyttökeltottomia rakennuksia, on luovuttu Veljeskylän kerhotilasta ja Pitäjän Kanttorilasta ja tilojen käyttöä on tehostettu sekä yhteistoimintaa tiivistetty tilojen käytössä mm. kaupungin kanssa.

Ongelmajätteet toimitetaan eri keräyspisteisiin. Vesikäymälävedet johdetaan umpikaivoon. Rantasaunan ja majoitusrakennuksen harmaille vesille on vuonna 2003 rakennettu imeytysjärjestelmä metsämaalle lähelle parkkipaikkaa. Siihen ohjataan rantasaunan vedet kahden saostuskaivon jälkeen ja majoitusrakennuksen vedet kolmen saostuskaivon jälkeen.

Kirkkohallitukselle on toimitettu yksityisen kansalaisen kirje, joka koskee Heinolan seurakunnan diplomihakemusta (asianro 2009-00645). Kirje koskee lehtipuhaltimien käyttöä. Kirjoittaja toteaa, että ...”asia on tärkeä myönnettäessä ympäristödiplomia”. Lehtipuhaltimet aiheuttavat melua ja myös päästöjä ja niiden käyttö on siten ympäristökysymys, mutta kirjeessä ei ole esitetty sellaista, mikä vaikuttaisi Kirkon ympäristödiplomin myöntämiseen.

Heinolan seurakunta täyttää ympäristödiplomin vaatimukset ja sille voidaan myöntää Kirkon ympäristödiplomi. Seurakunnan alkuperäiset hakemusasiakirjat lausuntoineen ovat nähtävillä kokouksessa.

Lisätiedot: Ilkka Sipiläinen, puh. (09) 1802 308.

Päätösehdotus:

Myönnetään Kirkon ympäristödiplomi Heinolan seurakunnalle.

Päätös:

Hyväksyttiin päätösehdotus.

Toimenpiteet:

Ote Heinolan seurakunta, tiedoksi Mikkelin hiippakunnan tuomiokapituli, KDY, Kirkon ympäristöasioiden seurantaryhmä.